

PS WPR - Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

	Pytanie	Odpowiedź
1	Co z dostępnością obiektów finansowanych w ramach PS WPR np. place zabaw, siłownie zewnętrzne, czy one muszą być w pełni dostępne? Przykładem niech będą materiały stosowane jako podłoże do posadowienia urządzeń - czy może być trawnik/ piasek czy muszą być wykładziny/ płytki gumowe?	Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (dz.U.2019 poz. 1696).
2	Czy w ramach modernizacji budynku pod względem dostępności musi obligatoryjnie winda czy może być platforma schodowa?	Powinien być zapewniony dostęp w taki sposób, aby osoba ze szczególnymi potrzebami mogła korzystać samodzielnie.
3	Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność(RLKS) – komponent Wdrażanie LSR w pkt. IV.2.1 wskazują, iż pomoc przyznaje się jeżeli wnioskodawca od co najmniej roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP posiada miejsce zamieszkania, siedzibę lub oddział (...) na obszarze wiejskim objętym LSR. LSR dla obszaru Doliny Karpia obejmuje dwa miasta: Zator oraz Kalwarię Zebrzydowską. Czy osoby/podmioty zamieszkałe/posiadające siedzibę na oddziale tych miast będą wyłączone z dotacji?	Zgodnie z art. 5 Ustawy RLKS Art. 5. 1. Wyboru LSR dokonuje się spośród LSR spełniających następujące warunki: 1. LSR zawiera elementy określone w art. 32 ust. 1 rozporządzenia 2021/1060, 2) obszar objęty LSR jest spójny przestrzennie oraz: a) w przypadku gdy realizacja LSR ma być współfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – jest zamieszkany nie mniej niż przez 30 tys. mieszkańców, nie licząc mieszkańców miast zamieszkanym przez więcej niż 20 tys. mieszkańców, a co najmniej dwie gminy spośród gmin objętych tym obszarem nie są miastami zamieszkanymi przez więcej niż 20 tys. mieszkańców, b) w przypadku gdy realizacja LSR ma być współfinansowana wyłącznie ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus lub Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a jej obszarem objęte jest wyłącznie miasto lub część miasta – jest zamieszkany nie mniej niż przez 20 tys. mieszkańców, c) w pozostałych przypadkach – obejmuje co najmniej dwie gminy i jest zamieszkany nie mniej niż przez 30 tys. mieszkańców, Mając na uwadze, iż obszar LSR Stowarzyszenia Dolina Karpia obejmuje miasta Zator oraz Kalwarię Zebrzydowską (oba miasta spełniają warunki wskazane w art. 5 ust. 1 RLKS) osoby/podmioty zamieszkałe/posiadające siedzibę na oddziale tych miast mogą ubiegać się o dotacje.

4	Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR w pkt. IV.2.1.3 wskazują, iż pomoc w zakresie START gospodarstwo agroturystyczne, zagroda edukacyjna oraz gospodarstwo opiekuńcze przyznaje się jeżeli wnioskodawca jest rolnikiem, albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa rolnego. Czy wnioskodawca składając wniosek musi być objęty ubezpieczeniem w KRUS i z których zapisów to wynika? Jeżeli tak, czy będzie to weryfikowane tylko na dzień składania wniosku czy również w jakimś okresie go poprzedzającym?	Odpowiedź ARiMR: Małe gospodarstwo rolne zgodnie z definicją z wytycznych szczegółowych (1) jest to gospodarstwo, którego powierzchnia gruntów rolnych jest mniejsza od średniej wielkości powierzchni gruntów rolnych w kraju w 2023 r. wyrażona w ha fizycznych, a w przypadku województw gdzie średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym jest wyższa, za małe gospodarstwo przyjmuje się, gospodarstwo o powierzchni gruntów rolnych mniejszej niż średnia w tym województwie; określoną na podstawie informacji ogłaszanej przez Prezesa ARiMR na podstawie przepisów o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej (PS WPR) za rok 2023. W przypadku zakresu rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw, pomoc przyznaje się jeżeli wnioskodawca jest rolnikiem albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa. W przypadku rolnika albo małżonka rolnika nie jest wymagane ubezpieczenie w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS). W celu udokumentowania posiadania małego gospodarstwa należy przedstawić decyzję o przyznaniu płatności bezpośrednich, a w przypadku nieotrzymywania płatności bezpośrednich decyzje o należnym podatku od gruntów rolnych (z każdej gminy, w której złożona została informacja IR-1 o gruntach) oraz wszystkie umowy dzierżaw gruntów rolnych (jeśli rolnik takie posiada). W przypadku małżonka rolnika należy przedstawić odpis skrócony lub zupełny aktu małżeństwa wydawany przez Urząd Stanu Cywilnego oraz decyzję o przyznaniu płatności bezpośrednich dla małego gospodarstwa rolnego, której stroną jest rolnik. Natomiast w przypadku domownika, należy zauważyć, że pojęcie to jest zdefiniowane w przepisach ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (2), w związku z tym proponujemy, aby potwierdzeniem statusu domownika było podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników. W związku z tym domownik zobowiązany jest przedstawić zaświadczenie z KRUS o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu wydane na prośbę domownika, które ważne jest na dzień składania wniosku o przyznanie pomocy, zaświadczenie z KRUS wydane na prośbę rolnika potwierdzające, że jest on płatnikiem składek za domownika oraz decyzję o przyznaniu płatności bezpośrednich dla małego gospodarstwa rolnego, której stroną jest rolnik będący płatnikiem składek ubezpieczenia domownika. Dokumenty powinny być aktualne na dzień składania wniosku o przyznanie pomocy, a warunki przyznania pomocy, które potwierdzają powinny być spełniane co najmniej do dnia przyznania pomocy.
---	---	---

	Pytanie	Odpowiedź
5	Jaki jest okres związania z celem w przypadku operacji w zakresie START gospodarstwo agroturystyczne, zagroda edukacyjna oraz gospodarstwo opiekuńcze?	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi, zobowiązania dotyczące związania z celem powinny być realizowane do dnia, w którym upłynie 5 lat od dnia wypłaty płatności końcowej. Dotyczy to zarówno zobowiązań określonych w wytycznych podstawowych jak i wytycznych szczegółowych, w odniesieniu do wszystkich wymienionych w pytaniu zakresów: start GA, start ZE oraz start GO, przy czym do okresu prowadzenia działalności, na którą została przyznana pomoc, nie wlicza się okresów jej zawieszenia. Zgodnie z wytycznymi podstawowymi: Umowa o przyznaniu pomocy zawiera postanowienia zobowiązujące beneficjenta do: 1) zapewnienia trwałości operacji (w przypadku realizacji operacji obejmujących inwestycje w infrastrukturę lub inwestycje produkcyjne) przez: a) niezaprzestanie działalności produkcyjnej, b) nieprzenoszenie prawa własności, posiadania rzeczy nabytych w związku z realizacją operacji, niedokonywanie zmiany sposobu ich wykorzystania, c) niedokonywanie istotnych zmian wpływających na charakter operacji – chyba że ARiMR albo SW wyrażą na to zgodę; 2) umożliwiania przeprowadzania kontroli związanych z przyznaną pomocą podmiotom upoważnionym do dokonywania takich czynności; 3) niezwłocznego informowania o planowanych albo zaistniałych zdarzeniach związanych ze zmianą sytuacji faktycznej lub prawnej beneficjenta, mogących mieć wpływ na realizację operacji zgodnie z postanowieniami umowy przyznaniu pomocy, wypłatę pomocy lub spełnienie wymagań określonych w PS WPR i przepisach prawa powszechnie obowiązującego związanych z realizacją operacji; 4) przechowywania całości dokumentacji związanej z realizacją operacji; 5) udostępniania uprawnionym podmiotom informacji niezbędnych do monitorowania i ewaluacji PS WPR; 6) informowania i rozpowszechniania informacji o pomocy otrzymanej z EFRROW, zgodnie z przepisami załącznika III do rozporządzenia 2022/129, jeśli dotyczy; 7) utrzymywania warunków, kontynuowania działań, z tytułu których przyznano mu punkty, kontynuowania operacji zgodnie z kryteriami, za które zostały przyznane punkty. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi, dodatkowo w okresie związania celem beneficjent ww. działań zobowiązuje się w szczególności do: 1) utrzymania zrealizowanej inwestycji co najmniej w okresie 5 lat od dnia wypłaty pomocy

	Pytanie	Odpowiedź
		2) prowadzenia działalności, na którą została przyznana pomoc w okresie 5 lat od dnia wypłaty pomocy. W przypadku, gdy pomoc przyznaje się w zakresach: start DG, start GA, start ZE, start GO, start KŁŻ, rozwój DG, rozwój GA, rozwój ZE, rozwój GO albo rozwój KŁŻ, beneficjent w okresie związania celem zobowiązuje się do: 1) prowadzenia ewidencji odpowiednio świadczonych usług lub sprzedaży produktów rolnych; 2) bieżącego informowania o świadczonych usługach i ich zakresie lub asortymencie poprzez ogólnodostępne środki przekazu; 3) informowania SW o realizacji biznesplanu, w ramach operacji, na którą została udzielona pomoc na 3 miesiące przed upływem ostatniego roku okresu związania celem. W przypadku gdy pomoc przyznaje się w zakresie start GA albo rozwój GA, beneficjent w okresie związania celem zobowiązuje się do: 1) kontynuowania członkostwa w lokalnej, regionalnej lub ogólnopolskiej organizacji zrzeszającej kwaterodawców wiejskich; 2) poddania się inspekcjom kontrolnym prowadzonym przez PFTW „GG”. W przypadku gdy pomoc przyznaje się w zakresie start ZE albo rozwój ZE, beneficjent w okresie związania celem zobowiązuje się do: 1) realizacji wybranych celów edukacyjnych, o których mowa w standardach OSZE; 2) kontynuowania członkostwa w Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych prowadzonej przez CDR O/ Kraków. W przypadku gdy pomoc przyznaje się w zakresie start GO albo rozwój GO, beneficjent w okresie związania celem zobowiązuje się do kontynuacji realizacji programu agroterapii.
6	W jaki sposób będzie wypłacana dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej w formie ryczałtu? Czy będzie tak jak do tej pory, że część kwoty będzie wypłacana bezpośrednio po zawarciu umowy i zarejestrowaniu działalności gospodarczej, a reszta po zrealizowaniu operacji?	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)- komponent Wdrażanie LSR, pomoc w zakresie „start działalności gospodarczej” przyznaje się na operację, której realizacja nastąpi w jednym etapie i będzie wypłacana w formie ryczałtu, po spełnieniu wszystkich warunków przedmiotowych dla danego zakresu pomocy. Zatem całość wypłaty pomocy nastąpi po zrealizowaniu biznesplanu. Istnieje możliwość skorzystania z wcześniejszego instrumentu wsparcia w postaci wyprzedzającego finansowania bądź zaliczki, jeśli Beneficjent wnioskował o jej wypłatę we wniosku o przyznaniu pomocy.

	Pytanie	Odpowiedź
7	Ile środków będzie zabierane z budżetu LSR w przypadku operacji realizowanych przez JSFP? 75%? czy tak jak było w okresie 2014 – 2020 100% kosztów kwalifikowalnych?	Z budżetu LGD będzie zabierane 100% kosztów kwalifikowalnych.
8	Co z zakupem samochodu (otwarcie/rozwój) oraz pojazdów budowlanych, lawet itd.? Jaki procent dofinansowania można na nie przeznaczyć?	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi do kosztów niekwalifikowalnych należą m.in. koszty zakupu używanych maszyn, urządzeń, wyposażenia, w tym również ich instalacji, z wyłączeniem eksponatów w I.13.1 w ramach operacji dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz koszty zakupu samochodów osobowych. W związku z powyższym kosztami kwalifikowalnymi będą koszty zakupu nowych maszyn, urządzeń, wyposażenia, a także koszt zakupu samochodów ciężarowych. W wytycznych podstawowych, ani w wytycznych szczegółowych nie zostały zawarte ograniczenia dotyczące % udziału kosztów zakupu maszyn czy samochodów ciężarowych w stosunku do pozostałych kosztów kwalifikowalnych.
9	Czy wnioskodawców będzie obowiązywał tryb konkurencyjny?	Nie, w ramach EFRROW nie obowiązuje tryb konkurencyjny. JSFP obowiązuje prawo zamówień publicznych.
10	Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej: - czy emeryt może założyć działalność gospodarczą i jakie ma zobowiązania w zakresie zgłoszenia do ubezpieczenia?	Przepisy Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)- komponent Wdrażanie LSR nie wykluczają możliwości przyznania pomocy Beneficjentowi posiadającemu status „emeryta”. Jako emeryt prowadzący działalność gospodarczą, podobnie jak przedsiębiorca zobowiązany jest do zgłoszenia działalności do ubezpieczeń zgodnie z obowiązującym przepisami o systemie ubezpieczeń społecznych. Z uwagi na ustalone prawo do emerytury Beneficjent podejmujący pozarolniczą działalność gospodarczą może skorzystać ze zwolnienia w opłacaniu składek na ubezpieczenie społeczne.

	Pytanie	Odpowiedź
11	Rozwój działalności gospodarczej: - Czy w ramach rozwoju firmy która prowadzi obecnie firmę pod kodem PKD np. związanym z branżą budowlaną możliwe jest pozyskanie dofinansowania rozwój firmy w ramach innego kodu PKD np. poprzez świadczenie usług noclegowych. Na jaki moment konieczny będzie wpis dodatkowego kodu w katalog kodów PKD firmy – czy tak jak do tej pory – na moment wniosku o płatność? Firma musi wykonywać działalność gospodarczą przez ponad 365 dni, czy weryfikowany będzie kod PKD, pod którym prowadzona będzie ta działalność, czy też nie będzie to miało znaczenia i będzie możliwa wyżej opisana sytuacja – rozwój firmy budowlanej poprzez świadczenie usług noclegowych?	Zgodnie z Regulaminem konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność LGD w LSR powinny zostać zaplanowane konkretne rodzaje działalności gospodarczej, które będą mogły otrzymać dofinansowanie. Mając powyższe na uwadze, w pierwszej kolejności wskazany kod PKD musi być zgodny z kodami wskazanymi w LSR, które mogą otrzymać dofinansowanie. W wytycznych podstawowych, ani wytycznych szczegółowych nie zostały zawarte warunki rozwoju działalności gospodarczej odnoszące się do kodów PKD. W opinii SWM zakres rozwijanej operacji nie musi być związany z zakresem dotychczas wykonywanej działalności. W przypadku, gdy działalność będzie rozwijana o nowy zakres konieczne będzie dodanie nowego wpisu w CEIDG, tożsamego z kodem PKD wskazanym we wniosku o przyznanie pomocy. Sprawdzenie czy beneficjent prowadzi działalność gospodarczą w oparciu o wskazany we wniosku kod PKD, nastąpi najpóźniej na etapie oceny wniosku o płatność końcową.
12	Start/rozwój gospodarstw agroturystycznych	
-	Czy będzie weryfikowane jak długo trzeba być rolnikiem(małżonkiem, domownikiem) i jak długo trzeba być rolnikiem w danej lokalizacji gospodarstwa na obszarze LSR?	Na podstawie dokumentu Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność(RLKS) – komponent Wdrażanie LSR, rozdział IV.2.1 Dodatkowe warunki podmiotowe obowiązujące dla poszczególnych zakresów wsparcia. W zakresie start GA (tworzenie gospodarstw agroturystycznych) pomoc przyznaje się, jeżeli: 1) wnioskodawca jest rolnikiem albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa rolnego, 2) wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc na działalność tego samego rodzaju w zakresach: start GA w ramach PS WPR. W zakresie rozwój GA (rozwijanie gospodarstw agroturystycznych) pomoc przyznaje się, jeżeli:

	Pytanie	Odpowiedź
		1) wnioskodawca jest rolnikiem albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa rolnego, 2) wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc na rozwój GA, w ramach PS WPR, 3) upłynęło co najmniej 2 lata od dnia wypłaty pomocy na operację na start GA, w ramach PS WPR, 4) wnioskodawca wykaże, że w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wykonywał łącznie co najmniej przez 365 dni działalność, o której mowa art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców, potwierdzoną wpisem do gminnej ewidencji innych obiektów hotelarskich zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy o usługach hotelarskich. Pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP: 1) posiada miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do CEIDG na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności w ramach pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych na obszarze wiejskim objętym LSR – w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną, 2) posiada siedzibę lub oddział, które znajdują się na obszarze wiejskim objętym LSR – w przypadku wnioskodawcy będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną.
-	Czy wnioskodawcą może być rolnik zatrudniony na podstawie umowy o pracę?	Wykonywanie pracy na podstawie umowy o pracę wiąże się z objęciem takiej osoby obowiązkowym ubezpieczeniem ZUS, wynikiem czego jest utrata uprawnień w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Osoba, która uprawia gospodarstwo rolne, co do zasady jest objęta ubezpieczeniem rolniczym (KRUS). Jednak dzieje się tak, gdy rolnik nie ma dodatkowych umów lub nie pozostaje w innych stosunkach prawnych wywołujących obowiązek ubezpieczenia w ZUS-ie. Zwykle wykonywanie działalności stanowiącej tytuł do ubezpieczeń w ZUS-ie wyklucza rolnika z ubezpieczenia w KRUS-ie, jednak istnieją wyjątki od tej zasady. Jedynym dozwolonym przypadkiem, który nie spowoduje tak negatywnych konsekwencji dla rolnika podejmującego pracę, jak utrata świadczeń w KRUS-ie, jest zatrudnienie na podstawie

	Pytanie	Odpowiedź
		umowy zlecenie. Jednakże oprócz tego należy spełnić jeszcze jeden konieczny warunek – wysokość przychodu zleceńbiorkcy-rolnika nie może przekroczyć kwoty równej minimalnemu wynagrodzeniu za pracę. Reasumując zatrudnienie na podstawie umowy o pracę skutkuje wyłączeniem spod ubezpieczenia społecznego w KRUS-ie i objęciem ubezpieczeniem w ZUS-ie. Inaczej jest w przypadku zawarcia umowy zlecenia – tu po spełnieniu warunków można pozostać ubezpieczonym w KRUS-ie. Zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników Art. 5a. [Prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej] Rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata, rozpocznie prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpocznie współpracę przy prowadzeniu tej działalności, podlega nadal temu ubezpieczeniu w okresie prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy prowadzeniu tej działalności, jeżeli spełnia jednocześnie następujące warunki: 1) złoży w Kasie oświadczenie o kontynuowaniu tego ubezpieczenia w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy tej działalności; 2) jednocześnie nadal prowadzi działalność rolniczą lub stale pracuje w gospodarstwie rolnym, obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego, lub w dziale specjalnym; 3) nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym; 3) nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych; 4) kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej nie przekracza kwoty 4358 zł.

	Pytanie	Odpowiedź
-	Czy możliwe jest bycie ubezpieczonym w ZUS, jeśli posiada się gospodarstwo rolne?	Tak jest możliwe bycie ubezpieczonym w ZUS, jeśli posiada się gospodarstwo rolne. Rolnik spełniający wymienione warunki, może prowadzić działalność i odprowadzać składki do KRUS-u. Musi jednak pamiętać o tym, aby po rozliczeniu roku podatkowego, do 31 maja każdego roku, złożyć w KRUS-ie zaświadczenie z urzędu skarbowego o wysokości należytego podatku za poprzedni rok. Jeśli kwota podatku przekroczy roczną kwotę graniczną lub termin, w którym należy złożyć zaświadczenie zostanie przekroczony, ubezpieczenie ustanie z dniem, od którego zainteresowany zobowiązany był złożyć zaświadczenie. Zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników art. 5b. 1. Ustawy o ubezpieczeniu rolników- Rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, został objęty innym ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1230, 1429, 1672 i 1941), lub powołania do rady nadzorczej, podlega nadal temu ubezpieczeniu w okresie wykonywania umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, lub pełnienia funkcji w radzie nadzorczej, pomimo objęcia go z tego tytułu innym ubezpieczeniem społecznym, jeżeli przychód osiągany z tego tytułu w rozliczeniu miesięcznym nie przekracza kwoty równej minimalnemu wynagrodzeniu za pracę, ustalonemu na podstawie odrębnych przepisów.

	Pytanie	Odpowiedź
-	Czy Wnioskodawcą może być rolnik, który pozyskał przysługujące rolnikom dotacje np., na zmodernizowanie budynku, środki w ramach czystego powietrza?	Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność(RLKS) – komponent Wdrażanie LSR rozdział IV.2.1 Dodatkowe warunki podmiotowe obowiązujące dla poszczególnych zakresów wsparcia wskazują iż: • W zakresie start GA pomoc przyznaje się, jeżeli Wnioskodawca jest rolnikiem albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa rolnego, Wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc na działalność tego samego rodzaju w zakresie: Start GA w ramach PS WPR. • W zakresie rozwój GA pomoc przyznaje się, jeżeli Wnioskodawca jest rolnikiem albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa rolnego, Wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc odpowiednio na rozwój GA, w ramach PS WPR, upłynęło co najmniej 2 lata od dnia wypłaty pomocy na operację na start GA w ramach PS WPR, Zgodnie z powyższym nie ma zastrzeżeń, aby Wnioskodawca będący rolnikiem, który pozyskał przysługujące dotacje dla rolników np. na zmodernizowanie budynku, środki w ramach czystego powietrza starał się o przyznanie pomocy w ww. zakresie. Należy pamiętać, iż w ramach Funduszy Europejskich nie jest możliwe podwójne finansowanie wydatków. Zakaz podwójnego finansowania wydatków wynika m.in. z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. (art. 37 ust. 7-9 oraz art. 65 ust. 11). Przedmiotowe zapisy informują o tym, że podwójne finansowanie dotyczy sytuacji, gdy ten sam wydatek w części lub w całości zostanie sfinansowany ze środków pochodzących z co najmniej jednego funduszu, programu, instrumentu, czy inicjatywy wspieranej przez unijny budżet.

	Pytanie	Odpowiedź
-	Wnioskodawca prowadzi gospodarstwo rolne w 3 miejscowościach A, B i C, działki nie są więc zlokalizowane obok siebie. Łączna powierzchnia gospodarstwa jest mniejsza niż 11,42 ha. Zabudowania gospodarskie znajdują się w miejscowości A, natomiast Wnioskodawca chciałby wybudować budynek w miejscowości B, w którym chciałby świadczyć usługi agroturystyki – czy taka sytuacja jest dopuszczalna?	Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR rozdział IV.3 Warunki przedmiotowe wskazują iż: W przypadku, gdy operacja jest inwestycją trwale związaną z nieruchomością, pomoc przyznaje się, jeżeli jest realizowana: 1) na obszarze objętym LSR; 2) na nieruchomości będącej własnością wnioskodawcy lub do której wnioskodawca posiada tytuł prawny do dysponowania na cele określone we wniosku o przyznanie pomocy przez okres ubiegania się o przyznanie pomocy na operację, okres realizacji operacji oraz okres związania celem. Należy jednakże pamiętać, iż GA muszą spełniać wymogi określone w standardach przez Polską Federację Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa gościnne” oraz być zlokalizowane w miejscu prowadzenia działalności rolniczej.
-	Czy uprawy/hodowla mają być określonej ilości/wielkości czy ich powierzchnia nie ma znaczenia?	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR, rozdziałem III. Informacje ogólne, punktem 5, ppkt.2 Pomoc przyznaje się w następujących zakresach wsparcia: Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych poprzez Start GA i rozwój GA, przy czym za małe gospodarstwo rolne uznaje się gospodarstwo, którego powierzchnia gruntów rolnych jest mniejsza od średniej wielkości powierzchni gruntów rolnych w kraju w 2023 r, wyrażona w ha fizycznych, a w przypadku województw gdzie średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym jest wyższa za małe gospodarstwo przyjmuje się, gospodarstwo o powierzchni gruntów rolnych mniejszej niż średnia w tym województwie; określoną na podstawie informacji ogłaszanej przez Prezesa ARiMR na podstawie przepisów o PS WPR za rok 2023. W województwie małopolskim za małe gospodarstwo rolne przyjmuje się gospodarstwo, którego powierzchnia jest mniejsza niż 11,42 ha.

	Pytanie	Odpowiedź
-	Czy Wnioskodawca który ma swoje gospodarstwo rolne w miejscowości A może prowadzić agroturystykę u rodziców którzy posiadają gospodarstwo rolne w miejscowości B?	Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR rozdział IV.3 Warunki przedmiotowe wskazują iż: W przypadku gdy operacja jest inwestycją trwale związaną z nieruchomością, pomoc przyznaje się, jeżeli jest realizowana: 1) na obszarze objętym LSR; 2) na nieruchomości będącej własnością wnioskodawcy lub do której wnioskodawca posiada tytuł prawny do dysponowania na cele określone we wniosku o przyznanie pomocy przez okres ubiegania się o przyznanie pomocy na operację, okres realizacji operacji oraz okres związania celem. Mając na uwadze powyższe jeżeli Wnioskodawca będzie posiadał tytuł prawny do dysponowania nieruchomością (dzierżawa, najem) na cele określone we wniosku o przyznanie pomocy przez okres ubiegania się o przyznanie pomocy na daną operację oraz przez okres realizacji operacji i okres związania celem to może prowadzić agroturystykę u rodziców, którzy posiadają gospodarstwo rolne w miejscowości B. Należy jednak pamiętać, iż zgodnie z przepisami unijnymi, zakazane jest dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów, w odniesieniu, do których stwierdzono, że sztucznie stworzyli warunki, aby uzyskać korzyści sprzeczne z celami systemu wsparcia.

	Pytanie	Odpowiedź
-	Czy w gospodarstwie muszą być fizycznie prowadzone uprawy roślin czy też hodowla zwierząt, czy np. posiadanie w gospodarstwie łąk i ich regularne koszenie bez prowadzenia jakiegokolwiek dodatkowej uprawy roślin będzie uznane za spełnienie warunku?	Art. 4 ust.2 i 3 ROZPORZĄDZENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013 wskazuje, iż: Działalność rolniczą definiuje się w taki sposób, aby oznaczała działalność umożliwiającą przyczynianie się do dostarczania dóbr prywatnych i publicznych poprzez co najmniej jedno z poniższych działań: a) wytwarzanie produktów rolnych obejmujące działania takie jak chów zwierząt lub uprawa, w tym w drodze użytkowania torfowisk - przy czym produkty rolne oznaczają produkty wymienione w załączniku I do TFUE, z wyjątkiem produktów rybołówstwa - a także bawełnę i zagajniki o krótkiej rotacji; b) utrzymywanie użytków rolnych w stanie, dzięki któremu nadają się one do wypasu lub uprawy, bez konieczności podejmowania działań przygotowawczych wykraczających poza użycie zwykłych metod rolniczych i zwykłego sprzętu rolniczego. Użytek rolny definiuje się w taki sposób, aby oznaczał użytek, w którego skład wchodzi grunty orne, uprawy trwałe i trwałe użytki zielone, również w przypadku gdy stanowią one systemy rolno-leśne na danym obszarze. Państwa członkowskie doprecyzowują terminy "grunty orne", "uprawy trwałe" i "trwałe użytki zielone" z zachowaniem następujących elementów: a) grunty orne oznaczają grunty uprawiane w celu produkcji roślinnej lub obszary dostępne do produkcji roślinnej, ale ugorowane; ponadto obejmują one - w okresie, w którym ma zastosowanie dane zobowiązanie - grunty uprawiane w celu produkcji roślinnej lub obszary dostępne do produkcji roślinnej, ale ugorowane, które są odłogowane zgodnie z art. 31 lub 70 niniejszego rozporządzenia lub z art. 22, 23 lub 24 rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 36, lub art. 39 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 37 , lub art. 28 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 38 ; b) uprawy trwałe oznaczają uprawy niepodlegające zmianowaniu upraw, inne niż trwałe użytki zielone i pastwiska trwałe, które zajmują grunty przez okres pięciu lat lub dłużej i dają powtarzające się plony, w tym szkółki i zagajniki o krótkiej rotacji;

	Pytanie	Odpowiedź
		c) trwałe użytki zielone i pastwiska trwałe (zwane łącznie "trwałymi użytkami zielonymi") oznaczają grunty, które są wykorzystywane do uprawy traw lub innych zielnych roślin pastewnych rozsiewających się naturalnie (samosiewnych) lub uprawianych (wysiewanych) i które nie były objęte zmianowaniem upraw danego gospodarstwa przez okres co najmniej pięciu lat, oraz - w przypadku gdy państwa członkowskie tak postanowią - nie były zaorane, uprawiane, ani ponownie obsiane innymi rodzajami traw lub innymi zielnymi roślinami pastewnymi przez okres co najmniej pięciu lat. Mogą one obejmować inne gatunki, takie jak krzewy lub drzewa, które nadają się do wypasu, a także - w przypadku gdy państwa członkowskie tak postanowią - inne gatunki, takie jak krzewy lub drzewa, które służą do wytwarzania paszy dla zwierząt, pod warunkiem że zachowano przewagę traw i innych zielnych roślin pastewnych. Należy jednakże pamiętać, iż gospodarstwo musi podlegać kategoryzacji i spełniać wymogi.
-	Czy Wnioskodawcą może być osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, która obecnie nie opłaca KRUS, pole dzierżawi siostra, Pani posiada gospodarstwo rolne z domem (posiada łąki), jednak chciałaby wybudować budynek do 35 m2, w którym mogłaby prowadzić agroturystykę?	Nie ma możliwości odpowiedzi na pierwszą część pytania z uwagi na niejasne sformułowanie. Istnieje możliwość przyznania pomocy wnioskodawcy, który dostosuje małe gospodarstwo rolne poprzez wybudowanie domu całorocznego na wynajem. W wytycznych szczegółowych nie ma ograniczenia, które wskazywałoby tylko na dostosowanie istniejących już budynków.
-	Mąż prowadzi agroturystykę i chciałby się ubiegać o środki na rozwój gospodarstwa agroturystycznego, żona prowadzi naukę jazdy konnej i chciałaby się ubiegać o środki na założenie zagrody edukacyjnej	Odpowiedź ARiMR: Istnieje możliwość ubiegania się przez dwóch wnioskodawców o pomoc na realizację operacji zlokalizowanych w jednym gospodarstwie. W przykładzie podanym przez samorząd województwa małopolskiego operacje w zakresie rozwój gospodarstw agroturystycznych (GA) oraz start zagrody edukacyjnej (ZE) byłyby komplementarne w stosunku do siebie, dzięki czemu można byłoby uzyskać efekt synergii. Takie operacje mogą stanowić wartość dodaną dla obszaru objętego daną LSR.

	Pytanie	Odpowiedź
13	Start zagród edukacyjnych:	
-	Czy beneficjent w ramach start ZE musi utworzyć miejsce pracy skoro musi zgłosić się do CEiDG?	Zgodnie z zapisami Wytycznych szczegółowych w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), w zakresie start ZE pomoc wypłaca się, jeżeli beneficjent: 1) dokonał zgłoszenia do CEiDG 2) udokumentował przystąpienie do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych prowadzonej przez CDR O/Kraków nie później niż w dniu złożenia WOP. Dodatkowe kryteria wyboru operacji ustala LGD. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi rekomenduje się LGD zastosowanie co najmniej dwóch kryteriów wyboru operacji o charakterze rankingującym m.in. zapewniających tworzenie nowych miejsc pracy oraz zatrudnienie na nich pracowników, jeżeli taką deklarację złożył wnioskodawca w celu uzyskania dodatkowych punktów za spełnienie kryteriów wyboru. Zobowiązanie do realizacji tych deklaracji przez beneficjenta zawierała będzie umowa o przyznaniu pomocy w przypadku ustalenia przez LGD rankingujących kryteriów wyboru o charakterze deklaratywnym oraz złożenia przez wnioskodawcę deklaracji realizacji czynności ocenianych tymi kryteriami

	Pytanie	Odpowiedź
-	Czy analogicznie w ramach ubiegania się o środki na rozwój ZE powinien już prowadzić zagrodę edukacyjną zgłoszoną w CEiGD czy też KRUS?	Pytanie zostanie wysłane do ARMIR w zakresie wpisu do CEiDG. Zgodnie z zapisami wytycznych szczegółowych w zakresie rozwój ZE pomoc przyznaje się, jeżeli m.in. udokumentowano, iż ZE jest zarejestrowane w Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych (OSZE). Ponadto w zakresach rozwój ZE albo rozwój GO pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wykonywał tę działalność łącznie co najmniej przez 365 dni. Z powyższego wynika, że aby ubiegać się o pomoc na rozwój ZE wnioskodawca powinien dotychczas prowadzić już zagrodę edukacyjną wpisaną do OSZE. W interwencji I.13.1 PS WPR komponent Wdrażanie LSR zakres nr 2 tj. rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych poprzez m.in. rozwój ZE dotyczy mieszkańca wsi posiadającego gospodarstwo rolne, w którym prowadzona jest działalność rolnicza. Należy zaznaczyć, że dla osób prowadzących podstawową działalność w postaci gospodarstwa rolnego, wszelkie dodatkowe usługi świadczone odpłatnie zakwalifikowane są w przepisach prawnych jako „pozarolnicza działalność gospodarcza”. W związku z powyższym prowadzenie działalności zarobkowej związanej z udostępnianiem gospodarstwa dla celów edukacyjnych w ramach ZE będzie podlegało ogólnym przepisom o działalności gospodarczej oraz konieczności zgłoszenia do CEiDG. Podmiot będzie musiał spełniać obowiązki zawarte w przepisach Prawa przedsiębiorców (Dz. U. 2024 poz. 236 z późn. zm.) oraz wynikające z innych aktów prawnych, które posługują się pojęciami „działalności gospodarczej” i „przedsiębiorcy”. Jednym z obowiązków osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą zarejestrowaną w CEiDG jest konieczność opłacania składek ubezpieczenia społecznego (ZUS), określonych przepisami ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. 2024 poz. 497 z późn. zm.) dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. W przypadku gospodarstw rolnych istnieje możliwość prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej i pozostawania w ubezpieczeniu KRUS na warunkach określonych art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. 2024 poz. 90 z późn. zm.). Możliwość taka dotyczy rolników lub domowników podlegających ubezpieczeniu rolniczemu nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata z mocy ustawy i w pełnym zakresie, jednocześnie nadal

	Pytanie	Odpowiedź
		prowadzących działalność rolniczą lub pracujących w gospodarstwie rolnym obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny, nie są pracownikami i nie pozostają w stosunku służbowym, nie mają ustalonego prawa do emerytury lub renty albo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, którzy złożą w KRUS w ciągu 14 dni od rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej odpowiednie oświadczenie o kontynuowaniu ubezpieczenia. Jednocześnie kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej nie może przekraczać kwoty granicznej, która w 2024 roku wynosi 4358 zł (kwota graniczna podlega corocznej waloryzacji i jest ogłaszana w formie obwieszczenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi). Chcąc prowadzić działalność gospodarczą opłacając składki w KRUS w latach kolejnych należy co roku składać oświadczenie o chęci kontynuowania ubezpieczenia oraz nieprzekroczeniu kwoty granicznej podatku należnego za rok poprzedni.

	Pytanie	Odpowiedź
14	Ochrona dziedzictwa przyrodniczego polskiej wsi: Czy w ramach niniejszego zakresu możliwa będzie realizacja projektu w zakresie utworzenia (budowy) ośrodka rehabilitacji dzikich zwierząt? W ośrodku znajdowałyby się głównie ranne lub chore zwierzęta, które można byłoby zobaczyć. W ośrodku takim mogłaby się znajdować placówka badawcza, ośrodek edukacji przyrodniczej. Ośrodek mógłby także stanowić azyl dla gatunków obcych, mogłaby być również prowadzona reintrodukcja gatunków, które wyginęły w naturze poprzez odnowienie gatunku.	Odpowiedź MRiRW: Zgodnie z definicją dziedzictwa przyrodniczego znajdującą się w wytycznych szczegółowych (1), dziedzictwo przyrodnicze są to elementy przyrody m.in. dziko występujące rośliny, zwierzęta i grzyby, rośliny, zwierzęta i grzyby objęte ochroną gatunkową, siedliska przyrodnicze, twory przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalne szczątki roślin i zwierząt, uznane przez LGD za ważne dla społeczeństwa z danego obszaru oraz wartości zachowania dla następnych pokoleń, w szczególności objęte jedną z form ochrony (np. parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000). Podstawowym warunkiem przyznania pomocy jest spełnienie warunków określonych w wytycznych szczegółowych (1). Takim warunkiem w zakresie „Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi” jest wykazanie, iż operacja będzie realizowana na obszarze objętym formą ochrony przyrody lub dotyczy pomnika przyrody. Jednocześnie istotną kwestią są informacje, które zwarte zostały w LSR, m.in.: cele, przedsięwzięcia czy potrzeby zdiagnozowane na obszarze LSR, w które również operacja musi się wpisywać, aby otrzymać pomoc finansową. MRiRW nie posiada informacji w tym zakresie, w związku z tym nie może zająć stanowiska w indywidualnym przypadku, a takim wydaje się przypadek opisany w piśmie samorządu województwa małopolskiego.
15	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej – Czy wiadomo coś więcej jakiego rodzaju projekty mogą być realizowane w ramach tego zakresu?	Odpowiedź ARiMR: Mała infrastruktura publiczna” zostało zdefiniowane w PS WPR. Pod pojęciem tym kryją się wszystkie operacje niekomercyjne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro. Może to być infrastruktura kulturalna, turystyczna, rekreacyjna lub sportowa. Może to być jeden większy obiekt lub zbiór mniejszych obiektów infrastruktury pod warunkiem, że koszty całkowite operacji nie przekroczą 1 mln euro. Dodatkowo, warunkiem obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz operacje dotyczące świadczenia usług rolniczych.

	Pytanie	Odpowiedź
16	Z wytycznych nie wynika obowiązek zgłaszania się do ubezpieczeń ZUS dla Beneficjentów pomocy na Start DG w sytuacji gdy już objęci są ubezpieczeniem z tyt. zatrudnienia na umowę o pracę. Prosimy o potwierdzenie, że takiego obowiązku nie będzie.	Brak jest obligatoryjnego obowiązku zgłaszania się do ubezpieczeń ZUS Beneficjentów pomocy na Start DG, w sytuacji gdy są oni już objęci ubezpieczeniem z tyt. zatrudnienia na umowę o pracę. W przypadku zbiegu tytułów do ubezpieczeń Beneficjent może skorzystać ze zwolnienia w opłacaniu składek na ubezpieczenie społeczne, bądź zdecydować się na dobrowolne objęcie ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym. Nie ma natomiast obowiązku zgłaszania się do ubezpieczenia chorobowego oraz do Funduszu Pracy.
17	W związku z Zapisem w Wytycznych szczegółowych (...) : „W zakresie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji pomoc na operację inwestycyjną przyznaje się podmiotom świadczącym usługi na rzecz grup osób wymagających włączenia w ramach swoich zadań statutowych albo ustawowych, w szczególności organizacjom pozarządowym lub instytucjom kultury” prosimy o wyjaśnienie pojęcia zakresu rzeczowego „operacja inwestycyjna”.	Operacja inwestycyjna to operacja, która obejmuje swoim zakresem koszty związane z realizowaną inwestycją, tj. koszty nabycia składników majątkowych, w tym praw majątkowych (np. licencji, znaków towarowych, patentów), nadających się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone na potrzeby jednostki wykonującej swoje zadania statutowe albo ustawowe, służące włączeniu społecznemu seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji.

	Pytanie	Odpowiedź
18	Czy zapis Wytycznych szczegółowych „osiągnięcie co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrachunkowy od dnia wypłaty pomocy” oznacza, że do tego okresu wlicza się pełen rok kalendarzowy plus ewentualne miesiące z roku „niepełnego”? Przykładowo: wypłata nastąpi w marcu 2027. 30% obrotu należy wykazać za okres od kwietnia 2027 do grudnia 2028 czy od kwietnia 2027 do marca 2028? A może od stycznia 2028 do grudnia 2028? – FE-IX	W zakresie rozwój DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja zakłada osiągnięcie co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrachunkowy od dnia wypłaty pomocy. Zatem oznacza to, iż w przypadku wypłaty pomocy w marcu 2027, 30% obrotu należy wykazać za okres od marca 2027 do marca 2028.
19	Z wytycznych szczegółowych: „W przypadku nieuwzględnienia w oddzielnym systemie rachunkowości zdarzenia powodującego poniesienie kosztów albo gdy do jego identyfikacji nie wykorzystano odpowiedniego kodu rachunkowego w przypadku operacji finansowanych w formie płatności ryczałtowych kwotę pomocy przysługującą do wypłaty pomniejsza się o 10%.” Czy całość tego zapisu dotyczy premii na start DG?	Warunek wypłaty pomocy dotyczący prowadzenia oddzielnego systemu rachunkowości lub korzystania z odpowiedniego kodu rachunkowego dla wszystkich transakcji związanych z realizacją operacji w ramach prowadzonych ksiąg rachunkowych, lub prowadzenia zestawienia faktur/równoważnych dokumentów księgowych (gdy Beneficjent nie był zobowiązany do prowadzenia ksiąg rachunkowych) będzie obowiązkowy dla wszystkich typów operacji objętych PSWPR. Powyższe wynika z warunków wypłaty pomocy określonych w Wytycznych podstawowych w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, a stosowne zapisy zostaną określone we wzorach umów o przyznaniu pomocy dla poszczególnych interwencji.

	Pytanie	Odpowiedź
20	Jednoosobowa działalność gospodarcza nie ma obowiązku prowadzenia pełnej księgowości o jakim więc oddzielnym systemie rachunkowym lub kodzie rachunkowym jest tu mowa? Czy Beneficjenci zostaną zmuszeni do prowadzenia pełnej księgowości?	W przypadku Beneficjentów nie zobowiązanych na podstawie aktualnych przepisów do prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania sprawozdania finansowego zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o rachunkowości przez „oddzielny system rachunkowości albo odpowiedni kod rachunkowy” należy rozumieć zestawienie faktur lub równoważnych dokumentów księgowych.
21	Zakres: Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności IV.3.2. Dodatkowe warunki przedmiotowe dla poszczególnych zakresów wsparcia 12 .W zakresie poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności pomoc przyznaje się, jeżeli operacja: 1. nie obejmuje inwestycji infrastrukturalnych 2. zakłada, iż efekty operacji będą służyły zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej, a ewentualne obiekty infrastruktury powstające w ramach tych operacji będą ogólnodostępne Pytanie: Jakie przykładowe zadania będą możliwe do zrealizowania i czy będzie można realizować w ramach tego zakresu zadania infrastrukturalne czy nie?	Odpowiedź ARiMR: Zakres „Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych oraz operacji produkcyjnych (zakresy 1-3)” zakłada, iż efekty operacji będą służyły zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej, a ewentualne obiekty infrastruktury powstające w ramach tych operacji będą ogólnodostępne. W ramach tego zakresu możliwe będą do realizacji np. inwestycje polegające na wyposażeniu istniejącego już obiektu infrastruktury (np. świetlicy, przedszkola, boiska) lub inwestycje w obiekty infrastruktury ogólnodostępnej takie jak np. ławki, piaskownice, huśtawki, drabinki, śmietniki.

	Pytanie	Odpowiedź
22	Zakres: Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej 14. W zakresie poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej pomoc przyznaje się, jeżeli: 1. operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej; 2. infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej; 3. koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. Pytanie: • Czy jest w tym zakresie otwarty katalog możliwych do realizacji zadań (infrastruktura kulturalna, turystyczna, rekreacyjna, sportowa?) • Jakie obiekty małej infrastruktury mogą być dofinansowane ? Czy może być to jeden większy obiekt, czy jedynie zbiór małych obiektów infrastruktury ?	Odpowiedź ARiMR: Inwestycja infrastrukturalna to taka inwestycja, w wyniku której powstaje obiekt infrastruktury. Inwestycje te zostały objęte zakresem „Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej”. Pojęcie „mała infrastruktura publiczna” zostało zdefiniowane w PS WPR. Pod pojęciem tym kryją się wszystkie operacje niekomercyjne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro. Może to być infrastruktura kulturalna, turystyczna, rekreacyjna lub sportowa. Może to być jeden większy obiekt lub zbiór mniejszych obiektów infrastruktury pod warunkiem, że koszty całkowite operacji nie przekroczą 1 mln euro. Dodatkowo, warunkiem obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz operacje dotyczące świadczenia usług rolniczych.

	Pytanie	Odpowiedź
23	Czy Wnioskodawca ubiegający się o dofinansowanie musi spełniać warunki dostępności? Czy siedziba Wnioskodawcy ma być dostępna? Czy miejsce realizacji operacji ma być dostępne?	Odpowiedź ARIMR Zgodnie z art. 9 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. (1), zasady horyzontalne zostały określone dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST), Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA), Funduszu Azylu, Migracji i Integracji (FAMI), Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (FBW) oraz Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (IZGW). Natomiast regulacje te nie obejmują Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), z którego finansowany jest Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027). Oznacza to, że prawodawca unijny zróżnicował wymagania dotyczące dostępności w zależności od funduszu i nie wprowadził tej zasady dla funduszu EFRROW. W funduszach, dla których zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami jest warunkiem dostępu, został on wprowadzony jako niezbędny wymóg już na poziomie właściwego Programu. W przypadku PS WPR 2023-2027 taki obowiązek nie został przewidziany. Gdyby jednak miał być przewidziany, to zostałby ujęty bezpośrednio w PS WPR 2023-2027 i dotyczyłby wszystkich interwencji, a nie jedynie wybranej interwencji czy jej komponentu. Dodatkowo należy wskazać, że krajowe regulacje w zakresie dostępności różnicują wymagania w zależności od rodzaju podmiotu. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (2), nakłada obowiązek zapewnienia dostępności na podmioty publiczne, podczas gdy przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe powinny jedynie dążyć w prowadzonej działalności do zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. W związku z tym, jeśli ustawodawca wprowadził ten podział, nie widzimy podstaw do jego modyfikowania na poziomie PS WPR 2023-2027, a tym bardziej w wytycznych szczegółowych (3) czy wzorze umowy o przyznaniu pomocy w ramach interwencji i.13.1 LEADER/RLKS – komponent Wdrażanie LSR. Strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR) o charakterze wielofunduszowym już na etapie planowania określają, które operacje są finansowane z konkretnego funduszu. W związku z tym, jeśli dana operacja jest finansowana z funduszu objętego zasadami horyzontalnymi, tj. zobowiązaniem do zapewnienia lub dążeniem do zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w zależności od rodzaju

	Pytanie	Odpowiedź
		podmiotu zgodnie z ustawą (2), beneficjent ma obowiązek spełnienia wymogów dostępności zgodnie z obowiązującymi przepisami. Należy jednak podkreślić, że zarówno interwencja LEADER/RLKS, jak i cały PS WPR 2023-2027 realizowane są z poszanowaniem zasady dostępności. Choć PS WPR 2023-2027 nie nakłada obowiązku zapewnienia dostępności, to jego realizacja może przyczyniać się do zmniejszania barier i poprawy dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Lokalne grupy działania (LGD) mają możliwość uwzględnienia tego aspektu w regulaminie naboru, poprzez zastosowanie kryterium premiującego działania zwiększające dostępność. Nie ma jednak formalnego obowiązku traktowania dostępności jako kryterium, ani dostępowego ani rankingującego, a decyzja w zakresie jego zastosowania należy do LGD. Mając na uwadze powyższe, informujemy, że nie planujemy wprowadzać wymogu dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami jako warunku dostępu na poziomie PS WPR 2023 -2027. A co za tym idzie także we wzorze umowy o przyznaniu pomocy w ramach interwencji I.13.1 LEADER/RLKS – komponent Wdrażanie LSR oraz w wytycznych szczegółowych w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/RLKS – komponent Wdrażanie LSR (3) nie przewidujemy zmian w tym zakresie.
24	Czy każdy realizowany projekt musi spełniać warunki dostępności? Np. w ramach rozwoju działalności gospodarczej powstaje obiekt noclegowy, to czy ten obiekt noclegowy musi być z dostępem? Kolejny przykład, to w ramach ochrony i opieki nad zabytkami wykonujemy renowacje w kościele, czy w takim wypadku kościół musi spełniać warunki dostępności?	Tak.Co do renowacji w kościele, to można rozważać jedynie odnowę obiektów wpisanych do rejestru zabytków – przepisy ustawy o stosunku państwa do kościoła.
25	Czy dopuszczalne jest w rozwoju działalności gospodarczej, że całkowity koszt operacji wynosi 4 mln zł, a dofinansowanie stanowi tylko 200 000 zł?	Tak, brak ograniczeń w powyższym zakresie.

	Pytanie	Odpowiedź
26	Czy osoba fizyczna która jest ubezpieczona w KRUS-ie może otworzyć działalność gospodarczą/rozwijać działalność i nadal pozostawać ubezpieczonym w KRUS-ie? Czy musi zrezygnować z tego ubezpieczenia i przejść na ZUS?	W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja zakłada podjęcie we własnym imieniu działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców oraz nastąpi zgłoszenie wnioskodawcy ubiegającego się o przyznanie pomocy do ubezpieczenia emerytalnego, rentowego i wypadkowego na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania tej działalności, jeżeli osoba ta nie jest objęta tym ubezpieczeniem lub społecznym ubezpieczeniem rolników. Zatem nie ma obligatoryjnego obowiązku rezygnacji z ubezpieczenia w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Obowiązek przejścia z ZUS na KRUS może wynikać jedynie z obowiązujących przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Nie zakłada się przymusowej rezygnacji beneficjenta z ubezpieczenia w KRUS, lecz naturalne przejście na ZUS po przekroczeniu kwoty granicznej należnego podatku dochodowego od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej.
27	Czy udziałowiec w wieloosobowej spółce z ograniczoną odpowiedzialnością może ubiegać się o wsparcie w zakresie założenia działalności gospodarczej?	Tak

	Pytanie	Odpowiedź
28	Czy w ramach przedsięwzięcia Rozwiązania cyfrowe zapewniające dostęp do usług dla mieszkańców, wskaźnik produktu: liczba operacji związanych z cyfryzacją, wskaźnik rezultatu: R.41 łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR, kwalifikowalne będzie zadaniem dot. wdrożenia usługi e-Woda. System będzie pozwalał m.in. na natychmiastowy dostęp do informacji o odbiorcach, strukturze sieci wodociągowej oraz parametrach rozliczania. Będzie automatycznie obsługiwał cały proces sprzedaży od zawarcia umowy z klientem, wprowadzenia do systemu odczytów z liczników, wystawienia faktur zgodnie z zatwierdzoną taryfą oraz przyjętym sposobem rozliczania do umieszczenia tych faktur w eBOM z możliwością ich zapłaty przez klienta. W ramach zadania zakupione byłyby także wodomierze z nakładką radiową.	Pytanie wymaga doprecyzowania w ramach jakiego zakresu wsparcia beneficjent zamierza rozliczać przedsięwzięcie.
29	Czy o wsparcie w ramach podejmowania działalności gospodarczej może wnioskować obywatel kraju nie będącego członkiem UE? Prosimy o podanie podstawy prawnej.	Odpowiedź MRiRW Zgodnie z art. 4 ustawy o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (3) osoby zagraniczne mogą podejmować i wykonywać działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (RP) na takich samych zasadach jak obywatele polscy, pod warunkiem że: a) posiadają w RP: • zezwolenie na pobyt stały, • zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej (UE),

	Pytanie	Odpowiedź
		• zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 144, art. 159 ust. 1 lub art. 186 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2017 r. poz. 2206 i 2282 oraz z 2018 r. poz. 107 i 138), • status uchodźcy, • ochronę uzupełniającą, • zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub zgodę na pobyt tolerowany, o zezwolenie na pobyt czasowy i pozostają w związku małżeńskim zawartym z obywatelem polskim zamieszkałym na terytorium RP, • zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania działalności gospodarczej, udzielone ze względu na kontynuowanie prowadzonej już działalności gospodarczej na podstawie wpisu do CEIDG; b) korzystają w RP z ochrony czasowej; c) posiadają ważną Kartę Polaka; d) są członkami rodziny dotaczającymi do obywateli państw spełniających powyższe warunki lub przebywającymi z nimi; przebywają na terytorium RP na podstawie art. 108 ust. 1 pkt 2 lub art. 206 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach lub na podstawie umieszczonego w dokumencie podróży odcisku stempla, który potwierdza złożenie wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE, jeżeli bezpośrednio przed złożeniem wniosku byli uprawnieni do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej. Na dzień dzisiejszy wytyczne szczegółowe (1) nie wykluczają obywateli kraju niebędącego członkiem UE z otrzymania pomocy w ramach podejmowania działalności gospodarczej w ramach interwencji LEADER. Jednak informujemy, że rozważamy rozpoczęcie prac nad zmianą wytycznych szczegółowych (1), których celem jest wprowadzenie bardziej precyzyjnych warunków przyznania pomocy. Zmiany te będą dotyczyć m.in. zawężenia grupy osób uprawnionych do otrzymania wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, do obywateli krajów będących członkami UE. Zmiany wytycznych szczegółowych będą dotyczyć także warunków przyznania pomocy w kontekście wątpliwości podniesionych w pytaniach 5-7. Wytyczne podczas procesu zmiany zostaną poddane szerokim konsultacjom z wieloma podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie interwencji LEADER.

	Pytanie	Odpowiedź
30	W jakich transzach będzie wypłacana dotacja na założenie działalności gospodarczej? Chodzi o podział procentowy.	Pomoc w zakresie „start działalności gospodarczej” przyznaje się na operację, której realizacja nastąpi w jednym etapie i będzie wypłacana w formie ryczałtu, po spełnieniu wszystkich warunków przedmiotowych dla danego zakresu pomocy. Pomoc na operację przyznaje się w wysokości nie wyższej niż kwota maksymalna określona przez LGD w regulaminie naboru, przy czym nie wyższej niż 150 tys. zł. Beneficjenci interwencji I.13.1 na etapie wniosku o przyznanie pomocy mogą wnioskować o wypłatę zaliczki lub wyprzedzającego finansowania. Zaliczka, o której mowa w art. 44 ust. 3 rozporządzenia 2021/2116, jest wypłacana beneficjentowi jednorazowo lub w transzach, w wysokości nieprzekraczającej 50% kwoty przyznanej pomocy w terminie określonym w umowie o przyznaniu pomocy. Rozliczenie zaliczki polega na pomniejszeniu kwoty przysługującej do wypłaty na podstawie wniosku lub wniosków o płatność o kwotę przekazanych środków albo na zwrocie zaliczki przez beneficjenta, w terminach, w sposób i na warunkach określonych w umowie o przyznaniu pomocy. Wypłata kolejnych transz zaliczki nastąpi po rozliczeniu transz wcześniejszych. Warunkiem wypłaty zaliczki jest wniesienie przez beneficjenta zabezpieczenia zaliczki. Termin wniesienia zabezpieczenia określa umowa o przyznaniu pomocy. Zabezpieczenie zaliczki obejmuje całkowitą kwotę zaliczki wynikającą z umowy o przyznaniu pomocy i jest ustanawiane do dnia rozliczenia tej kwoty w formie weksla niezupełnego (in blanco) składanego wraz z deklaracją wekslową. W przypadku wyprzedzającego finansowania wysokość wypłaty nie może przekraczać 44% kwoty przyznanej pomocy, za wyjątkiem podmiotów będących JST, dla których maksymalna kwota wyprzedzającego finansowania będzie mogła wynosić 20% przyznanej kwoty pomocy.
31	Czy beneficjentem może być Uczniowski Klub Sportowy wpisany do ewidencji prowadzonej przez Starostwo?	Tak, ale nie we wszystkich zakresach, pytanie wymaga doprecyzowania.

	Pytanie	Odpowiedź
32	Czy w ramach rozwoju DG można ubiegać się o dofinansowanie na obiekt, na który zaciągnięty jest kredyt (hipoteka) w przypadku gdy operacja jest trwale związana z nieruchomością?	Na potrzeby analizy zakłada się, że obiekt na który został zaciągnięty kredyt (hipoteka) został już wybudowany/zakupiony, a Wnioskodawca chciałby ubiegać się o dofinansowanie w ramach rozwoju działalności gospodarczej prowadzonej w takim obiekcie. W Wytycznych podstawowych w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego (...) ani w Wytycznych szczegółowych w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy (...) nie zostały zawarte ograniczenia dotyczące ograniczonego prawa rzeczowego obciążającego nieruchomość jakim jest hipoteka. Jednakże, należy pamiętać, iż Beneficjent będący mikroprzedsiębiorstwem lub małym przedsiębiorstwem w okresie związania z celem zobowiązany jest - utrzymania zrealizowanej inwestycji co najmniej w okresie 3 lat od dnia wypłaty pomocy oraz - prowadzenia działalności, na którą została przyznana pomoc w okresie 3 lat od dnia wypłaty pomocy. Ponadto w przypadku gdy operacja jest inwestycją trwale związaną z nieruchomością, pomoc przyznaje się, jeżeli jest realizowana na nieruchomości będącej własnością wnioskodawcy lub do której Wnioskodawca posiada tytuł prawny do dysponowania na cele określone we wniosku o przyznanie pomocy przez okres ubiegania się o przyznanie pomocy na operację, okres realizacji operacji oraz okres związania celem.
33-36	Czy firma prowadząca obiekt noclegowy może ubiegać się o dofinansowanie w zakresie rozwoju DG poprzez budowę boiska wielofunkcyjnego (siatkówka, koszykówka, piłka nożna, itp.)? Czy firma prowadząca obiekt noclegowy może ubiegać się o dofinansowanie w zakresie rozwoju DG poprzez przebudowę i modernizację istniejącego basenu (obecnie basen otwarty, planowany basen kryty) wraz z budową mini siłowni? Czy firma prowadząca obiekt noclegowy może ubiegać się o dofinansowanie w zakresie rozwoju DG poprzez budowę zewnętrznej mini tężni solankowej, zakupu stołu do tenisa stołowego	Zgodnie z warunkami przedmiotowymi wskazanymi w Wytycznych szczegółowych w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy (...) w ramach zakresu rozwój DG pomoc przyznaje się w przypadku, gdy operacja jest ekonomicznie uzasadniona, co powinien potwierdzać przedłożony uproszczony biznesplan. Ponadto, zgodnie z Wytycznymi podstawowymi za inwestycje niekwalifikujące się do przyznania pomocy uznaje się w szczególności koszty remontu budynków lub budowli, jeśli nie jest on połączony z ich modernizacją, a także nie są wspierane operacje/inwestycje mające charakter odtworzeniowy. Należy również pamiętać, iż w zakresie rozwój DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja zakłada osiągnięcie co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrachunkowy od dnia wypłaty pomocy.

	Pytanie	Odpowiedź
	oraz stołu do szachów?Czy firma prowadząca obiekt noclegowy może ubiegać się o dofinansowanie w zakresie rozwoju DG poprzez dostosowanie istniejącego obiektu do warunków mini sali kinowej?	
37	Czy ubiegając się o dofinansowanie w ramach start DG/rozwój DG koszty w zakresie dostosowania obiektu dla osób niepełnosprawnych będą kosztami kwalifikowalnymi? (bądź w jakiej części operacja może pokrywać koszty dostępności).	Zgodnie z Wytycznymi podstawowymi w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (VIII.2. Koszty niekwalifikowalne): W zakresie inwestycji realizowanych w ramach art. 73 i art. 77 rozporządzenia 2021/2115, z wyłączeniem I.13.2, finansowanych w formie dotacji za inwestycje niekwalifikujące się do przyznania pomocy uznaje się w szczególności: 14) koszty inwestycji mających na celu dostosowanie do norm lub wymogów unijnych, z wyjątkiem inwestycji wspieranych na zasadach określonych w art. 73 ust. 5 rozporządzenia 2021/2115. Wytyczne podstawowe jak i szczegółowe nie precyzują limitu wielkości wydatków przeznaczonych na dostosowanie obiektu dla osób niepełnosprawnych w odniesieniu do całej planowanej operacji. Ponadto informuję, że SWM wystąpi z zapytaniem do MRiRW/ARiMR o doprecyzowanie wytycznej w powyższym zakresie. Odpowiedź MRiRW z dn. 19.12.2024 Koszty inwestycji mających na celu dostosowanie do norm lub wymogów unijnych, z wyjątkiem inwestycji wspieranych na zasadach określonych w art. 73 ust. 5 rozporządzenia 2021/2115 (1) dotyczą rolnika i dostosowania przez niego gospodarstwa rolnego do norm lub wymogów unijnych związanych z produkcją rolną prowadzoną w tym gospodarstwie. Natomiast w interwencji LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany mogą wystąpić koszty związane z zapewnieniem dostępności osobom z niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnościami zostały ujęte w katalogu osób w niekorzystnej sytuacji. W ramach kryteriów wyboru operacji premiowane mogą być operacje dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do zdiagnozowanych w LSR grup w niekorzystnej sytuacji. Dlatego koszty związane z zapewnieniem dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami mogą występować w operacjach w ramach

	Pytanie	Odpowiedź
		wszystkich zakresów dla interwencji LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS). Operacja może pokrywać koszty dostępności, ale to w jakiej części, zależy m. in. od tego jaki jest cel operacji. Realizacja operacji powinna służyć zwiększeniu dostępności dla lokalnej społeczności w ramach zdiagnozowanych potrzeb w tym zakresie.
38	Czy można zatrudnić przy start działalności gospodarcza i rozwój działalność gospodarcza emeryta, rencistę, osobę do 26 r.ż., studenta, ucznia?	Zarówno w zakresie wsparcia startu działalności gospodarczej jak i rozwoju działalności gospodarczej jest możliwość zatrudnienia emeryta, rencisty, osoby do 26 r.ż., studenta oraz ucznia. Z wytycznych podstawowych, ani z wytycznych szczegółowych nie wynika zakaz zatrudnienia pracowników z ww. grup. Należy jednak mieć na uwadze zgodność z ogólnymi przepisami prawa (powszechnie obowiązującego) zatrudnienia w Polsce. M.in. : -Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 Kodeks Pracy, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 1996r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych i ich wynagradzania, - Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2004r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym , - Ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, itp.
39	Czy można zakupić samochód dostawczy/bus przy start działalność gospodarcza, który będzie służył jako mobilny serwis do naprawy rowerów/motorów? Jaki % dofinansowania można przeznaczyć na taki zakup?	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi do kosztów niekwalifikowalnych należą m.in. koszty zakupu używanych maszyn, urządzeń, wyposażenia, w tym również ich instalacji, z wyłączeniem eksponatów w I.13.1 w ramach operacji dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz koszty zakupu samochodów osobowych. W związku z powyższym kosztami kwalifikowalnymi będą koszty zakupu nowych maszyn, urządzeń, wyposażenia, a także koszt zakupu samochodów ciężarowych. W wytycznych podstawowych ani w wytycznych szczegółowych nie zostały zawarte ograniczenia dotyczące % udziału kosztów zakupu maszyn czy samochodów ciężarowych w stosunku do pozostałych kosztów kwalifikowalnych.

	Pytanie	Odpowiedź
40	Czy przy start gospodarstwa agroturystyczne możliwe jest otrzymanie zaliczki?	Zgodnie z § 3 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie zaliczek w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (Dz.U. 2022 poz. 2055), zaliczka jest udzielana beneficjentowi, jeżeli przewiduje to umowa o dofinansowanie. Wzór umowy o dofinansowanie w zakresie start GA przewiduje wypłatę zaliczek.
41	Czy przy rozwój działalność gospodarcza i rozwój gospodarstwa agroturystyczne możliwe jest otrzymanie zaliczki?	Zgodnie z § 3 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie zaliczek w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (Dz.U. 2022 poz. 2055), zaliczka jest udzielana beneficjentowi, jeżeli przewiduje to umowa o dofinansowanie. Zgodnie z wytycznymi podstawowymi Beneficjentom interwencji I.13.1, może być wypłacona zaliczka, o której mowa w art. 44 ust. 3 rozporządzenia 2021/2116, w wysokości nieprzekraczającej 50% kwoty przyznanej pomocy. Ponadto zaliczka jest wypłacana, jeżeli beneficjent wnioskował o jej wypłatę we wniosku o przyznanie pomocy. Zasady wypłacania zaliczki zostały określone w części X Wytycznych podstawowych w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027. Wzór umowy o dofinansowanie w zakresie rozwój DG i rozwój GA przewiduje wypłatę zaliczek.
42	Czy można złożyć wniosek o przyznanie pomocy na start działalność gospodarcza, jeżeli do tej pory prowadziło się działalność nierejestrowaną?	Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi w zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców. Zgodnie z art. 5 ustawy Prawo przedsiębiorców (Dz.U.2024 poz. 236 t.j.) dotyczącym działalności nieewidencjonowanej: nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 75% kwoty minimalnego wynagrodzenia, o którym mowa w ustawie z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2020 r. poz. 2207 oraz z 2023 r. poz. 1667), i która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej. Ponadto w art. 6 ww. ustawy wskazane zostały rodzaje działalności gospodarczej wyłączone spod regulacji tej ustawy. Mając na uwadze powyższe, prowadzona działalność nierejestrowana nie stanowi działalności gospodarczej jeśli spełnione są warunki określone w art.5 ww. ustawy.

	Pytanie	Odpowiedź
43	Czy jest możliwość założenia działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej/jawnej przy start działalności gospodarcza?	Przy ubieganiu się o dofinansowanie w ramach działania start DG nie ma możliwości założenia działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej/jawnej. Wytyczne szczegółowe do PS WPR wskazują, że pomoc może zostać przyznana, jeżeli Wnioskodawcą jest osoba fizyczna. Zarówno spółka jawna jak i cywilna jest formą prowadzenia działalności gospodarczej, w której co najmniej dwie osoby, zwane wspólnikami, prowadzą działalność pod wspólną firmą. Dodatkowo zapisy wytycznej wskazują, że nie można przyznać pomocy finansowej na operację realizowaną w partnerstwie w ramach działania start DG.
44	Czy wnioskodawca mając 9% udziałów w istniejącej spółce z o.o. może złożyć wniosek o przyznanie pomocy na własną działalność gospodarczą?	Wnioskodawca mający 9% udziałów w istniejącej spółce z o.o. może złożyć wniosek o przyznanie pomocy na własną działalność gospodarczą, pod warunkiem spełnienia wymogów zawartych w wytycznych podstawowych/szczegółowych w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.
45	Czy wnioskodawca, który chce skorzystać ze środków na rozwój działalności gospodarczej musi posiadać wiodące PKD zgodne z branżami ujętymi w LSR, czy wystarczy, że dopisze dodatkowe PKD do swojej działalności, które jest zgodne z LSR?	Zgodnie z Regulaminem konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność LGD w LSR powinny zostać zaplanowane konkretne rodzaje działalności gospodarczej, które będą mogły otrzymać dofinansowanie. Od zapisów zawartych w Lokalnych Strategiach Rozwoju zależało będzie, czy Wnioskodawca chcąc ubiegać się o dofinansowanie w ramach rozwoju DG będzie musiał posiadać wiodące PKD zgodne z branżami ujętymi w LSR, czy też wystarczy, że dopisze dodatkowe PKD do prowadzonej działalności.
46	Czy w ramach środków EFFROW, działanie 9. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub i przyrodniczego polskiej wsi można sfinansować w ramach projektu gwiazdę wydarzenia?	Nie, w ramach środków EFFROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich) dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi, nie można sfinansować gwiazdy wydarzenia. Środki te są przeznaczone na działania mające na celu ochronę, zachowanie oraz promocję dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, a nie na komercyjne aspekty wydarzeń, takie jak wynajęcie znanych artystów. Finansowanie powinno być zgodne z celami programu, czyli promowaniem i zachowaniem lokalnych tradycji, historii, ochroną przyrody, a nie na działania o charakterze stricte komercyjnym.

	Pytanie	Odpowiedź
47	Czy w ramach środków EFRROW, działanie 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej można wybudować windę przy publicznej szkole podstawowej?	Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. Istotą tego zakresu jest poszerzenie oferty dla społeczności lokalnej poprzez zapewnienie dostępu do większej niż dotychczas oferty kierowanej do społeczności lokalnej w zakresie infrastruktury kulturalnej, turystycznej, rekreacyjnej lub sportowej nie zaś dostępność w myśl rozumienia przepisów dotyczących Karty Praw Podstawowych i Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Może to być jeden większy obiekt lub zbiór mniejszych obiektów infrastruktury pod warunkiem, że koszty całkowite operacji nie przekroczą 1 mln euro. Nadmieniam, iż w celu przyznania pomocy kierunek rozwoju danego obszaru w tym zakresie musi być oparty o diagnozę potrzeb na obszarze objętym LSR i następnie wskazany w tym dokumencie będącym podstawą działania. Dodatkowo, warunkiem obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz operacje dotyczące świadczenia usług rolniczych. Mając na uwadze powyższe taka operacja nie będzie mogła być sfinansowana w ramach przedmiotowego zakresu, natomiast budynek szkoły nie spełnia warunków ogólnodostępności i nie stanowi małej infrastruktury publicznej.

	Pytanie	Odpowiedź
48	17. Czy w ramach środków EFRROW, działanie 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej można wykonać:	
-	a) oświetlenie solarne?	Co do zasady, w ramach środków EFRROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich), działanie 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, możliwe jest sfinansowanie instalacji oświetlenia solarne. Należy jednak pamiętać o warunku wskazanym w Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER tj. „W przypadku operacji, która obejmuje koszty zakupu i instalacji odnawialnych źródeł energii, pomoc przyznaje się, jeżeli suma planowanych do poniesienia kosztów dotyczących odnawialnych źródeł energii nie przekracza połowy wszystkich kosztów kwalifikowalnych”. Z zapisu tego wynika, iż projekt nie może polegać wyłącznie na wykonaniu instalacji solarnej.
-	b) wiatę rowerową z elementami solarnymi?	Biorąc pod uwagę odpowiedź wskazaną w podpunkcie a) w ramach środków EFRROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich), działanie 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, możliwe jest sfinansowanie budowy wiaty rowerowej z elementami solarnymi, o ile projekt spełnia określone kryteria. Działanie 6 obejmuje inwestycje mające na celu poprawę jakości życia na obszarach wiejskich oraz rozwój lokalnej infrastruktury, co może obejmować instalacje wspierające zrównoważony transport, takie jak wiaty rowerowe. Elementy solarne, które mogą np. zasilać oświetlenie lub ładowarki do urządzeń mobilnych, wpisują się w cele związane z efektywnością energetyczną i zrównoważonym rozwojem. Należy pamiętać, że suma planowanych do poniesienia kosztów dotyczących odnawialnych źródeł energii nie może przekraczać połowy wszystkich kosztów kwalifikowalnych. Równocześnie ponownie należy zwrócić uwagę na zapisy w Lokalnej Strategii Rozwoju.

	Pytanie	Odpowiedź
49	Czy zaliczką otrzymaną na Zarządzanie z PS WPR możemy spłacić pożyczkę udzieloną na rzecz funkcjonowania biura? Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała zatrudnia pracowników od czerwca 2024 r., natomiast biuro LGD funkcjonuje od dnia podpisania umowy ramowej. W tym zakresie ponosimy koszty związane z funkcjonowaniem biura, jak i wynagrodzeniami. Do tej pory koszty pokrywane były ze środków własnych Stowarzyszenia (składki), natomiast środki te niestety się kończą i będziemy zmuszeni pożyczyć pieniądze na funkcjonowanie biura do momentu wpływu zaliczki na Zarządzanie z PS WPR. Mając na uwadze powyższe zastanawiamy się czy środkami z otrzymanej zaliczki będziemy mogli spłacić pożyczkę udzieloną Pogórzańskiemu Stowarzyszeniu Dunajec-Biała przez inne stowarzyszenie na rzecz funkcjonowania biura.	Tak

	Pytanie	Odpowiedź
50	Czy w ramach EFRROW, działania Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej (przedsięwzięcie LSR: Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami) można uzyskać dofinansowanie na:- modernizację ogólnodostępnego placu zabaw? Czy plac zabaw (elementy placu zabaw) w takim wypadku muszą być z dostępem dla osób niepełnosprawnych? Czy wystarczającym będzie np. regulamin w Brail'u, parking dla niepełnosprawnych, odpowiednia szerokość wjazdu na plac zabaw, itp.?- wiaty wyposażone w np. mapę obszaru w Brail'u?	Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. Dodatkowo, warunkiem obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz operacje dotyczące świadczenia usług rolniczych. Wszystkie inwestycje realizowane w ramach PS WPR powinny spełniać wymogi wskazane w Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2019 poz. 1696). Minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zostały określone w art. 6 ww. ustawy.
51	Czy w ramach zakresu 9. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub i przyrodniczego polskiej wsi (EFRROW) możliwe będzie wydanie teledysku?	Przedmiotowe pytanie jest nieprecyzyjne. Co do zasady w ramach środków EFRROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich) w działaniu 9, dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi, nie można sfinansować działań o charakterze komercyjnym. Środki te są przeznaczone na działania mające na celu ochronę, zachowanie oraz promocję dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, a nie na komercyjne aspekty wydarzeń, takie jak wydanie teledysków. Finansowanie powinno być zgodne z celami programu, czyli promowaniem i zachowaniem lokalnych tradycji, historii, ochroną przyrody, a nie na działania o charakterze stricte komercyjnym.

	Pytanie	Odpowiedź
52	Czy w ramach Start DG dla działalności dotyczącej utworzenia agencji koncertowej kosztem kwalifikowalnym może być koszt dotyczący zakupu powstania programu dla tego typu profilu działalności?	W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja dotyczy działalności zgodnej z celami LSR; jest uzasadniona ekonomicznie, co powinien potwierdzać przedłożony uproszczony biznesplan. Równocześnie pomoc przyznaje się na operację uzasadnioną pod względem racjonalności jej kosztów kwalifikowalnych/inwestycji zaplanowanych do zrealizowania. Operacja musi być możliwa do wykonania, uzasadniona oraz dostosowana z punktu widzenia celu, zakresu i zakładanych jej rezultatów. Koszty kwalifikowalne to koszty, które są niezbędne do realizacji zadań kwalifikowalnych, uzasadnione zakresem operacji i niezbędne do osiągnięcia jej celu oraz racjonalne.
53	Czy w ramach EFRROW, działania Poprawa mobilności, w tym z wykorzystaniem zielonej energii można uzyskać dofinansowanie na:- stację ładowania pojazdów elektrycznych?- solarne ładowarki do rowerów elektrycznych przy altanach zlokalizowanych na szlakach rowerowych?- miejsce obsługi rowerzysty wyposażone w wiatę oraz stację ładowania dla pojazdów elektrycznych oraz ładowarkę dla rowerów elektrycznych?- wiatę z ładowarką dla rowerów elektrycznych?	Na wstępie należy zaznaczyć, iż nie ma działania Poprawa mobilności, w tym z wykorzystaniem zielonej energii. Zatem odpowiedź odnosi się do działania 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.Co do zasady, w ramach środków EFRROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich), działanie 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, możliwe jest sfinansowanie stacji ładowania pojazdów elektrycznych, solarnych ładowarek do rowerów elektrycznych przy altanach zlokalizowanych na szlakach rowerowych, miejsc obsługi rowerzysty wyposażonych w wiatę oraz stację ładowania dla pojazdów elektrycznych i ładowarkę dla rowerów elektrycznych, a także wiaty z ładowarką dla rowerów elektrycznych. Działanie 6 obejmuje inwestycje mające na celu poprawę jakości życia na obszarach wiejskich oraz rozwój lokalnej infrastruktury, co może obejmować instalacje wspierające zrównoważony transport, takie jak stacje ładowania, altany zlokalizowane na szlakach rowerowych czy wiaty rowerowe. Elementy solarne, które mogą np. zasilać oświetlenie lub ładowarki do urządzeń mobilnych, wpisują się w cele związane z efektywnością energetyczną i zrównoważonym rozwojem.Należy jednak pamiętać o warunku wskazanym w Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER tj. „W przypadku operacji, która obejmuje koszty zakupu i instalacji odnawialnych źródeł energii, pomoc przyznaje się, jeżeli suma planowanych do poniesienia kosztów dotyczących odnawialnych źródeł energii nie przekracza połowy wszystkich kosztów kwalifikowalnych”. Z zapisu tego wynika, iż projekt nie może polegać wyłącznie na wykonaniu instalacji solarnej, a co najważniejsze, że suma planowanych do poniesienia kosztów dotyczących odnawialnych źródeł energii nie może przekraczać połowy wszystkich kosztów kwalifikowalnych.Równocześnie ponownie należy zwrócić uwagę na zapisy w Lokalnej Strategii Rozwoju.

	Pytanie	Odpowiedź
54	Co z zakupem samochodu (otwarcie/rozwój) oraz pojazdów budowlanych, lawet itd.? Jaki procent dofinansowania można na nie przeznaczyć?	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi do kosztów niekwalifikowalnych należą m.in. koszty zakupu używanych maszyn, urządzeń, wyposażenia, w tym również ich instalacji, z wyłączeniem eksponatów w I.13.1 w ramach operacji dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz koszty zakupu samochodów osobowych. W związku z powyższym, kosztami kwalifikowalnymi będą koszty zakupu nowych maszyn, urządzeń, wyposażenia, a także koszt zakupu nowych pojazdów (fabrycznie nowych, które nie były zarejestrowane). W wytycznych podstawowych ani w wytycznych szczegółowych nie zostały zawarte ograniczenia dotyczące % udziału kosztów zakupu samochodów, pojazdów budowlanych czy lawet w stosunku do pozostałych kosztów kwalifikowalnych.
55	Czy jest obowiązek zatrudnienia osoby przy rozwoju firmy?	Jeżeli do przedsięwzięcia jest przypisany wskaźnik rezultatu R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR, utworzenie miejsca pracy jest obowiązkowe. Natomiast jeżeli do przedsięwzięcia, które realizuje operacja przypisany jest wskaźnik rezultatu R.39 rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się w biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR, nie ma obowiązku tworzenia miejsca pracy. Należy jednak mieć na uwadze, iż brak obowiązku tworzenia miejsc pracy dotyczy przedsiębiorstw rolnych. Z wytycznych podstawowych, ani z wytycznych szczegółowych nie wynika obowiązek utworzenia miejsca pracy w przypadku rozwoju działalności gospodarczej. Niemniej, w Planie Strategicznym dla wspólnej polityki rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR / Plan) ustanowiono, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 , zestaw wskaźników rezultatu, stosowanych do ustalenia i monitorowania realizacji celów. Katalog wszystkich wskaźników rezultatu został określony w załączniku I do rozporządzenia 2021/2115. Dla potrzeb wdrażania interwencji LEADER zostało wybranych tylko 9. Jednym ze wskaźników dla inicjatywy LEADER jest wskaźnik rezultatu R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR. Zgodnie z „Katalogiem

	Pytanie	Odpowiedź
		obowiązkowych wskaźników rezultatu PS WPR (do wyboru) z załącznika nr I do rozporządzenia 2021/2115 z wyjaśnieniami co do sposobu ich opracowania”, należy liczyć tylko faktycznie utworzone nowe miejsca pracy oraz miejsca pracy zabezpieczone (poprzez np. wsparcie odnowy pokoleń, które jest formą wsparcia dla tworzenia miejsc pracy). Odnosi się to do zatrudnienia w momencie uruchomienia projektu, tj. jeśli projekt polega na utworzeniu sklepu rolniczego, nie obejmuje zatrudnienia powstałego w fazie projektowania/budowy konsultantów/architektów/budowniczych, ale zatrudnienie, które powstaje w momencie uruchomienia sklepu (kierownik, asystenci sprzedaży itp.). Nie należy liczyć pracy wolontariackiej, ale uwzględnia się samozatrudnienie. Wskaźnik liczony jest w przeliczeniu na pełne etaty; zatem w przypadku przekształcenia istniejącego zatrudnienia na pół etatu w zatrudnienie na cały etat, wartość wskaźnika wynosi 0,5. Gdy informacja ta nie jest dostępna rolnik jest rozliczany jako 1 pełny etat. Aby policzyć jedno utworzone miejsce pracy w przeliczeniu na pełne etaty, czas trwania umowy powinien wynosić rok lub więcej (np. umowa na 6 miesięcy przy 100% to 0,5). Wskaźnik ten obejmuje miejsca pracy utworzone dzięki wsparciu z planów strategicznych WPR, które obejmuje miejsca pracy utworzone w sektorze rolnym oraz zatrudnienie pozarolnicze na obszarach wiejskich. Zdaniem SWM obowiązek stosowania ww. wskaźnika będzie miał miejsce w odniesieniu do wszystkich Lokalnych Grup Działania w ramach realizacji inicjatywy LEADER, a tym samym obowiązkowe będzie utworzenie co najmniej jednego miejsca pracy. Dodatkowo zgodnie z wytycznymi szczegółowymi rekomenduje się LGD zastosowanie co najmniej dwóch kryteriów wyboru operacji o charakterze rankingującym m.in. zapewniających tworzenie nowych miejsc pracy oraz zatrudnienie na nich pracowników, jeżeli taką deklarację złożył wnioskodawca w celu uzyskania dodatkowych punktów za spełnienie kryteriów wyboru. Kryteria wyboru operacji muszą być logicznie powiązane ze stwierdzonymi potrzebami, określonymi celami oraz przyjętymi wskaźnikami rezultatu. W związku z powyższym zastosowanie ww. kryterium będzie zależne od zapisów zamieszczonych w Lokalnych Strategiach Rozwoju poszczególnych Lokalnych Grup Działania.
56	Zwracam się z prośbą o odpowiedź, czy beneficjentem w ramach PS WPR 2023 - 2027 może być stowarzyszenie, które ma nadany nr NIP i REGON, ale nie posiada wpisu do KRS?	Zgodnie z Wytycznymi podstawowymi w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, pomoc jest przyznawana osobie fizycznej, osobie prawnej oraz jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej. Jeżeli Stowarzyszenie nie jest zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS), wówczas

	Pytanie	Odpowiedź
		nie posiada osobowości prawnej i jest tzw. stowarzyszeniem zwykłym (jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej). W opinii SW stowarzyszenie, które ma nadany NIP i REGON, ale nie posiada wpisu do KRS może być podmiotem ubiegającym się o przyznanie pomocy.
57	Czy na Start/rozwój działalności gospodarczej w ramach PS WPR Wnioskodawcą może być NZOZ (niepubliczny zakład opieki zdrowotnej)?	NZOZ może być wnioskodawcą w zakresie ROZWÓJ DG. W ramach PS WPR możliwe jest zarówno podjęcie (START DG) jak i rozwój działalności gospodarczej związanej utworzeniem/prowadzeniem NZOZ, pod warunkiem spełnienia wszystkich warunków określonych w wytycznych szczegółowych oraz LSR. Pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP: 1) posiada miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do CEIDG na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności w ramach pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych na obszarze wiejskim objętym LSR – w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną; 2) posiada siedzibę lub oddział, które znajdują się na obszarze wiejskim objętym LSR – w przypadku wnioskodawcy będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną. W przypadku gdy wnioskodawca wykonuje działalność gospodarczą, pomoc przyznaje się:- jeżeli podmiot ten prowadzi mikroprzedsiębiorstwo albo małe przedsiębiorstwo; - jeżeli warunki przyznania pomocy są spełnione przez wszystkich wspólników spółki, w przypadku gdy operacja będzie realizowana w ramach wykonywania działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli: 1) wnioskodawca jest osobą fizyczną; 2) wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców;

	Pytanie	Odpowiedź
		3) wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc w ramach PROW 2014-2020 na operację w ramach poddziałania 6.2 lub 6.4 lub 4.2 lub 19.2 w zakresie podejmowanie działalności gospodarczej; 4) wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc w ramach PS WPR na operację w zakresie start DG, start GA, start ZE, start GO, start KŁŻ, rozwój DG, rozwój GA, rozwój ZE, rozwój GO lub rozwój KŁŻ. W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja zakłada: 1) podjęcie we własnym imieniu działalności gospodarczej do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców; 2) zgłoszenie wnioskodawcy ubiegającego się o przyznanie pomocy do ubezpieczenia emerytalnego, rentowego i wypadkowego na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania tej działalności, jeżeli osoba ta nie jest objęta tym ubezpieczeniem lub społecznym ubezpieczeniem rolników; 3) osiągnięcie co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrotowy od dnia wypłaty pomocy. W zakresie rozwój DG pomoc przyznaje się, jeżeli: 1) w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wnioskodawca wykonywał łącznie co najmniej przez 365 dni działalność gospodarczą, do której stosuje się Prawo przedsiębiorców, oraz nadal wykonuje tę działalność; 2) wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc na operację w tym zakresie w ramach PS WPR; 3) upłynęły co najmniej 2 lata od dnia wypłaty pomocy wnioskodawcy na operację w zakresie start DG w ramach PS WPR; 4) upłynęły co najmniej 2 lata od dnia wypłaty wnioskodawcy płatności ostatecznej na podejmowanie lub prowadzenie lub rozwijanie działalności gospodarczej w ramach poddziałań 4.2, 6.2, 6.4 lub 19.2 objętych PROW 2014-2020. W zakresie rozwój DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja zakłada osiągnięcie co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrotowy od dnia wypłaty pomocy.

	Pytanie	Odpowiedź
58	Czy w ramach zakresu pn: „Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej” PS WPR możliwe będzie realizacja następujących projektów:a) Budowa ORLIKA o sztucznej nawierzchni wraz z budową piłkochwyłów dookoła boiska, montaż oświetlenia boiska, utwardzenie dojścia do boiska, montaż ławeczek.b) Budowa ogólnodostępnego kompleksu turystycznego przy zbiorniku wodnym w tym: budowa: pomostu drewnianego, placu zabaw dla dzieci, stacji naprawczej dla rowerów, miejsca biwakowego, boiska do piłki plażowej, wolnostojących toalet publicznych, drogi wewnętrznej oraz elementów małej architektura takich jak : ławki, stoły, kosze na śmieci, tablica regulaminu placu zabaw, tablica promocyjna oraz budową miejsc postojowych .	Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. Należy również mieć na uwadze, że warunkiem obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych. Równocześnie informuję, iż w odniesieniu do możliwości prowadzenia prac związanych z budową/rozbudową/przebudową dróg wewnętrznych oraz miejsc postojowych zostanie skierowane pismo do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z prośbą o odpowiedź na wyżej wymienione pytanie.Dodatkowo należy zauważyć, iż wszystkie inwestycje realizowane w ramach PS WPR powinny spełniać wymogi wskazane w Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2019 poz. 1696), które nie zostały tutaj wskazane. Minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zostały określone w art. 6 ww. ustawy.Reasumując jest możliwe finansowanie takich operacji po spełnieniu powyższych wymogów, ale bez kompletu dokumentacji brak jest możliwości udzielenia jednoznacznej odpowiedzi. Będzie to możliwe dopiero na etapie oceny projektów. Równocześnie należy mieć na uwadze zapisy w Lokalnej Strategii Rozwoju.

	Pytanie	Odpowiedź
59	Czy w przypadku składania dokumentacji w celu uzyskania dotacji na dokończenie budowy całorocznego domku letniskowego wymagany będzie kosztorys budowlany wykonany przez zewnętrzną firmę?	Zgodnie z pomocniczym załącznikiem do Instrukcji dla wniosku o przyznanie pomocy jeśli wnioskodawca jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp oraz jednocześnie planowana wartość robót budowlanych przekracza wyrażoną w złotych kwotę 130 000,00 – do wniosku należy załączyć kosztorys inwestorski sporządzony zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie określenia metod i podstaw sporządzania kosztorysu inwestorskiego, obliczania planowanych kosztów prac projektowych oraz planowanych kosztów robót budowlanych określonych w programie funkcjonalno-użytkowym (Dz. U. z 2021 r. poz. 2458). Jeśli wnioskodawca nie jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp lub planowana wartość robót budowlanych nie przekracza wyrażonej w złotych kwoty 130 000,00 (w przypadku robót, w odniesieniu, do których wnioskodawca jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp), do wniosku może, (lecz nie ma obowiązku) załączyć kosztorys inwestorski sporządzony zgodnie z ww. rozporządzeniem. W takim przypadku kosztorys może zostać sporządzony w sposób inny, niż określono w ww. rozporządzeniu. Należy mieć jednak na uwadze, iż kosztorys sporządzony w inny sposób, niż określono to w ww. rozporządzeniu powinien być kompletny i umożliwiać identyfikację oraz ocenę projektu budowlanego. Z treści pytania nie wynika funkcja budynku, natomiast należy pamiętać, że budynek rekreacji indywidualnej to budynek przeznaczony dla odpoczynku jego właściciela i na zaspokajanie jego potrzeb, a nie wszystkich innych osób, dla których przeznaczone są usługi hotelarskie. Obiekt rekreacji indywidualnej nie stanowi zatem zabudowy usługi turystyki. Obiekty takie nie mogą służyć prowadzeniu działalności usługowej, polegającej na wynajmowaniu takich obiektów zainteresowanym turystom czy wczasowiczom. Z uwagi na powyższe Wnioskodawca, który będzie chciał uzyskać dofinansowanie na budowę domku wypoczynkowego, który będzie wynajmowany turystom/wczasowiczom będzie zobligowany do uzyskania decyzji budowlanej. Należy również zwrócić uwagę, czy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub warunki zabudowy dopuszczają postawienie takiego domku na wynajem na danym obszarze/świadczenie usług na danym obszarze. W sytuacji, kiedy Wnioskodawca wybudował już domek i zamierza starać się o dofinansowanie na zakup wyposażenia, istotą weryfikacji merytorycznej będzie m.in. przeznaczenie obiektu, czy może on służyć prowadzeniu działalności usługowej polegającej na wynajmowaniu obiektu zainteresowanym turystom/wczasowiczom lub czy jest możliwa zmiana sposobu użytkowania obiektu, która będzie musiała zostać dokonana w celu prowadzenia usług. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o

	Pytanie	Odpowiedź
		informacje przedstawione w powyższym pytaniu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, a w celu otrzymania dofinansowania konieczne jest spełnienie również szeregu innych warunków określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027 oraz LSR.
60	Czy do dokumentacji jest konieczność przeprowadzania zapytań ofertowych np. na wyposażenie/dokończenia budowy od kilku firm?	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi pomoc przyznaje się na operację uzasadnioną pod względem racjonalności jej kosztów kwalifikowalnych/inwestycji zaplanowanych do zrealizowania. Ocena racjonalności powinna obejmować m.in. racjonalność kosztową – sprawdzenie czy planowane koszty/szacunkowe koszty planowanych inwestycji objęte zakresem rzeczowym operacji są rynkowe lub czy zostały oszacowane na podstawie cen rynkowych. Weryfikacja racjonalności kosztów/inwestycji jest dokonywana poprzez porównanie cen zawartych we wniosku o przyznanie pomocy, wniosku o zmianę umowy o przyznanie pomocy lub wniosku o płatność z cenami określonymi m.in.: 1) w stosowanych powszechnie aktualnych publikacjach w przedmiotowym zakresie; 2) w aktualnych cennikach branżowych, katalogach; 3) w cennikach, ofertach zamieszczonych na stronie internetowej potencjalnego wykonawcy; 4) w drodze telefonicznego rozpoznania ceny kosztu zadania u producentów/wykonawców danego typu zadań; 5) w innych wnioskach o przyznanie pomocy lub wnioskach o płatność złożonych w podobnym czasie i o porównywalnym zakresie rzeczowym. W przypadku gdy operacja obejmuje roboty budowlane zgodnie z pomocniczym załącznikiem do Instrukcji dla wniosku o przyznanie pomocy jeśli wnioskodawca nie jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp lub planowana wartość robót budowlanych nie przekracza wyrażonej w złotych kwoty 130 000,00 (w przypadku robót, w odniesieniu, do których wnioskodawca jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp), do wniosku może, (lecz nie ma obowiązku) załączyć kosztorys inwestorski sporządzony zgodnie z ww. rozporządzeniem. W takim przypadku kosztorys może zostać sporządzony w sposób inny, niż określono w ww. rozporządzeniu. Należy mieć jednak na uwadze, iż kosztorys sporządzony w inny sposób, niż określono to w ww. rozporządzeniu powinien być kompletny i umożliwiać identyfikację oraz ocenę projektu budowlanego. Zgodnie z wykazem załączników do WoPP wraz z wnioskiem należy dostarczyć

	Pytanie	Odpowiedź
		dokumenty uzasadniające przyjęty poziom planowanych do poniesienia kosztów - w przypadku dostaw, usług, robót budowlanych, które nie są powszechnie dostępne. Z obowiązujących wytycznych i instrukcji nie wynika wprost liczba oferentów ani liczba dokumentów potwierdzających racjonalność kosztów. Wymagana liczba ofert/zapytań ofertowych może zostać uszczegółowiona przez LGD w dokumentacji konkursowej. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w powyższym pytaniu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, a w celu otrzymania dofinansowania konieczne jest spełnienie również szeregu innych warunków określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027 oraz LSR.
61	Czy przedsiębiorstwo może być otwarte na działce budowlanej – czy działkę należy przekształcić na produkcyjną?	W polskim prawie nie występuje definicja działki produkcyjnej, zatem nie ma możliwości odpowiedzi na przedstawione pytanie. Należy mieć na uwadze fakt, iż zakres otwieranej działalności na nieruchomości musi być zgodny z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego, który reguluje przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu w ramach danego miasta lub gminy.
62	4. Rozwój DG Planowana działalność: 77.21.Z Wypożyczanie i dzierżawa sprzętu rekreacyjnego i sportowego Planowane zakupy: paralotnia oraz trajka z napędem Planowany kod PKD działalności: 77.21.Z	Podklasa 77.21.Z obejmuje: wypożyczanie i dzierżawę sprzętu rekreacyjnego i sportowego: łodzi wycieczkowych, kajaków, żaglówek, rowerów, leżaków oraz parasoli, nart, pozostałego sprzętu sportowego. Podklasa ta nie obejmuje: wynajmu łodzi wycieczkowych i jachtów wraz z załogą, sklasyfikowanego w 50.10.Z, 50.30.Z, wypożyczania kaset wideo i płyt, sklasyfikowanego w 77.22.Z, wypożyczania pozostałych artykułów użytku osobistego i domowego, gdzie indziej niesklasyfikowanego, sklasyfikowanego w 77.29.Z, wypożyczania sprzętu wypoczynkowego i rekreacyjnego, będącego integralną częścią obiektów rekreacyjnych, sklasyfikowanego w 93.29.B. Zasady kwalifikowalności dla działań wdrażanych w perspektywie 2021-2027 zostały opisane w wytycznych ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 z dnia 12 września 2024 r. W ww. Wytycznych nie zostały wskazane branże wykluczone z finansowania, ani też kody PKD w zakresie, których nie przysługuje pomoc. Również z innych obowiązujących aktów prawnych nie wynika zakaz realizacji operacji planowanej przez

	Pytanie	Odpowiedź
		Wnioskodawcę (wypożyczenie i dzierżawa sprzętu sportowego). Należy jednak mieć na uwadze, że oprócz obowiązku spełnienia wymagań określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027, Wnioskodawcy mają obowiązek sprostania zasadom i wymaganiom obowiązującym w branży, w której planują podjąć/rozвивać działalność, a które zostały określone w aktach prawa ogólnie obowiązującego dla tej branży oraz w Lokalnej Strategii Rozwoju odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania (LGD Korona Sąddecka). Aktem prawnym regulującym zasady działania polskiego lotnictwa cywilnego jest m.in. ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze. Zgodnie z ustawą paralotnia jest statkiem powietrznym i podlega ograniczeniom prawa lotniczego. Loty na paralotniach podlegają przepisom ruchu lotniczego cywilnych statków powietrznych. Zdaniem SWM należy przeanalizować wybór kodu PKD dla planowanej operacji. W przypadku świadczenia usług polegających na wypożyczeniu paralotni (bez pilota) SWM sugeruje wybór kodu PKD 77.35.Z Wynajem i dzierżawa środków transportu lotniczego. Podklasa ta obejmuje wynajem i dzierżawę środków transportu lotniczego bez załogi, m.in.: samolotów, balonów. Podklasa ta nie obejmuje: wynajmu środków transportu lotniczego, z załogą, sklasyfikowanego w odpowiednich podklasach działu 51. W przypadku świadczenia usług polegających na wypożyczeniu paralotni (z pilotem) SWM sugeruje wybór kodu PKD 51.10.Z Transport lotniczy pasażerski. Podklasa ta obejmuje: transport lotniczy pasażerski na stałych trasach i według ustalonego rozkładu lotów, loty czarterowe, loty widokowe i wycieczkowe, wynajem środków lotniczego transportu pasażerskiego z załogą, działalność lotnictwa ogólnego, taką jak: przewozy pasażerów organizowane przez aerokluby w celach szkoleniowych lub dla przyjemności. Podklasa ta nie obejmuje: wynajmu środków transportu lotniczego bez załogi, sklasyfikowanego w 77.35.Z. Dodatkowo należy sprawdzić, czy branża/typ działalności, jaką zamierza prowadzić Wnioskodawca jest zgodny z branżami/typami działalności gospodarczej, która może być wspierana w ramach konkretnego LSR – każde LGD zobowiązane zostało na etapie konkursu na wybór LSR do określenia, konkretnych, wybranych działalności gospodarczych, które będą mogły ubiegać się o wsparcie. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w przesłanym mailu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, lecz może być wzięta pod uwagę. Ostateczna weryfikacja wybranego kodu PKD oraz kosztów kwalifikowalnych dokonywana będzie w kontekście całej operacji na podstawie złożonych przez Wnioskodawcę dokumentów.

	Pytanie	Odpowiedź
63	W związku z zapytaniem skierowanym przez potencjalnego beneficjenta proszę o informację dotyczącą kwestii, iż jednym z warunków przyznania pomocy w ramach interwencji LEADER/RLKS w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną, jest posiadanie miejsca zamieszkania na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR). Czy dokumentem potwierdzającym powyższy fakt jest jedynie wydane przez organ gminy, zaświadczenie z właściwej ewidencji ludności o miejscu zameldowania na pobyt stały lub czasowy wydane nie wcześniej niż 3 miesiące przed dniem złożenia wniosku, czy może to być np. umowa najmu lokalu lub inne potwierdzenie zamieszkania na terenie danej gminy, np. poświadczenie osób zameldowanych w danym miejscu o zamieszkaniu potencjalnego wnioskodawcy w tym miejscu, lub poświadczenie właściciela lokalu o takim zamieszkaniu? Osoba, która zadała to pytanie jest zameldowana poza obszarem LSR, ale rzeczywiście mieszka na terenie gminy objętej LSR i nie ma możliwości potwierdzenia tego faktu zaświadczeniem z gminy.	Jednym z warunków przyznania pomocy w ramach interwencji LEADER/RLKS w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną, jest posiadanie miejsca zamieszkania na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR) lub miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności w ramach pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych na obszarze wiejskim objętym LSR. W opinii Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi warunek ten powinien być weryfikowany w taki sam sposób jak w przypadku poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. W celu udokumentowania miejsca zamieszkania podmiotu na obszarze wiejskim LSR, Wnioskodawca powinien przedstawić, wydane przez organ gminy, zaświadczenie z właściwej ewidencji ludności o miejscu zameldowania na pobyt stały lub czasowy wydane nie wcześniej niż 3 miesiące przed dniem złożenia wniosku. Natomiast w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą potwierdzeniem będzie wpis do CEIDG. W przypadku wnioskodawcy będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jednym z warunków przyznania pomocy jest posiadanie siedziby lub oddziału, które znajdują się na obszarze wiejskim objętym LSR. Dokumentami potwierdzającymi ten warunek będą wpis do CEIDG oraz wypis z Krajowego Rejestru Sądowego. Dodatkowo należy sprawdzić, czy branża/typ działalności, jaką zamierza prowadzić Wnioskodawca jest zgodny z branżami/typami działalności gospodarczej, która może być wspierana w ramach konkretnego LSR – każde LGD zobowiązane zostało na etapie konkursu na wybór LSR do określenia ,konkretnych, wybranych działalności gospodarczych, które będą mogły ubiegać się o wsparcie.

	Pytanie	Odpowiedź
64	Czy w sytuacji, gdy wnioskodawca operacji „Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej” prowadzi jednoosobową działalność gospodarczą od 2021 roku, ale w ostatnim roku przed złożeniem wniosku działalność była zawieszona, nadal spełnia warunek, który stanowi, że: „Wnioskodawca prowadzi mikroprzedsiębiorstwo lub małe przedsiębiorstwo w rozumieniu przepisów rozporządzenia 651/2014. Wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy: posiada miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej na obszarze wiejskim objętym LSR – w przypadku osoby fizycznej.” Czy okres zawieszenia działalności w takim przypadku ma wpływ na spełnienie wymogu prowadzenia działalności przez co najmniej rok na obszarze LGD?	Status mikroprzedsiębiorstwa oraz małego przedsiębiorstwa został dokładnie opisany w Rozporządzeniu Komisji (UE) NR 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającym niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu. Zgodnie z zapisem ww. Rozporządzenia w kategorii MŚP mikroprzedsiębiorstwo definiuje się jako przedsiębiorstwo, które zatrudnia mniej niż 10 pracowników i którego roczny obrót lub roczna suma bilansowa nie przekracza 2 milionów EUR. W kategorii MŚP małe przedsiębiorstwo definiuje się jako przedsiębiorstwo, które zatrudnia mniej niż 50 pracowników i którego roczny obrót lub roczna suma bilansowa nie przekracza 10 milionów EUR. Wytyczne szczegółowe do PSWPR zawierają warunki podmiotowe obowiązujące dla poszczególnych zakresów wsparcia. W zakresie rozwój DG pomoc przyznaje się, jeżeli w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wnioskodawca wykonywał łącznie co najmniej przez 365 dni działalność gospodarczą, do której stosuje się Prawo przedsiębiorców, oraz nadal wykonuje tę działalność. Jeżeli działalność gospodarcza była prowadzona przez Wnioskodawcę od 2021 roku, a jedynie przez okres roku działalność pozostawała w zawieszeniu i obecnie jest wykonywana wówczas powyższy warunek uznaje się za spełniony. Ponadto pomoc przyznaje się jeżeli Wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy posiada miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej na obszarze wiejskim objętym LSR. Poprzez zawieszenie działalności gospodarczej należy rozumieć przerwę w jej prowadzeniu, tak więc okresu zawieszenia działalności nie należy wliczać. Jeżeli Wnioskodawca od początku prowadzenia działalności gospodarczej tj. od 2021 roku posiadał miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej na obszarze wiejskim objętym LSR, a jedynie przez okres 1 roku jego działalność była zawieszona należy uznać, że warunek został spełniony. Dodatkowo należy sprawdzić, czy branża/typ działalności, jaką zamierza prowadzić Wnioskodawca jest zgodny z branżami/typami działalności gospodarczej, która może być wspierana w ramach konkretnego LSR – każde LGD zobowiązane zostało na etapie konkursu na wybór LSR do określenia konkretnych, wybranych działalności gospodarczych, które będą mogły ubiegać się o wsparcie.

	Pytanie	Odpowiedź
65	Czy w ramach startu działalności gospodarczej możliwy będzie zakup kontenera, który będzie wykorzystywany jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej, np. poprzez utworzenie w nim miejsc noclegowych lub urządzenie piekarni? Czy dopuszczalny będzie zakup przyczepki noclegowej (campingowej), która miałaby być wykorzystywana do wynajmu turystom? Czy takie obiekty, jak kontenery lub przyczepki campingowe, muszą być dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami? Czy istnieją konkretne wytyczne lub standardy, które należy uwzględnić przy projektowaniu lub zakupie kontenerów, przyczep campingowych?	W katalogu kosztów niekwalifikowalnych nie ujęto wydatków dotyczących zakupu kontenera oraz przyczepki noclegowej. Wytyczne szczegółowe nie zawierają wymogów dotyczących dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Wymogi te regulują odrębne przepisy prawa. Dodatkowo należy sprawdzić, czy branża/typ działalności, jaką zamierza prowadzić Wnioskodawca jest zgodny z branżami/typami działalności gospodarczej, która może być wspierana w ramach konkretnego LSR – każde LGD zobowiązane zostało na etapie konkursu na wybór LSR do określenia „konkretnych, wybranych działalności gospodarczych, które będą mogły ubiegać się o wsparcie.
66	Zwracamy się z prośbą o wyjaśnienie zasad weryfikacji warunku dostępowego dla wnioskodawców ubiegających się o pomoc w ramach startu działalności gospodarczej, zgodnie z wymogiem: „Wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo Przedsiębiorców.” Proszę o doprecyzowanie: a) którą datę z wpisu w CEIDG należy brać pod uwagę podczas weryfikacji spełnienia tego warunku: - datę zaprzestania wykonywania działalności	Datę trwałego zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej wskazuje sam przedsiębiorca wypełniając wniosek CEIDG-1 i podając ostatni dzień wykonywania działalności gospodarczej, natomiast data wykreślenia wpisu z rejestru oznacza jedynie datę wprowadzenia informacji o wykreśleniu do systemu CEIDG. Data wykreślenia nadawana jest automatycznie przez system, ma charakter techniczny i odzwierciedla dzień wprowadzenia do systemu CEIDG przez organ gminy złożonego wniosku. Data wpisu w CEIDG, jak również podmiot składający wniosek oraz zakres wprowadzonych zmian są widoczne w historii wpisu. Najistotniejsze znaczenie ma data trwałego zaprzestania wykonywania działalności, bowiem wskazuje na termin, od kiedy osoba fizyczna przestała być przedsiębiorcą.

	Pytanie	Odpowiedź
	gospodarczej (jeśli została wskazana)? - datę wykreślenia wpisu z rejestru?	
67	Czy data zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej wystarcza do uznania, że wnioskodawca spełnia warunek braku prowadzenia działalności gospodarczej, czy konieczne jest również wykreślenie wpisu z CEIDG?	Za datę trwałego zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej rozumiany jest ostatni dzień jej wykonywania, jednak przedsiębiorca ma obowiązek złożenia wniosku o wykreślenie z CEIDG.
68	Czy w ramach PSWPR w zakresach start DG lub rozwój DG będzie możliwość wybudowania domków na wynajem do 35 m2 lub 70 m2 bez uzyskania pozwolenia na budowę tylko na zgłoszenie będzie on przeznaczony do sezonowego wypoczynku. Czy budowa takich obiektów będzie wymagała dostosowania ich pod kątem osób z niepełnosprawnościami. Czy jeśli w ramach PSWPR jest już taki domek letniskowy postawiony to czy w ramach start DG lub rozwój DG można będzie się starać o środki na wyposażenie oraz prace obok jak stworzenie przestrzeni dla wypoczywających (utwardzenie terenu, postawienie huśtawek, piaskownicy i innej architektury ogrodowej z której będą korzystać klienci). Czy w takim przypadku kiedy to jest tylko zakup wyposażenia, a budynek już stoi czy konieczne jest również dostosowanie pod kątem osób z	Zasady kwalifikowalności dla działań wdrażanych w perspektywie 2021-2027 zostały opisane w wytycznych ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 z dnia 12 września 2024 r. W ww. Wytycznych nie zostały wskazane koszty budowy lub wyposażenia domków na wynajem, jak również koszty stworzenie przestrzeni dla wypoczywających (utwardzenie terenu, postawienie huśtawek, piaskownicy i innej architektury ogrodowej z której będą korzystać klienci) jako koszty niekwalifikowalne. Jedyne ograniczenie dotyczy kosztów wyposażenia, które nie może być używane aby mogło stanowić koszt kwalifikowalny. Również z innych obowiązujących aktów prawnych nie wynika zakaz realizacji operacji planowanej przez Wnioskodawcę (budowa, wyposażenie domków na wynajem oraz stworzenie przestrzeni dla wypoczywających w postaci utwardzenia terenu, postawienia huśtawek, piaskownicy i innej architektury ogrodowej wokół przedmiotowych domków). Należy jednak mieć na uwadze, że oprócz obowiązku spełnienia wymagań określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027, Wnioskodawcy mają obowiązek sprostania zasadom i wymaganiom obowiązującym w branży, w której planują podjąć/rozwijać działalność, a które zostały określone w aktach prawa ogólnie obowiązującego dla tej branży oraz w Lokalnej Strategii Rozwoju odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania. Należy zwrócić uwagę na zapisy w Ustawie Prawo Budowlane Art. 29. 1. „Nie wymaga decyzji o pozwoleniu na budowę, natomiast wymaga zgłoszenia, o którym mowa w art. 30, budowa:16) wolno stojących parterowych

	Pytanie	Odpowiedź
	niepełnosprawnościami. Czy będzie weryfikowane czy ten budynek był wybudowany na zgłoszenie czy na pozwolenie.	budynków rekreacji indywidualnej rozumianych jako budynki przeznaczone do okresowego wypoczynku, o powierzchni zabudowy: a) do 35 m², b) powyżej 35 m², ale nie więcej niż 70 m², przy rozpiętości elementów konstrukcyjnych do 6 m i wysięgu wsporników do 2 m – przy czym liczba tych budynków na działce nie może być większa niż jedna na każde 500 m² powierzchni działki”. Zaznaczam, że budynek rekreacji indywidualnej to budynek przeznaczony dla odpoczynku jego właściciela i na zaspakajanie jego potrzeb, a nie wszystkich innych osób, dla których przeznaczone są usługi hotelarskie. Obiekt rekreacji indywidualnej nie stanowi zatem zabudowy usługi turystyki. Obiekty takie nie mogą służyć prowadzeniu działalności usługowej, polegającej na wynajmowaniu takich obiektów zainteresowanym turystom czy wczasowiczom. Z uwagi na powyższe Wnioskodawca, który będzie chciał uzyskać dofinansowanie na budowę domku wypoczynkowego, który będzie wynajmowany turystom/wczasowiczom będzie zobligowany do uzyskania decyzji budowlanej. Należy również zwrócić uwagę, czy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub warunki zabudowy dopuszczają postawienie takiego domku na wynajem na danym obszarze. Powyższe będzie przedmiotem weryfikacji na etapie oceny merytorycznej wniosku o przyznanie pomocy. W sytuacji, kiedy Wnioskodawca wybudował już domek i zamierza starać się o dofinansowanie na zakup wyposażenia, istotą weryfikacji merytorycznej będzie m.in. przeznaczenie obiektu, czy może on służyć prowadzeniu działalności usługowej polegającej na wynajmowaniu obiektu zainteresowanym turystom/wczasowiczom lub czy jest możliwa zmiana sposobu użytkowania obiektu. Odnosząc się do pytania odnośnie dostosowania ww. domków pod kątem osób z niepełnosprawnościami informuję, że wszystkie inwestycje realizowane w ramach PS WPR powinny spełniać wymogi wskazane w Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dodatkowo należy sprawdzić, czy branża/typ działalności, jaką zamierza prowadzić Wnioskodawca jest zgodny z branżami/typami działalności gospodarczej, która może być wspierana w ramach konkretnego LSR – każde LGD zobowiązane zostało na etapie konkursu na wybór LSR do określenia „konkretnych, wybranych działalności gospodarczych, które będą mogły ubiegać się o wsparcie. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w przesłanym mailu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, lecz może być wzięta pod uwagę. Ostateczna weryfikacja racjonalności operacji oraz kosztów kwalifikowalnych dokonywana będzie w kontekście całej operacji na podstawie złożonych przez Wnioskodawcę dokumentów.

	Pytanie	Odpowiedź
69	W związku z zapytaniem skierowanym przez potencjalnego beneficjenta proszę o informację dotyczącą kwestii, iż jednym z warunków przyznania pomocy w ramach interwencji LEADER/RLKS w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną, jest posiadanie miejsca zamieszkania na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR). Czy dokumentem potwierdzającym powyższy fakt jest jedynie wydane przez organ gminy, zaświadczenie z właściwej ewidencji ludności o miejscu zameldowania na pobyt stały lub czasowy wydane nie wcześniej niż 3 miesiące przed dniem złożenia wniosku, czy może to być np. umowa najmu lokalu lub inne potwierdzenie zamieszkania na terenie danej gminy, np. poświadczenie osób zameldowanych w danym miejscu o zamieszkanu potencjalnego wnioskodawcy w tym miejscu, lub poświadczenie właściciela lokalu o takim zamieszkanu? Osoba, która zadała to pytanie jest zameldowana poza obszarem LSR, ale rzeczywiście mieszka na terenie gminy objętej LSR i nie ma możliwości potwierdzenia tego faktu zaświadczeniem z gminy.	Jednym z warunków przyznania pomocy w ramach interwencji LEADER/RLKS w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną, jest posiadanie miejsca zamieszkania na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR) lub miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności w ramach pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych na obszarze wiejskim objętym LSR. W opinii Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi warunek ten powinien być weryfikowany w taki sam sposób jak w przypadku poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. W celu udokumentowania miejsca zamieszkania podmiotu na obszarze wiejskim LSR, Wnioskodawca powinien przedstawić, wydane przez organ gminy, zaświadczenie z właściwej ewidencji ludności o miejscu zameldowania na pobyt stały lub czasowy wydane nie wcześniej niż 3 miesiące przed dniem złożenia wniosku. Natomiast w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą potwierdzeniem będzie wpis do CEIDG. W przypadku wnioskodawcy będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jednym z warunków przyznania pomocy jest posiadanie siedziby lub oddziału, które znajdują się na obszarze wiejskim objętym LSR. Dokumentami potwierdzającymi ten warunek będą wpis do CEIDG oraz wypis z Krajowego Rejestru Sądowego.

	Pytanie	Odpowiedź
70	Czy w ramach startu działalności gospodarczej możliwy będzie zakup kontenera, który będzie wykorzystywany jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej, np. poprzez utworzenie w nim miejsc noclegowych lub urządzenie piekarni? Czy dopuszczalny będzie zakup przyczepki noclegowej (campingowej), która miałaby być wykorzystywana do wynajmu turystom? Czy takie obiekty, jak kontenery lub przyczepki campingowe, muszą być dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami? Czy istnieją konkretne wytyczne lub standardy, które należy uwzględnić przy projektowaniu lub zakupie kontenerów, przyczep campingowych?	W katalogu kosztów niekwalifikowalnych nie ujęto wydatków dotyczących zakupu kontenera oraz przyczepki noclegowej. Wytyczne szczegółowe nie zawierają wymogów dotyczących dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Wymogi te regulują odrębne przepisy prawa.
71	Zwracamy się z prośbą o wyjaśnienie zasad weryfikacji warunku dostępowego dla wnioskodawców ubiegających się o pomoc w ramach startu działalności gospodarczej, zgodnie z wymogiem: „Wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo Przedsiębiorców.” Proszę o doprecyzowanie: a) którą datę z wpisu w CEIDG należy brać pod uwagę podczas weryfikacji spełnienia tego warunku: - datę zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej (jeśli została wskazana)? - datę wykreślenia wpisu z rejestru?	Datę trwałego zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej wskazuje sam przedsiębiorca wypełniając wniosek CEIDG-1 i podając ostatni dzień wykonywania działalności gospodarczej, natomiast data wykreślenia wpisu z rejestru oznacza jedynie datę wprowadzenia informacji o wykreśleniu do systemu CEIDG. Data wykreślenia nadawana jest automatycznie przez system, ma charakter techniczny i odzwierciedla dzień wprowadzenia do systemu CEIDG przez organ gminy złożonego wniosku. Data wpisu w CEIDG, jak również podmiot składający wniosek oraz zakres wprowadzonych zmian są widoczne w historii wpisu. Najistotniejsze znaczenie ma data trwałego zaprzestania wykonywania działalności, bowiem wskazuje na termin, od kiedy osoba fizyczna przestała być przedsiębiorcą.

	Pytanie	Odpowiedź
72	Czy data zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej wystarcza do uznania, że wnioskodawca spełnia warunek braku prowadzenia działalności gospodarczej, czy konieczne jest również wykreślenie wpisu z CEIDG?	Za datę trwałego zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej rozumiany jest ostatni dzień jej wykonywania, jednak przedsiębiorca ma obowiązek złożenia wniosku o wykreślenie z CEIDG.
73	Czy w ramach rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania: gospodarstw agroturystycznych możliwe jest uzyskanie dofinansowania przez osobę prawną - fundację, która prowadzi działalność rolniczą?	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR w zakresie start GA oraz rozwój GA pomoc przyznaje się, między innymi jeżeli wnioskodawca jest rolnikiem albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa rolnego; Rolnik w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia 2021/2115, którego gospodarstwo jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Art. 3 pkt 1 rozporządzenia 2021/2115: "rolnik" oznacza osobę fizyczną lub prawną bądź grupę osób fizycznych lub prawnych, bez względu na status prawny takiej grupy i jej członków w świetle prawa krajowego, których gospodarstwo jest położone na obszarze objętym zakresem terytorialnym stosowania Traktatów, określonym w art. 52 Traktatu o Unii Europejskiej w związku z art. 349 i 355 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), oraz które prowadzą działalność rolniczą określoną przez państwa członkowskie zgodnie z art. 4 ust. 2 niniejszego rozporządzenia; Art. 4 ust. 2 rozporządzenia 2021/2115: "Działalność rolniczą" definiuje się w taki sposób, aby oznaczała działalność umożliwiającą przyczynianie się do dostarczania dóbr prywatnych i publicznych poprzez co najmniej jedno z poniższych działań: a) wytwarzanie produktów rolnych obejmujące działania takie jak chów zwierząt lub uprawa, w tym w drodze użytkowania torfowisk - przy czym produkty rolne oznaczają produkty wymienione w załączniku I do TFUE, z wyjątkiem produktów rybołówstwa - a także bawełnę i zagajniki o krótkiej rotacji; b) utrzymywanie użytków rolnych w stanie, dzięki któremu nadają się one do wypasu lub uprawy, bez konieczności podejmowania działań przygotowawczych wykraczających poza użycie zwykłych metod rolniczych i zwykłego sprzętu rolniczego. Z powyższego wynika, że osoba prawna - fundacja prowadząca działalność rolniczą może być wnioskodawcą w działaniach start GA oraz rozwój GA, pod warunkiem spełnienia innych warunków podmiotowych i przedmiotowych określonych m.in. w wytycznych szczegółowych. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje

	Pytanie	Odpowiedź
		przedstawione w powyższym pytaniu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, a w celu otrzymania dofinansowania konieczne jest spełnienie również szeregu innych warunków określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027 oraz LSR.
74	Czy w przypadku składania dokumentacji w celu uzyskania dotacji na dokończenie budowy całorocznego domku letniskowego wymagany będzie kosztorys budowlany wykonany przez zewnętrzną firmę?	Zgodnie z pomocniczym załącznikiem do Instrukcji dla wniosku o przyznanie pomocy jeśli wnioskodawca jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp oraz jednocześnie planowana wartość robót budowlanych przekracza wyrażoną w złotych kwotę 130 000,00 – do wniosku należy załączyć kosztorys inwestorski sporządzony zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie określenia metod i podstaw sporządzania kosztorysu inwestorskiego, obliczania planowanych kosztów prac projektowych oraz planowanych kosztów robót budowlanych określonych w programie funkcjonalno-użytkowym (Dz. U. z 2021 r. poz. 2458). Jeśli wnioskodawca nie jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp lub planowana wartość robót budowlanych nie przekracza wyrażonej w złotych kwoty 130 000,00 (w przypadku robót, w odniesieniu, do których wnioskodawca jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp), do wniosku może, (lecz nie ma obowiązku) załączyć kosztorys inwestorski sporządzony zgodnie z ww. rozporządzeniem. W takim przypadku kosztorys może zostać sporządzony w sposób inny, niż określono w ww. rozporządzeniu. Należy mieć jednak na uwadze, iż kosztorys sporządzony w inny sposób, niż określono to w ww. rozporządzeniu powinien być kompletny i umożliwiać identyfikację oraz ocenę projektu budowlanego. Z treści pytania nie wynika funkcja budynku, natomiast należy pamiętać, że budynek rekreacji indywidualnej to budynek przeznaczony dla odpoczynku jego właściciela i na zaspakajanie jego potrzeb, a nie wszystkich innych osób, dla których przeznaczone są usługi hotelarskie. Obiekt rekreacji indywidualnej nie stanowi zatem zabudowy usługi turystyki. Obiekty takie nie mogą służyć prowadzeniu działalności usługowej, polegającej na wynajmowaniu takich obiektów zainteresowanym turystom czy wczasowiczom. Z uwagi na powyższe Wnioskodawca, który będzie chciał uzyskać dofinansowanie na budowę domku wypoczynkowego, który będzie wynajmowany turystom/wczasowiczom będzie zobligowany do uzyskania decyzji budowlanej. Należy również zwrócić uwagę, czy miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub warunki zabudowy dopuszczają postawienie takiego domku na wynajem na danym obszarze/świadczenie usług na danym obszarze. W sytuacji, kiedy Wnioskodawca wybudował już domek i zamierza starać się o dofinansowanie na zakup wyposażenia, istotą weryfikacji

	Pytanie	Odpowiedź
		merytorycznej będzie m.in. przeznaczenie obiektu, czy może on służyć prowadzeniu działalności usługowej polegającej na wynajmowaniu obiektu zainteresowanym turystom/wczasowiczom lub czy jest możliwa zmiana sposobu użytkowania obiektu, która będzie musiała zostać dokonana w celu prowadzenia usług. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w powyższym pytaniu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, a w celu otrzymania dofinansowania konieczne jest spełnienie również szeregu innych warunków określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027 oraz LSR.
75	18. Czy do dokumentacji jest konieczność przeprowadzania zapytań ofertowych np. na wyposażenie/dokończenia budowy od kilku firm?(proponujemy wprowadzenie przez LGD wymogu dostarczenia minimum dwóch ofert wraz zapytaniem ofertowym dla każdego kosztu lub innych dokumentów potwierdzających rynkowy poziom cen danej pozycji wskazanej w zestawieniu rzeczowo-finansowym)	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi pomoc przyznaje się na operację uzasadnioną pod względem racjonalności jej kosztów kwalifikowalnych/inwestycji zaplanowanych do zrealizowania. Ocena racjonalności powinna obejmować m.in. racjonalność kosztową – sprawdzenie czy planowane koszty/szacunkowe koszty planowanych inwestycji objęte zakresem rzeczowym operacji są rynkowe lub czy zostały oszacowane na podstawie cen rynkowych. Weryfikacja racjonalności kosztów/inwestycji jest dokonywana poprzez porównanie cen zawartych we wniosku o przyznanie pomocy, wniosku o zmianę umowy o przyznanie pomocy lub wniosku o płatność z cenami określonymi m.in.: 6) w stosowanych powszechnie aktualnych publikacjach w przedmiotowym zakresie; 7) w aktualnych cennikach branżowych, katalogach; 8) w cennikach, ofertach zamieszczonych na stronie internetowej potencjalnego wykonawcy; 9) w drodze telefonicznego rozpoznania ceny kosztu zadania u producentów/wykonawców danego typu zadań; 10) w innych wnioskach o przyznanie pomocy lub wnioskach o płatność złożonych w podobnym czasie i o porównywalnym zakresie rzeczowym. W przypadku gdy operacja obejmuje roboty budowlane zgodnie z pomocniczym załącznikiem do Instrukcji dla wniosku o przyznanie pomocy jeśli wnioskodawca nie jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp lub planowana wartość robót budowlanych nie przekracza wyrażonej w złotych kwoty 130 000,00 (w przypadku robót, w odniesieniu, do których wnioskodawca jest zobowiązany do stosowania ustawy Pzp), do wniosku może, (lecz nie ma obowiązku) załączyć kosztorys inwestorski sporządzony zgodnie z ww. rozporządzeniem. W takim przypadku

	Pytanie	Odpowiedź
		kosztorys może zostać sporządzony w sposób inny, niż określono w ww. rozporządzeniu. Należy mieć jednak na uwadze, iż kosztorys sporządzony w inny sposób, niż określono to w ww. rozporządzeniu powinien być kompletny i umożliwiać identyfikację oraz ocenę projektu budowlanego. Zgodnie z wykazem załączników do WoPP wraz z wnioskiem należy dostarczyć dokumenty uzasadniające przyjęty poziom planowanych do poniesienia kosztów - w przypadku dostaw, usług, robót budowlanych, które nie są powszechnie dostępne. Z obowiązujących wytycznych i instrukcji nie wynika wprost liczba oferentów ani liczba dokumentów potwierdzających racjonalność kosztów. Wymagana liczba ofert/zapytań ofertowych może zostać uszczegółowiona przez LGD w dokumentacji konkursowej. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w powyższym pytaniu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, a w celu otrzymania dofinansowania konieczne jest spełnienie również szeregu innych warunków określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027 oraz LSR.
76	Czy przedsiębiorstwo może być otwarte na działce budowlanej – czy działkę należy przekształcić na produkcyjną?	W polskim prawie nie występuje definicja działki produkcyjnej, zatem nie ma możliwości odpowiedzi na przedstawione pytanie. Należy mieć na uwadze fakt, iż zakres otwieranej działalności na nieruchomości musi być zgodny z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego, który reguluje przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu w ramach danego miasta lub gminy.
77	Czy możliwe jest otrzymanie dofinansowania na dzwonnice loretańskie przez gminę, jeśli są one własnością prywatną osób fizycznych? Jeśli tak, to czy gmina powinna zawrzeć umowę użyczenia z właścicielami dzwonnicy na czas realizacji i trwałości projektu?	Otrzymanie dofinansowania na renowację/odnowę dzwonnicy loretańskich możliwe jest w ramach zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi. Dziedzictwo kulturowe – obiekty zabytkowe lub kulturalne (związane z kulturą jako artystyczną i umysłową działalnością człowieka i jej wytworami) oraz dobra materialne i niematerialne kultury wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi lub obyczajowymi, uznanymi przez LGD za ważne dla społeczeństwa z danego obszaru oraz wartości zachowania dla następnych pokoleń. Pomoc na inwestycje w ramach ww. zakresu przyznaje się, na operację, która dotyczy inwestycji w obiekt zabytkowy, jeżeli wnioskodawca wykaże, iż obiekt jest objęty formą ochrony zabytków (np. jest wpisany do ewidencji zabytków, rejestru zabytków). W ramach wymienionego zakresu wsparcia katalog potencjalnych beneficjentów jest szeroki. W szczególności mogą to być osoby prawne, w tym organizacje pozarządowe, jednostki sektora

	Pytanie	Odpowiedź
		finansów publicznych, mikro- i małe przedsiębiorstwa lub LGD (w ramach projektów grantowych lub operacji własnych) oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi w przypadku gdy operacja jest inwestycją trwale związaną z nieruchomością, pomoc przyznaje się, jeżeli 1) jest realizowana na obszarze objętym LSR; 2) na nieruchomości będącej własnością wnioskodawcy lub do której wnioskodawca posiada tytuł prawny do dysponowania na cele określone we wniosku o przyznanie pomocy przez okres ubiegania się o przyznanie pomocy na operację, okres realizacji operacji oraz okres związania celem. Operacja musi być zgodna z przepisami prawa ogólnie obowiązującego (m.in. decyzja o pozwoleniu na budowę, decyzja konserwatora zabytków lub dokument potwierdzający brak konieczności jej uzyskania).
78	Czy dzierżawiąc obiekt noclegowy można otrzymać dofinansowanie na rozwój działalności gospodarczej?	Przyjmując, że działalność będzie polegała na świadczeniu usług noclegowych możliwe jest otrzymanie dofinansowania pod warunkiem spełnienia określonych wymagań. W przypadku gdy operacja jest inwestycją trwale związaną z nieruchomością, pomoc przyznaje się, jeżeli jest realizowana: 1) na obszarze objętym LSR; 2) na nieruchomości będącej własnością wnioskodawcy lub do której wnioskodawca posiada tytuł prawny do dysponowania na cele określone we wniosku o przyznanie pomocy przez okres ubiegania się o przyznanie pomocy na operację, okres realizacji operacji oraz okres związania celem. W okresie związania celem beneficjent zobowiązuje się w szczególności do prowadzenia działalności, na którą została przyznana pomoc w okresie 5 lat od dnia wypłaty pomocy, za wyjątkiem beneficjenta będącego mikroprzedsiębiorstwem albo małym przedsiębiorstwem, który zobowiązuje się do prowadzenia działalności, na którą została przyznana pomoc w okresie 3 lat od dnia wypłaty pomocy. Do okresu prowadzenia działalności, na którą została przyznana pomoc, nie wlicza się okresów jej zawieszenia.
79	Czy w ramach START DG możliwy jest zakup przez Wnioskodawcę mobilnego domku? Jeśli tak, to czy wymagane jest sporządzenie kosztorysu inwestorskiego? Wyjaśnienie:	Na podstawie posiadanych informacji nie ma możliwości jednoznacznego stwierdzenia czy Wnioskodawca zobowiązany będzie do dostarczenia kosztorysu inwestorskiego (brak szczegółów dotyczących posadowienia domku, jego wyposażenia, instalacji, podłączenia do mediów itp.). Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym każdy ma prawo, w granicach określonych ustawą, do zagospodarowania terenu, do którego ma tytuł prawny,

	Pytanie	Odpowiedź
	Domek "mobilny" nie będzie przewożony - będzie umiejscowiony na działce Wnioskodawcy. Nie będzie przytwierdzony do podłoża (będzie na kołach), ponieważ działka Wnioskodawcy jest rolna.	zgodnie z warunkami ustalonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli nie narusza to chronionego prawem interesu publicznego oraz osób trzecich. Planując inwestycję należy zweryfikować jakie jest przeznaczenie działki w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a planowana inwestycja jest możliwa wyłącznie wtedy gdy jest zgodna z planem zagospodarowania przestrzennego. Domek będzie służył do prowadzenia działalności gospodarczej, będą w nim świadczone usługi, dlatego też sposób jego użytkowania, zgodnie z obowiązującym prawem musi być zgodny z planem zagospodarowania przestrzennego. Podsumowując, w ramach start DG nie ma możliwości świadczenia usług w domku posadowionym na działce o przeznaczeniu rolnym. Wynajem domku podlega przepisom prawa ogólnie obowiązującego w zakresie prowadzenia działalności, prawa budowlanego itp., wymaga posiadania pozwolenia na użytkowanie (kontrola SANEPID, ppoż itp.) Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w powyższym pytaniu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, a w celu otrzymania dofinansowania konieczne jest spełnienie również szeregu innych warunków określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027 oraz LSR.
80	Wnioskodawca wykonuje przeważającą działalność wg kodu 25.11.Z ,ale pozostałe wymienione w CEiDG kody dotyczą m.in. : 43.39.Z , 43.99.Z czyli z Sekcji F Pytanie: Czy wnioskodawca może starać się o wsparcie mając przeważającą działalność 25.11.Z ale pozostałe działalności wpisane w CEiDG to PKD z Sekcji F - Budownictwo ? Jeżeli tak , to czy planowany projekt musi dotyczyć działalności z Sekcji F czy może dotyczyć 25.11.Z?	Zasady kwalifikowalności dla działań wdrażanych w perspektywie 2021-2027 zostały opisane w wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 z dnia 12 września 2024 r. W ww. Wytycznych nie zostały wskazane branże wykluczone z finansowania, ani też kody PKD w zakresie, których nie przysługuje pomoc. Również z innych obowiązujących aktów prawnych nie wynika zakaz realizacji operacji planowanej przez Wnioskodawcę w ramach kodu PKD 25.11.Z (Produkcja konstrukcji metalowych i ich części). Należy jednak mieć na uwadze, że oprócz obowiązku spełnienia wymagań określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027, Wnioskodawcy mają obowiązek sprostania zasadom i wymaganiom obowiązującym w branży, w której planują podjąć/rozвивać działalność, a które zostały określone w aktach prawa ogólnie obowiązującego dla tej branży oraz w Lokalnej Strategii Rozwoju odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania. Należy sprawdzić, czy branża/typ

	Pytanie	Odpowiedź
		działalności, jaką zamierza prowadzić Wnioskodawca jest zgodny z branżami/typami działalności gospodarczej, która może być wspierana w ramach konkretnego LSR – każde LGD zobowiązane zostało na etapie konkursu na wybór LSR do określenia konkretnych, wybranych działalności gospodarczych, które będą mogły ubiegać się o wsparcie. Ostateczna weryfikacja wybranego kodu PKD oraz kosztów kwalifikowalnych dokonywana będzie w kontekście całej operacji na podstawie złożonych przez Wnioskodawcę dokumentów. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w powyższym pytaniu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, a w celu otrzymania dofinansowania konieczne jest spełnienie również szeregu innych warunków określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027 oraz LSR.
81	Czy możliwe jest uzyskanie dofinansowanie W RAMACH PLANU STRATEGICZNEGO DLA WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ NA LATA 2023 - 2027 W ZAKRESIE ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI POPRZEZ PODEJMOWANIE POZAROLNICZEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ (START DG) na budowę budynku, w którym pokoje jednej z kondygnacji budynku będą wynajmowane, a druga część będzie wykorzystana jako biuro projektowania części motoryzacyjnych?	W wytycznych podstawowych, ani wytycznych szczegółowych nie zostały zawarte warunki rozwoju działalności gospodarczej odnoszące się do kodów PKD. Również z obowiązujących aktów prawnych nie wynika zakaz budowy budynków przeznaczonych na więcej niż jedną działalność. Zgodnie z Regulaminem konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność LGD w LSR powinny zostać zaplanowane konkretne rodzaje działalności gospodarczej, które będą mogły otrzymać dofinansowanie. Od zapisów zawartych w Lokalnych Strategiach Rozwoju zależało będzie, czy Wnioskodawca chcąc ubiegać się o dofinansowanie w ramach rozwoju DG będzie musiał posiadać wiodące PKD zgodne z branżami ujętymi w LSR. Ponadto, należy zapoznać się z innymi wymaganiami i ewentualnymi ograniczeniami, które zostały zawarte w LSR. Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w powyższym pytaniu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, a w celu otrzymania dofinansowania konieczne jest spełnienie również szeregu innych warunków określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027 oraz LSR

	Pytanie	Odpowiedź
82	Na obszarze wiejskim objętym LSR co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP?. Czy będzie to jedynie zaświadczenie z właściwej ewidencji ludności o miejscu zameldowania na pobyt stały lub czasowy? W pytaniach i odpowiedziach zamieszczonych na stronie internetowej MRiRW dodatkowo zawarta jest informacja "Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi (1), wyżej wymienione warunki przyznania pomocy to warunki podmiotowe o charakterze ogólnym. Jednak zwracamy uwagę, że istnieje możliwość uszczegółowienia tego obszaru w ramach kryteriów wyboru operacji o charakterze dostępowym, których spełnienie warunkuje udzielenie wsparcia. Tego rodzaju działania pozostają w zakresie kompetencji LGD i wymagają uzgodnienia z SW." Jak należy rozumieć ten zapis, że np. każda LGD może uzgodnić z danym SW, że miejsce zamieszkania może być weryfikowane na podstawie dokumentów innych niż zaświadczenie z ewidencji ludności np. rachunków za prąd, gaz itp.? Czy to będzie oznaczało, że w skali Polski w różnych województwach mogą być odrębne zasady oceny spełnienia kryterium zamieszkania w ramach tego samego programu?	Warunki podmiotowe, określają warunki jakie obowiązkowo musi spełnić każdy wnioskodawca. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP posiada miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR. W celu udokumentowania miejsca zamieszkania podmiotu na obszarze wiejskim LSR, wnioskodawca powinien przedstawić, wydane przez organ gminy, zaświadczenie z właściwej ewidencji ludności o miejscu zameldowania na pobyt stały lub czasowy wydane nie wcześniej niż 3 miesiące przed dniem złożenia wniosku. Zdaniem SWM możliwość „uszczegółowienia tego obszaru w ramach kryteriów wyboru operacji o charakterze dostępowym” odnosi się do samego warunku podmiotowego jakim jest zamieszkanie na obszarze LGD, nie zaś sposobu jego udokumentowania. LGD może np. uszczegółowić wymagany czas zamieszkania, jednak wyłącznie poprzez jego wydłużenie, zaś jedynym sposobem udokumentowania miejsca zamieszkania podmiotu na obszarze wiejskim LSR jest ww. zaświadczenie z właściwej ewidencji ludności o miejscu zameldowania na pobyt stały lub czasowy.

	Pytanie	Odpowiedź
83	Co w sytuacji jeżeli Wnioskodawca z zakresu rozwoju DG nie posiada adresu miejsca wykonywania działalności gospodarczej wpisanego do CEIDG (ani stałego ani dodatkowego). W CEIDG widnieje adres do doręczeń (znajdujący się poza obszarem LSR), jednak działalność gospodarcza prowadzona jest fizycznie na obszarze LSR. Jakim dokumentem Wnioskodawca będzie mógł potwierdzić wykonywanie działalności gospodarczej na obszarze LSR co najmniej od roku	W zakresie rozwój DG, pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP posiada miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do CEIDG na obszarze wiejskim objętym LSR. Wpis do CEIDG potwierdzający wykonywanie działalności na obszarze LSR jest jedynym sposobem udokumentowania spełnienia ww. warunku dostępowego.
84	Czy wartość np. działki lub budynku może zostać wliczona do wkładu własnego wnioskodawcy w ramach wniosków na start DG, start GA, start ZE oraz rozwój DG, rozwój GA, rozwój ZE, czy w każdym z tych zakresów wymagany jest jedynie finansowy wkład własny Wnioskodawcy.	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi do kosztów niekwalifikowalnych zaliczone zostały m.in.: wkłady niepieniężne polegające na wniesieniu m.in. nieruchomości, urządzeń, materiałów. Tym samym wartość działki lub budynku i inne wkłady niepieniężne nie mogą stanowić wkładu własnego, gdyż nie stanowią kosztu kwalifikowalnego.
85	Czy zakup gotowych całorocznych domków modułowych, które są umieszczane na stelażu na kółkach, w ramach podejmowania/rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej jest traktowany jako koszt kwalifikowalny czy jest to uznane jako zakup nieruchomości, a tym samym stanowi koszt niekwalifikowalny? Czy do usytuowania takiego domku wymagane jest zgłoszenie czy pozwolenie budowlane? Czy zakup i usytuowanie gotowych całorocznych domków modułowych, które osadza się na wylanym	Zgodnie z ustawą Kodeks cywilny nieruchomościami są części powierzchni ziemskiej stanowiące odrębny przedmiot własności (grunty), jak również budynki trwale z gruntem związane lub części takich budynków, jeżeli na mocy przepisów szczególnych stanowią odrębny od gruntu przedmiot własności. Zdaniem SWM domek modułowy nie stanowi nieruchomości w momencie jego zakupu, a tym samym może być kosztem kwalifikowalnym. Zgodnie z artykułem 28 ust. 1 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, budowę można rozpocząć wyłącznie na podstawie pozwolenia na budowę z zastrzeżeniem artkułów od 29 do 31 ww. ustawy, w których znajduje się wykaz obiektów budowlanych, na których wykonanie nie jest wymagane pozwolenie na budowę, jednakże należy zwrócić uwagę, że co do zasady nie są to budynki lub budowle przeznaczone do prowadzenia działalności gospodarczej m. in. pozarolniczej lub do wykorzystywania do prowadzenia działalności w celach publicznych poza obiektami małej architektury (wg „Pomocniczego załącznika do Instrukcji dla wniosku o przyznanie pomocy”).Z

	Pytanie	Odpowiedź
	wcześniej fundamencie, w ramach podejmowania/rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej jest traktowany jako koszt kwalifikowalny czy jest to uznane jako zakup nieruchomości, a tym samym stanowi koszt niekwalifikowalny? Czy do usytuowania takiego domku wymagane jest zgłoszenie czy pozwolenie budowlane?	powyższego wynika, że w celu usytuowania domku, konieczne będzie uzyskanie pozwolenia na budowę oraz pozwolenia na użytkowanie niezależnie od sposobu posadowienia.
86	Wnioskodawca płaci KRUS w pełnym zakresie, jednak nie posiada 1 hektara przeliczeniowego. Czy może w takim przypadku założyć firmę na KRUSie, czy musi w tym wypadku przejść na ZUS?	Osoba ubezpieczona w KRUS, która podejmie pozarolniczą działalność gospodarczą, może nadal opłacać składki w KRUS, ale pod pewnymi warunkami. Rolnik lub domownik, który rozpoczyna prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpoczyna współpracę przy prowadzeniu tej działalności, może nadal podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników, jeśli: 1) podlegał temu ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata i nadal prowadzi działalność rolniczą, lub stale pracuje w gospodarstwie rolnym obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub w dziale specjalnym w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników; 2) złoży w Kasie oświadczenie o kontynuowaniu tego ubezpieczenia w terminie 14 dni od rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpoczęcia współpracy przy jej prowadzeniu (formularz oświadczenia KRUS UD-24). Niezachowanie terminu na złożenie oświadczenia jest równoznaczne z ustaniem ubezpieczenia od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy jej prowadzeniu. Oświadczenie można złożyć na wniosku o wpis do CEIDG przedsiębiorcy (CEIDG-1). Złożenie wniosku w tej formie traktowane jest jak dotrzymanie terminu złożenia oświadczenia w KRUS; 3) nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym; 4) nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych; 5) kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej (jeżeli działalność ta była prowadzona) nie przekracza określonej kwoty granicznej.

	Pytanie	Odpowiedź
		Roczna kwota graniczna podlega corocznej waloryzacji wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem i jest ogłaszana w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", w drodze obwieszczenia ministra właściwego do spraw rozwoju wsi.
87	Czy rolnik bez 1 hektara przeliczeniowego może składać wniosek na start agroturystyki?	W ramach zakresu start GA zapisy obowiązujących dokumentów nie określają minimalnej powierzchni gospodarstwa, a jedynie średnią powierzchnię gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym, która musi być mniejsza niż średnia w województwie. Jednak w celu udokumentowania posiadania gospodarstwa należy przedstawić decyzję o przyznaniu płatności bezpośrednich, a w przypadku nieotrzymywania płatności bezpośrednich decyzje o należnym podatku od gruntów rolnych. Należy więc zwrócić uwagę na wymaganą powierzchnię gruntów obowiązującą w celu uzyskania płatności bezpośrednich lub opodatkowania gruntów podatkiem rolnym.
88	Rolnik posiada gospodarstwo rolne w miejscowości X natomiast gospodarstwo agroturystyczne, w którym wynajmuje pokoje prowadzi w oddalonej od gospodarstwa rolnego o 5 km miejscowości Y. Czy Pan może sięgać po środki z zakresu rozwoju GA i wybudować plac zabaw obok budynku, w którym prowadzi gospodarstwo agroturystyczne? Czy może ze środków na rozwój GA utworzyć także kemping?	Wytyczne szczegółowe określają, że w zakresie rozwój GA pomoc przyznaje się jeżeli operacja jest inwestycją polegającą na dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do rozszerzonej oferty innych usług związanych z pobytem turystów. Istnieje możliwość przyznania pomocy wnioskodawcy, który dostosuje małe gospodarstwo rolne do rozszerzonej oferty pod warunkiem rozszerzenia oferty usług oraz realizacji operacji na terenie gospodarstwa rolnego. Dodatkowo należy pamiętać, że Wytyczne szczegółowe (rozdział IV.3.2) obligują wnioskodawcę na etapie przyznania pomocy do złożenia koncepcji wdrożenia systemu kategoryzacji WBN, natomiast na etapie rozliczenia beneficjentowi pomoc wypłaca się, jeżeli realizuje koncepcję wdrożenia systemu kategoryzacji WBN, tym samym poddał obiekt ocenie kategoryzacji oraz uzyskał zakładaną kategorię, certyfikat i tablicę rekomendacyjną, którą umieścił w widocznym miejscu.
89	Wnioskodawca planuje złożyć wniosek na rozwijanie działalności gospodarczej. Projekt dotyczył będzie budowy budynku w celu utworzenia piwiarni, w której umieści posiadane wyposażenie (łada, stoliki, krzesła, kadzie do warzenia piwa itp.). Działalność byłaby prowadzona w ramach kodu PKD 56.30 Z Podawanie napojów. W utworzonej piwiarni	W ramach zakresu rozwój DG możliwa jest budowa budynku bez ponoszenia dodatkowych kosztów pod warunkiem, że będzie to wystarczające w celu rozpoczęcia świadczenia usług. Należy jednak podkreślić, że posiadane wyposażenie nie może stanowić wkładu własnego wnioskodawcy oraz, że operacja musi stanowić zamkniętą całość (budowa budynku wraz z wyposażeniem). Powyższe oznacza, że do czasu złożenia wniosku o płatność wnioskodawca musi uzyskać wszystkie wymagane pozwolenia w celu rozpoczęcia świadczenia usług realizowanych w ramach rozwijanej działalności. Z uwagi na planowaną produkcję piwa należy rozważyć również kod obejmujący produkcję napojów. Dodatkowo należy podkreślić, że wskazane kody PKD muszą być zgodne z kodami PKD określonymi w LSR. Należy mieć na uwadze, że oprócz obowiązku

	Pytanie	Odpowiedź
	Wnioskodawca planuje m.in organizować pokazy warzenia piwa (warzelnia stanowiłaby centralny element piwiarni) oraz degustację i sprzedaż piwa. Czy w ramach projektu możliwa jest jedynie budowa budynku bez ponoszenia żadnych innych dodatkowych kosztów (Wnioskodawca posiada wyposażenie), zdaniem LGD nie ma żadnych przeciwwskazań w wytycznych.	spełnienia wymagań określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2021-2027, Wnioskodawcy mają obowiązek sprostania zasadom i wymaganiom obowiązującym w branży, w której planują podjąć/rozвивać działalność, a które zostały określone w aktach prawa ogólnie obowiązującego dla tej branży oraz w Lokalnej Strategii Rozwoju odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania. Ostateczna weryfikacja wybranego kodu PKD oraz kosztów kwalifikowalnych dokonywana będzie w kontekście całej operacji na podstawie złożonych przez Wnioskodawcę dokumentów.
90	Rolnik ma pola uprawne (łąki i zboża) w miejscowości X na działce A1. Na tej działce stoi tylko jeden budynek - stodoła. Rolnik posiada swój prywatny dom w tej samej miejscowości X, ale na osobnej działce B2 oddalonej od jego pól uprawnych o kilkanaście kilometrów i oddzielonej od nich działkami mających innych właścicieli. Na działce B2, gdzie stoi jego dom, nie ma żadnych upraw, jest to mała działka budowlana. Rolnik chce zmodernizować stara stodołę na działce A1 i utworzyć w niej gospodarstwo agroturystyczne. Czy taka sytuacja jest dopuszczalna? Czy możliwa jest realizacja takiego projektu, pomimo tego, że sam rolnik nie mieszka na tej działce, gdzie stoi stodoła i są pola uprawne?	Przedsięwzięcie polegające na modernizacji stodoły w celu utworzenia gospodarstwa agroturystycznego jest możliwe pod warunkiem jego realizacji na terenie gospodarstwa rolnego. Z obowiązujących przepisów nie wynika konieczność zamieszkania rolnika w miejscu świadczenia usług.
91	Start / Rozwój DG - PS WPR 1) Czy koszt ubezpieczenia lokalu firmowego może być kosztem kwalifikowalnym operacji, czy też będzie to koszt bieżący?	Zasady kwalifikowalności dla działań wdrażanych w perspektywie 2021-2027 zostały opisane w wytycznych ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 z dnia 12 września 2024 r. Zgodnie z częścią VIII.1.3. ww. Wytycznych: „Do kosztów ogólnych zalicza się w szczególności koszty:

	Pytanie	Odpowiedź
	2) Czy koszt wykonania projektu np. hali produkcyjnej, stawianej w ramach realizacji operacji, potrzebny do zezwolenia na budowę, można zaliczyć do kosztów ogólnych, ponoszonych przed złożeniem wniosku o dofinansowanie? 3) Czy koszt projektu wnętrza lokalu, np. gabinetu kosmetycznego, można zaliczyć do kosztów ogólnych, ponoszonych ewentualnie przed złożeniem wniosku? A jeśli nie może to być koszt ogólny, czy będzie on się kwalifikował do refundacji w ramach zestawienia rzeczowo-finansowego, tak jak np. zakup sprzętu?	1. przygotowania dokumentacji technicznej operacji, w tym: a) kosztorysów inwestorskich, b) projektów budowlanych, c) wypisów i wyrysów z ewidencji gruntów i budynków, d) projektu OZE (odnawialne źródła energii) i termomodernizacji, e) audytu energetycznego; 2. sprawowania nadzoru inwestorskiego lub autorskiego; 3. związane z kierowaniem robotami budowlanymi".Mając powyższe na uwadze informuję, że: Ad. 1 - Koszt ubezpieczenia lokalu firmowego to koszt bieżący operacji, zatem nie stanowi kosztu kwalifikowalnego; Ad. 2 - Koszt projektu budowlanego hali produkcyjnej stanowi koszt ogólny i będzie mógł zostać uznany za koszt kwalifikowalny; Ad. 3 - Koszt projektu wnętrza lokalu, np. gabinetu kosmetycznego będzie mógł zostać uznany za koszt ogólny (kwalifikowalny) pod warunkiem, że Wnioskodawca w zapisach wniosku udowodni, że jest to koszt racjonalny i niezbędny do osiągnięcia celu operacji. Dodatkowo należy mieć na względzie zapisy części VIII.2.1. ww. Wytycznych, które wskazują, że: „1. W zakresie inwestycji realizowanych w ramach art. 73 i art. 77 rozporządzenia2021/2115, z wyłączeniem I.13.2, finansowanych w formie dotacji za inwestycjeniekwalifikujące się do przyznania pomocy uznaje się w szczególności: 1) koszty poniesione przed dniem, w którym został złożony wniosek o przyznaniepomocy, a w przypadku kosztów ogólnych – przed dniem 1 stycznia 2023 r.; 2) koszty ogólne związane z operacją w części przekraczającej 10% pozostałych kosztów kwalifikowalnych (...)" Przedmiotowa odpowiedź sporządzona została wyłącznie w oparciu o informacje przedstawione w przesłanym mailu. Nie stanowi ona zatem rozstrzygnięcia w sprawie, lecz może być wzięta pod uwagę. Ostateczna weryfikacja kosztów kwalifikowalnych dokonywana będzie w kontekście całej operacji na podstawie złożonych przez Wnioskodawcę dokumentów.

	Pytanie	Odpowiedź
92	Czy Wnioskodawca może posiadać fakturę na zakup maszyny wystawioną przez zagranicznego dostawcę spoza UE?	Z uwagi na brak szczegółów w zadanym pytaniu, SWM nie ma możliwości udzielenia jednoznacznej odpowiedzi. Należy zapoznać się z ogólnymi przepisami dotyczącymi handlu zagranicznego, międzynarodowymi sankcjami gospodarczymi, unijnymi ograniczeniami wywozowymi i przywozowymi itp.
93	Start DG : Wnioskodawca chce rozpocząć działalność dot. wynajmu krótkoterminowego. Budynek jest własnością Wnioskodawcy i jest on budynkiem mieszkalny, czy musi zostać on przekształcony na inny rodzaj budynku/obiektu na wynajem krótkoterminowy?	Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym każdy ma prawo, w granicach określonych ustawą, do zagospodarowania terenu, do którego ma tytuł prawny, zgodnie z warunkami ustalonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli nie narusza to chronionego prawem interesu publicznego oraz osób trzecich. Planując inwestycję należy zweryfikować jakie jest przeznaczenie działki w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a planowana inwestycja jest możliwa wyłącznie wtedy gdy jest zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Budynek będzie służył do prowadzenia działalności gospodarczej, będą w nim świadczone usługi, dlatego też sposób jego użytkowania, zgodnie z obowiązującym prawem musi być zgodny z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Wynajem domku podlega przepisom prawa ogólnie obowiązującego w zakresie prowadzenia działalności, prawa budowlanego itp., wymaga posiadania pozwolenia na użytkowanie (kontrola SANEPID, ppoż itp.).
94	Start DG : Jeśli beneficjent jest po ogłoszeniu upadłości konsumenckiej czy może starać się o dofinansowanie? (Wnioskodawca jest już oddłużony - wydany w sprawie wyrok sądowy).	Na podstawie informacji zawartych w ww. pytaniu SWM nie ma możliwości udzielenia precyzyjnej odpowiedzi. Zgodnie z wytycznymi podstawowymi pomoc nie przysługuje podmiotowi, który podlega zakazowi dostępu do środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 4 ustawy FP, na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu, a także podmiotowi, który podlega wykluczeniu z dostępu do otrzymania pomocy.

	Pytanie	Odpowiedź
		SWM weryfikuje m.in.: - zakaz dostępu do środków na podstawie Rejestru podmiotów wykluczonych z możliwości otrzymania środków europejskich prowadzone przez Ministra Finansów (zgodnie Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 18 stycznia 2018 r. w sprawie rejestru podmiotów wykluczonych z możliwości otrzymania środków przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich) SWM może zweryfikować również upadłość wnioskodawców m.in. w Internetowym Monitorze Sądowym i Gospodarczym, Należy również przeanalizować zapisy posiadanego wyroku sądu oraz przepisy prawa upadłościowego w zakresie możliwości podjęcia działalności po ogłoszeniu upadłości konsumenckiej.
95	Rozwój działalności gospodarczej: Jaki okres czasu ma beneficjent w ramach naboru na rozwijanie działalności gospodarczej na zatrudnienie pracownika? Czy po pozytywnym rozpatrzeniu projektu wnioskodawcy, na czas podpisania umowy musi spełnić ona warunek zatrudnienia pracownika?	Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi pomoc przyznaje się na operację, której realizacja nastąpi w terminie do 2 lat od dnia zawarcia umowy przyznania pomocy lecz nie później niż do dnia 30.06.2029. Powyższe oznacza, że Wnioskodawca ma obowiązek złożenia wniosku o płatność w wyżej określonym terminie (do 2 lat od podpisania umowy). Najpóźniej do dnia złożenia wniosku o płatność wnioskodawca ma obowiązek zatrudnienia pracownika, o ile taki wymóg został przewidziany w ramach naboru i w ramach wniosku o przyznanie pomocy. Należy wziąć pod uwagę również zapisy LSR i kryteriów wyboru operacji dotyczące zarówno samego zatrudnienia jak i czasu realizacji operacji co związane jest z zatrudnieniem pracownika.
96	Czy istnieje możliwość uzyskania dotacji na założenie działalności i przeznaczenie jej na wyposażenie budynku, który planuję przeznaczyć na wynajem turystom?	Nie ma przeciwwskazań do przeznaczenia dotacji wyłącznie na wyposażenie posiadanego budynku, pod warunkiem, że posiadane zasoby oraz zakupy wyposażenia zrealizowane z dofinansowania spowodują, że operacja będzie zamkniętą całością. Do czasu złożenia wniosku o płatność wnioskodawca musi uzyskać wszystkie wymagane pozwolenia w celu rozpoczęcia świadczenia usług realizowanych w ramach działalności.

	Pytanie	Odpowiedź
97	Obecnie posiadamy pozwolenie na zabudowę zagrodową. Na naszej posesji znajduje się już jeden domek, który wynajmujemy w ramach agroturystyki. Dwa kolejne budynki są na ten moment budynkami gospodarczymi jednak po ich wybudowaniu planujemy zmienić ich przeznaczenie na budynki z przeznaczeniem na wynajem turystyczny. Chciałabym ubiegać się o dotację na wyposażenie drugiego (mieszkalnego) budynku mieszkalnego w szczególności na zakup sprzętu AGD, łóżek, telewizora czy elementów do zagospodarowania ogrodu. Obecnie jestem ubezpieczona w KRUS, a moja składka emerytalno-rentowa jest dofinansowywana przez państwo z uwagi na sprawowanie osobistej opieki nad dzieckiem jako rolnik. Zależy mi na uzyskaniu informacji, czy w mojej sytuacji spełniam kryteria, aby otrzymać dotację na rozpoczęcie działalności, biorąc pod uwagę, że w chwili obecnej nie posiadam zarejestrowanej działalności gospodarczej. Nasz istniejący domek funkcjonuje jako agroturystyka do pięciu pokoi.	Planując inwestycję należy zweryfikować jakie jest przeznaczenie działki w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Planowana inwestycja jest możliwa wyłącznie wtedy gdy jest zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, również pod kątem liczby obiektów znajdujących się na działce przeznaczonych pod wynajem. Budynek będzie służył do prowadzenia działalności gospodarczej, będą w nim świadczone usługi, dlatego też sposób jego użytkowania, zgodnie z obowiązującym prawem musi być zgodny z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi operacja jest inwestycją polegającą na dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług polegających na wynajmowaniu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczeniu innych usług związanych z pobytem turystów, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców oraz art. 35 ust. 3 ustawy o usługach hotelarskich; Usługi hotelarskie mogą być świadczone w obiektach hotelarskich, które spełniają m.in. wymagania sanitarne, przeciwpożarowe oraz inne określone odrębnymi przepisami. Jeżeli w wyniku przystosowania obiektu pod wynajem nastąpi zmiana warunków ppoż oraz sanitarnych konieczne będzie uzyskanie zmiany sposobu użytkowania budynku. Jeżeli w opinii wnioskodawcy nie nastąpi zmiana ww. warunków koniecznym będzie uzyskanie potwierdzenia odpowiednich organów w tym zakresie. Należy zweryfikować, czy posiadane pozwolenia na budowę są poprawne, z uwagi na fakt, że budowa, wynajem itp. domku podlega przepisom prawa ogólnie obowiązującego w zakresie prowadzenia działalności, prawa budowlanego itp., wymaga posiadania pozwolenia na użytkowanie (kontrola SANEPID, ppoż itp.).

	Pytanie	Odpowiedź
		SWM sugeruje konsultację z odpowiednim starostwem powiatowym w zakresie uzyskanego pozwolenia na budowę budynków gospodarczych pod kątem możliwości ich przekształcenia w budynek mieszkalny, usługowy itd. Osoba ubezpieczona w KRUS, która podejmie pozarolniczą działalność gospodarczą, może nadal opłacać składki w KRUS, ale pod pewnymi warunkami. Rolnik lub domownik, który rozpoczyna prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpoczyna współpracę przy prowadzeniu tej działalności, może nadal podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników, jeśli: 3) podlegał temu ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata i nadal prowadzi działalność rolniczą, lub stale pracuje w gospodarstwie rolnym obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub w dziale specjalnym w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników; 4) złoży w Kasie oświadczenie o kontynuowaniu tego ubezpieczenia w terminie 14 dni od rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpoczęcia współpracy przy jej prowadzeniu (formularz oświadczenia KRUS UD-24). Niezachowanie terminu na złożenie oświadczenia jest równoznaczne z ustaniem ubezpieczenia od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy jej prowadzeniu. Oświadczenie można złożyć na wniosku o wpis do CEIDG przedsiębiorcy (CEIDG-1). Złożenie wniosku w tej formie traktowane jest jak dotrzymanie terminu złożenia oświadczenia w KRUS; 5) nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym; 6) nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych; 7) kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej (jeżeli działalność ta była prowadzona) nie przekracza określonej kwoty granicznej. Roczna kwota

	Pytanie	Odpowiedź
		graniczna podlega corocznej waloryzacji wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem i jest ogłaszana w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", w drodze obwieszczenia ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. Brak zarejestrowanej działalności gospodarczej umożliwia złożenie wniosku o przyznanie pomocy w zakresie start DG. Możliwość złożenia wniosku z zakresu start GA możliwe jest wyłącznie gdy operacja jest inwestycją polegającą na dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług polegających na wynajmowaniu pokoi.
98	Prosimy o informację czy dla wnioskodawców w zakresie premii na start działalności gospodarczej będących rolnikami koszt podatku VAT będzie kosztem niekwalifikowalnym w kontekście zapisów wytycznych podstawowych: „Koszty niekwalifikowalne W zakresie inwestycji realizowanych w ramach art. 73 i art. 77 rozporządzenia 2021/2115, z wyłączeniem I.13.2, finansowanych w formie dotacji za inwestycje niekwalifikujące się do przyznania pomocy uznaje się w szczególności: ... 7) podatek od wartości dodanej (VAT): a) w przypadku wnioskodawcy będącego rolnikiem w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia 2021/2115 uznaje się, że VAT jest kosztem niekwalifikowalnym,”	Odpowiedź z MRiRW: W związku z wątpliwościami zgłoszonymi przez Samorząd Województwa (SW) dotyczącymi kwalifikowalności VAT w przypadku beneficjentów interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) w ramach zakresów dotyczących działalności rolniczej, pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych oraz podejmowania działalności gospodarczej ze środków Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, poniżej przekazuję następujące informacje. Zgodnie z <i>Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/RLKS – komponent Wdrażanie LSR</i>, we wszystkich zakresach z rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych, tj.: tworzenie gospodarstw agroturystycznych (start GA), tworzenie zagród edukacyjnych (start ZE), tworzenie gospodarstw opiekuńczych (start GO), rozwijanie gospodarstw agroturystycznych (rozwój GA), rozwijanie zagród edukacyjnych (rozwój ZE) oraz rozwijanie gospodarstw opiekuńczych (rozwój GO), pomoc przyznaje się jeżeli wnioskodawca jest rolnikiem, małżonkiem rolnika lub domownikiem z małego gospodarstwa rolnego. W myśl rozdziału VIII.2 ust.1 pkt 7 lit. a <i>Wytycznych podstawowych w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027</i>, w przypadku wnioskodawcy będącego rolnikiem w rozumieniu art. 3 pkt 1

	Pytanie	Odpowiedź
		rozporządzenia 2021/2115 uznaje się, że podatek od wartości dodanej (VAT) jest kosztem niekwalifikowalnym. Jednocześnie zgodnie z rozdziałem VIII.2 ust.1 pkt 7 lit. b <i>Wytycznych podstawowych</i>, VAT w przypadku wnioskodawcy innego niż w lit. a – jest kosztem niekwalifikowalnym, z wyjątkiem przypadków, gdy nie podlega on odzyskaniu na podstawie krajowych przepisów o podatku VAT. Podsumowując w przypadku rolnika, małżonka rolnika oraz domownika z małego gospodarstwa rolnego (warunek otrzymania wsparcia), podatek VAT będzie zasadniczo niekwalifikowalny. Dla każdego kto nie jest rolnikiem, w przypadku prowadzenia/rozwijania gospodarstwa opiekuńczego wymagane jest zarejestrowanie działalności gospodarczej w Centralnej Ewidencji i o Działalności Gospodarczej (CEIDG) VAT jest kosztem niekwalifikowalnym, z wyjątkiem przypadków, gdy nie podlega on odzyskaniu na podstawie krajowych przepisów o podatku VAT. Jednocześnie w przypadku zakresów tworzenie gospodarstw agroturystycznych (start GA) oraz rozwijanie gospodarstw agroturystycznych (rozwój GA) należy pamiętać, iż jak wynika z interpretacji przepisów art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców, zwolnienie z obowiązku rejestracji działalności agroturystycznej dotyczy wyłącznie rolników, dlatego też pozostałe osoby (małżonek rolnika albo domownik) powinny zarejestrować działalność gospodarczą w CEIDG. W takiej sytuacji VAT pozostaje niekwalifikowalny, ponieważ beneficjent niebędący rolnikiem będzie miał możliwość odzyskania naliczonego podatku VAT po zarejestrowaniu działalności gospodarczej w CEIDG. Z kolei w przypadku zakresu związanego z podejmowaniem działalności gospodarczej (start DG) pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawcą jest osoba fizyczna, bez względu na wskazany lub nie przez tę osobę system ubezpieczeń społecznych (ZUS/KRUS). Z chwilą zarejestrowania działalności gospodarczej w CEIDG, beneficjent staje się przedsiębiorcą, do którego działalności stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców. A zatem w jego przypadku VAT będzie kosztem niekwalifikowalnym, z wyjątkiem przypadków, gdy nie podlega on odzyskaniu na podstawie krajowych przepisów o podatku VAT.
99	Czy przedsiębiorca w ramach rozwoju DG może ubiegać się o dofinansowanie na zakup samochodu typu food truck gastronomiczny, i/lub zakup wyposażenia do food trucku w celu	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi do kosztów niekwalifikowalnych zalicza się m.in. zakupy samochodów osobowych oraz koszty zakupu używanych maszyn, urządzeń, wyposażenia itd. Możliwe zatem jest ubieganie się o dofinansowanie na zakup nowego food trucka bądź nowego wyposażenia.

	Pytanie	Odpowiedź
	prowadzenia sprzedaży np. lodów włoskich, gofrów?	Nie ma przeciwwskazań do przeznaczenia dotacji wyłącznie na zakup wyposażenia, pod warunkiem, że posiadane zasoby oraz zakupy wyposażenia zrealizowane z dofinansowania spowodują, że operacja będzie zamkniętą całością. Oprócz obowiązku spełnienia wymagań określonych w aktach prawnych dotyczących wdrażania programu PS WPR 2023-2027, Wnioskodawcy mają obowiązek sprostania zasadom i wymaganiom obowiązującym w branży, w której planują podjąć/rozвивać działalność, a które zostały określone w aktach prawa ogólnie obowiązującego dla tej branży oraz w Lokalnej Strategii Rozwoju odpowiedniej Lokalnej Grupy Działania. Planowane kody PKD muszą być zgodne z kodami PKD określonymi w LSR.
100	Czy w ramach rozwoju DG kosztem kwalifikowalnym może być stworzenie strony internetowej?	Pytanie nie jest precyzyjne (brak szczegółów dotyczących przeznaczenia strony internetowej, rodzaju działalności, usług itp.). W wytycznych szczegółowych ani w wytycznych podstawowych nie zostało wskazane utworzenie strony internetowej jako koszt niekwalifikowalny. W celu uznania kosztu za kwalifikowalny konieczny jest m.in. rozwój istniejącej działalności poprzez wprowadzenie nowej usługi wykorzystującej tą stronę.
101	- Czy przedsiębiorca w ramach rozwoju DG może ubiegać się o dofinansowanie na wybudowanie całorocznego domku na wynajem, który będzie CZĘŚCIOWO dostosowany dla osób niepełnosprawnych? Przedsiębiorca posiada pozwolenie na budowę, fundamenty zostały już wylane. Domek będzie dwupoziomowy, parter budynku z dostępem dla osób niepełnosprawnych, parking wokół domku na poziomie parteru. Z uwagi, iż budynek posiada piętro na które prowadzić będą schody, to część górna nie będzie dostępna dla osób z niepełnosprawnością ruchową.	Należy pamiętać, że operacja musi stanowić zamkniętą całość (budowa domu + prace wykończeniowe + wyposażenie spowodują, że operacja będzie zamkniętą całością). Do czasu złożenia wniosku o płatność wnioskodawca musi uzyskać wszystkie wymagane pozwolenia w celu rozpoczęcia świadczenia usług realizowanych w ramach działalności. Planując inwestycję należy zweryfikować jakie jest przeznaczenie działki w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a planowana inwestycja jest możliwa wyłącznie wtedy gdy jest zgodna z planem zagospodarowania przestrzennego. Budynek będzie służył do prowadzenia działalności gospodarczej, będą w nim świadczone usługi, dlatego też sposób jego użytkowania, zgodnie z obowiązującym prawem musi być zgodny z planem zagospodarowania przestrzennego.

	Pytanie	Odpowiedź
	-Czy przedsiębiorca w ramach rozwoju DG może ubiegać się o dofinansowanie na wykończenie całego (parteru oraz I piętra) całorocznego domku na wynajem, który jest częściowo dostosowany dla osób niepełnosprawnych? Domek będzie dwupoziomowy, parter budynku z dostępem dla osób niepełnosprawnych, parking wokół domku na poziomie parteru. Z uwagi, iż budynek posiada piętro na które prowadzić będą schody, to część górna nie będzie dostępna dla osób z niepełnosprawnością ruchową - Czy przedsiębiorca w ramach rozwoju DG może ubiegać się o dofinansowanie na <u>wykończenie tylko parteru całorocznego domku na wynajem</u>, który jest częściowo dostosowany dla osób niepełnosprawnych? Domek będzie dwupoziomowy, parter budynku z dostępem dla osób niepełnosprawnych, parking wokół domku na poziomie parteru. Z uwagi, iż budynek posiada piętro na które prowadzić będą schody, to część górna nie będzie dostępna dla osób z niepełnosprawnością ruchową	Wynajem domku podlega przepisom prawa ogólnie obowiązującego w zakresie prowadzenia działalności, prawa budowlanego itp., wymaga posiadania pozwolenia na użytkowanie (kontrola SANEPID, ppoż itp.). Wytyczne szczegółowe nie zawierają wymogów dotyczących dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Wymogi te regulują odrębne przepisy prawa ogólnie obowiązującego (ustawa prawo budowlane, ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami itp.). Należy pamiętać, że koszty poniesione przed dniem, w którym został złożony wniosek o przyznanie pomocy są niekwalifikowalne.
102-104	Czy jeden projekt może obejmować wybudowanie lub wykończenie dwóch całorocznych domków na wynajem (wyżej opisanych)?	Zgodnie z powyższymi informacjami. Należy pamiętać, że operacja musi stanowić zamkniętą całość (budowa domu + prace wykończeniowe + wyposażenie spowodują, że operacja będzie zamkniętą całością). Do czasu złożenia wniosku o płatność wnioskodawca musi uzyskać wszystkie

	Pytanie	Odpowiedź
		wymagane pozwolenia w celu rozpoczęcia świadczenia usług realizowanych w ramach działalności. Planując inwestycję należy zweryfikować jakie jest przeznaczenie działki w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a planowana inwestycja jest możliwa wyłącznie wtedy gdy jest zgodna z planem zagospodarowania przestrzennego. Budynek będzie służył do prowadzenia działalności gospodarczej, będą w nim świadczone usługi, dlatego też sposób jego użytkowania, zgodnie z obowiązującym prawem musi być zgodny z planem zagospodarowania przestrzennego. Wynajem domku podlega przepisom prawa ogólnie obowiązującego w zakresie prowadzenia działalności, prawa budowlanego itp., wymaga posiadania pozwolenia na użytkowanie (kontrola SANEPID, ppoż itp.). Wytyczne szczegółowe nie zawierają wymogów dotyczących dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Wymogi te regulują odrębne przepisy prawa ogólnie obowiązującego (ustawa prawo budowlane, ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami itp.). Należy pamiętać, że koszty poniesione przed dniem, w którym został złożony wniosek o przyznanie pomocy są niekwalifikowalne.
105	Czy w ramach zakresu: włączenie społeczne, seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji możliwa jest budowa, wykończenie, remont, modernizacja budynku (np. poprzez utworzenie toalety dla osób ze specjalnymi potrzebami)? Czy działania projektu mogą być np. tylko działaniami	Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi w zakresie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji pomoc na operację inwestycyjną przyznaje się podmiotom świadczącym usługi na rzecz grup osób wymagających włączenia w ramach swoich zadań statutowych albo ustawowych, w szczególności organizacjom pozarządowym lub instytucjom kultury.

	Pytanie	Odpowiedź
	inwestycyjnymi polegającymi na budowie/remoncie/wyposażeniu (np. stworzenie miejsca do spotkań, warsztatów) czy muszą obejmować także działania "miękkie".	Inwestycja – <u>nabycie składników majątkowych</u>, w tym praw majątkowych (np. licencji, znaków towarowych, patentów), nadających się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone na potrzeby jednostki. Zapisy wytycznych szczegółowych nie przewidują dla tego zakresu możliwości realizacji inwestycji infrastrukturalnych – budowa lub przebudowa, w rozumieniu art. 3 pkt 6 lub 7a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, elementów infrastruktury. Dodatkowo w zakresie włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji pomoc przyznaje się, jeżeli operacja nie jest realizowana w ramach działalności gospodarczej, do której stosuje się ustawę Prawo przedsiębiorców.
106	Start GA: Rolnik posiada kilka działek rozsianych w 5 lokalizacjach. Jedna z nich jest na terenie innej gminy niż pozostałe, umiejscowiona jest na styku granic obu gmin. Wszystkie działki, łącznie z tą, która położona jest w innej gminie, należą do gospodarstwa rolnego owego rolnika oraz wliczają się do jego hektara przeliczeniowego. Na każdą działkę rolnik otrzymał pozytywną decyzję o przyznaniu płatności bezpośrednich, od każdej działki rolnik odprowadza należny podatek od gruntów rolnych. Rolnik chce wybudować dom całoroczny dla gości na jednej z działek należących do jego gospodarstwa rolnego, która nie sąsiaduje bezpośrednio z jego domem rodzinnym i zabudową gospodarską. Rolnik obsiewa tę działkę zbożem, a na części budowlanej chciałby postawić ten dom (działka rolno-budowlana). Czy mimo odległości (1km)	Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi pomoc w zakresie start GA przyznaje się m.in. jeżeli wnioskodawca jest rolnikiem albo małżonkiem rolnika albo domownikiem z małego gospodarstwa rolnego oraz operacja jest inwestycją polegającą na dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług polegających na wynajmowaniu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczeniu innych usług związanych z pobytem turystów. Małe gospodarstwo rolne – gospodarstwo, którego powierzchnia gruntów rolnych jest mniejsza od średniej wielkości powierzchni gruntów rolnych w kraju w 2023 r. wyrażona ha fizycznych. Za małe gospodarstwo rolne w Małopolsce przyjmuje się gospodarstwo, którego powierzchnia jest mniejsza niż 11,42 ha. Nie ma znaczenia, że działki ze sobą nie sąsiadują, istotna jest ich łączna powierzchnia nie przekraczająca 11,42 ha. Ani z wytycznych szczegółowych, ani z wytycznych podstawowych nie wynika, że działka na której zaplanowana została budowa musi sąsiadować z domem mieszkalnym wnioskodawcy, istotne jest, że należy ona do gospodarstwa rolnego wnioskodawcy i jest zlokalizowana na terenie LSR. Niemniej należy również spełnić wymagania dotyczące gospodarstw agroturystycznych wynikające z innych przepisów. Zgodnie z wytycznymi podstawowymi do kosztów niekwalifikowalnych zalicza się m.in. koszty remontu budynków lub budowli, jeśli nie jest on połączony z ich modernizacją

	Pytanie	Odpowiedź
	od domu i zabudowy gospodarskiej taka budowa domku jest dopuszczalna? Czy każda działka wchodząca w skład jego gospodarstwa rolnego, również ta w innej gminie, jest traktowana jako teren gospodarstwa rolnego, jeśli chodzi o działania start/rozwój agroturystyki? Czy w ogóle brane jest pod uwagę sąsiedztwo zabudowań rolnika z nowo budowanym budynkiem, czy też nie ma to znaczenia i może on wybudować/wyremontować/dostosować budynek, w którym chce świadczyć usługi m.in. wynajmu pokoi na dowolnej działce należącej do posiadanego przez niego gospodarstwa rolnego? W zapisach ostatnich odpowiedzi z MRiRW widnieje informacja: "Istnieje możliwość przyznania pomocy wnioskodawcy, który dostosuje małe gospodarstwo rolne poprzez wybudowanie domu całorocznego na wynajem (...) Natomiast przedsięwzięcia polegającego na budowie samodzielnej jednostki mieszkaniowej na działce poza terenem gospodarstwa rolnego nie można uznać za operację polegającą na dostosowaniu gospodarstwa rolnego do świadczenia usług zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 Prawa przedsiębiorców. Przepis ten dotyczy bowiem tylko usług świadczonych w gospodarstwie rolnym. W wytycznej szczegółowej w słowniczku czytamy definicję: małe gospodarstwo rolne: gospodarstwo, którego	Dodatkowo w zakresie start GA wypłata pomocy następuje gdy beneficjent realizuje koncepcję wdrożenia systemu kategoryzacji WBN, tym samym podał ocenie kategoryzacji oraz uzyskał zakładaną kategorię WBN kategorię certyfikat i tablicę rekomendacyjną, którą umieścił w widocznym miejscu oraz beneficjent udokumentował przystąpienie do lokalnej, regionalnej lub ogólnopolskiej organizacji zrzeszającej kwaterodawców wiejskich nie później niż w dniu złożenia WOP. Należy zapoznać się z Systemem Kategoryzacji Wiejskiej Bazy Noclegowej zarządzanym przez Polską Federację Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, szczególnie z załącznikiem do regulaminu kategoryzacji, w którym zostały wskazane wymogi, których spełnienie jest konieczne do uzyskania zakładanej kategorii.

	Pytanie	Odpowiedź
	powierzchnia gruntów rolnych jest mniejsza od średniej wielkości powierzchni gruntów rolnych w kraju w 2023r. wyrażona ha fizycznych (...). Czy można przyjąć taki tok myślenia, że skoro wnioskodawca posiada małe gospodarstwo rolne w 5-ciu lokalizacjach i łączna powierzchnia gruntów rolnych spełnia wymagania wskazane w wytycznej szczegółowej to może on wybudować budynek na dowolnej posiadanej przez siebie działce wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego w dowolnej lokalizacji?	
107	Czy w ramach zakresów: - poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, - włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji, - ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi możliwe jest utworzenie pieszych lub rowerowych lub konnych szlaków/ścieżek edukacyjnych/turystycznych?	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej: Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. W zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej pomoc przyznaje się JSFP albo organizacji pozarządowej. Infrastruktura może mieć charakter kulturalny, turystyczny, rekreacyjny lub sportowy. Należy również zaznaczyć, że obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz operacje dotyczące świadczenia usług rolniczych. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji: Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji, pomoc na

	Pytanie	Odpowiedź
		operację inwestycyjną przyznaje się podmiotom świadczącym usługi na rzecz grup osób wymagających włączenia w ramach swoich zadań statutowych albo ustawowych, w szczególności organizacjom pozarządowym lub instytucjom kultury. Ponadto, pomoc przyznaje się, jeżeli operacja nie jest realizowana w ramach działalności gospodarczej, do której stosuje się ustawę Prawo przedsiębiorców. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi: Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie ochrona dziedzictwa kulturowego polskiej wsi pomoc na operację, którą dotyczy inwestycji w obiekt zabytkowy, przyznaje się, jeżeli wnioskodawca wykaże, iż obiekt jest objęty formą ochrony zabytków (np. jest wpisany do ewidencji zabytków, rejestru zabytków). Wobec powyższego, operacja polegająca na utworzeniu pieszych lub rowerowych lub konnych szlaków/ścieżek edukacyjnych/turystycznych nie będzie mogła być sfinansowana w ramach przedmiotowego zakresu. Natomiast, zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie ochrona dziedzictwa przyrodniczego polskiej wsi, pomoc na inwestycje infrastrukturalne przyznaje się, jeżeli wnioskodawca wykaże, iż operacja będzie realizowana na obszarze objętym formą ochrony przyrody lub dotyczy pomnika przyrody. Reasumując jeśli operacja spełni w/w wymogi będzie możliwe jej sfinansowanie. W opinii Samorządu Województwa najbardziej odpowiednim zakresem dla utworzenia pieszych lub rowerowych lub konnych szlaków/ścieżek edukacyjnych/turystycznych jest zakres: poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej. Jednakże bez kompletnej dokumentacji aplikacyjnej nie jest możliwe udzielenie jednoznacznej odpowiedzi. Ponadto trzeba pamiętać, że realizacja operacji musi wpisywać się w zapisy Lokalnej Strategii Rozwoju.
108	Czy w ramach zakresów PSWPR poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej lub poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności:	Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc • <u>w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej</u> przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej

	Pytanie	Odpowiedź
	1) możliwe będzie wybudowanie wiat przystankowych na których będzie umieszczona mapa ze szlakami turystycznymi oraz innymi atrakcjami miejscowości oraz ich opisy. Wiaty przystankowe zostały by zlokalizowane przy drogach publicznych w bliskiej odległości od wejść na szlaki turystyczne. Wiadomo że korzystaliby z tego zarówno miejscowi jak i turyści. Czy takie mapy musiałyby być dostosowane do osób z niepełnosprawnościami np. w Brailu, 2) możliwe będzie wybudowanie altany/wiaty wraz z grillem przy ścieżce rowerowej wraz z oświetleniem oraz stacją ładowania i stacją naprawy rowerów , stojakami rowerowymi czy taka altana będzie musiała spełniać również wymogi dostępności 3) możliwy będzie remont połączony z modernizacją budynku, który byłby przeznaczony na miejsce spotkań dla lokalnej społeczności, była by w nim kawiarenka społeczna ogólnodostępna, ale działająca niekomercyjnie cały zysk przeznaczony byłby na cele statutowe czyli utrzymanie obiektu bez zysku oraz było by to miejsce na warsztaty, wernisaże, wystawy i inne spotkania lokalnej społeczności. Czy wnioskodawcą mogła by być organizacja pozarządowa lub instytucja kultury typu GOK,	inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. W zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej pomoc przyznaje się JSFP albo organizacji pozarządowej. Infrastruktura może mieć charakter kulturalny, turystyczny, rekreacyjny lub sportowy. • <u>w zakresie poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności</u> pomoc przyznaje się, jeżeli operacja: 1. nie obejmuje inwestycji infrastrukturalnych ani operacji w zakresach: start DG, rozwój DG, start GA, start ZE, start GO, start KŁŻ, rozwój GA, rozwój ZE, rozwój GO lub rozwój KŁŻ; 2. zakłada, iż efekty operacji będą służyły zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej, a ewentualne obiekty infrastruktury powstające w ramach tych operacji będą ogólnodostępne Należy również zaznaczyć, że obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz operacje dotyczące świadczenia usług rolniczych. Ad.1) W zapytaniu brakuje informacji jaką dokładnie funkcję będą spełniać wiaty. W przypadku, gdy wiaty będą służyć turystom i mieszkańcom jako miejsce odpoczynku np. przy szlakach turystycznych, będzie możliwa realizacja operacji w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej. Natomiast w przypadku gdy wiaty będą zlokalizowane w miejscu zatrzymywania się operatorów i przewoźników w zakresie publicznego transportu zbiorowego i będą z nich korzystać osoby oczekujące na transport, to główną ich funkcją (nawet w przypadku umieszczenia w niej mapy turystycznej), będzie jednak rola przystanku komunikacyjnego. Wobec powyższego nie będzie ona miała charakteru kulturalnego, turystycznego, rekreacyjnego lub sportowego. W opinii SW, w takim przypadku, nie będzie możliwe sfinansowanie operacji w ramach PS WPR.

	Pytanie	Odpowiedź
	4) możliwe będzie wybudowanie placu zabaw przy szkole lub przedszkolu samorządowym który byłby ogólnodostępny, niekomercyjny, 5) możliwe będzie zakup wyposażenia dla świetlicy wiejskiej zlokalizowanej w budynku OSP, która jest siedzibą lokalnych zespołów ludowych.	Ad.2) Jeżeli operacja będzie spełniać w/w wymogi wytycznej oraz zbędzie zgodna z LSR, będzie możliwa jej realizacja w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej. Ad.3) W zapytaniu brakuje szczegółowych informacji dotyczących zakresu remontu i modernizacji budynku. Ponadto brakuje informacji dotyczących samego budynku, jego całościowej funkcji, ewentualnych części komercyjnych lub innych, które nie kwalifikują się do dofinansowania. W opinii SW, ocena możliwości otrzymania pomocy dla przedmiotowego zadania będzie możliwa dopiero po przeanalizowaniu kompletnej dokumentacji aplikacyjnej. Należy jednak mieć na uwadze, że w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej można realizować operacje, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro. Może to być infrastruktura kulturalna, turystyczna, rekreacyjna lub sportowa. Może to być jeden większy obiekt lub zbiór mniejszych obiektów infrastruktury, pod warunkiem, że koszty całkowite operacji nie przekroczą 1 mln euro. Pomoc w tym zakresie przyznaje się JSFP albo organizacji pozarządowej. Natomiast jeżeli chodzi o możliwość realizacji operacji w ramach zakresu poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, należy mieć na uwadze, że zgodnie z wytycznymi pomoc przyznaje się, jeżeli operacja: nie obejmuje inwestycji infrastrukturalnych tj. budowy lub przebudowy, w rozumieniu art. 3 pkt 6 lub 7a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, elementów infrastruktury. Dla zakresu poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności nie wskazano w wytycznych, dodatkowych warunków podmiotowych. W związku z tym wnioskodawcą w tym zakresie może być każdy podmiot spełniający warunki wskazane w rozdziale IV.2 <i>Warunki podmiotowe</i> w tym także organizacja pozarządowa lub instytucja kultury. Ad.4) jeżeli operacja będzie spełniać w/w wymogi wytycznej oraz zbędzie zgodna z LSR, będzie możliwa jej realizacja w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej. Ad.5) W zapytaniu brakuje szczegółowych informacji dotyczących działania świetlicy. Jeżeli operacja będzie spełniać w/w wymogi wytycznej oraz zbędzie zgodna z LSR, będzie możliwa jej realizacja w zakresie poprawy dostępu do usług dla lokalnych społeczności. Jednak dopiero po

	Pytanie	Odpowiedź
		zapoznaniu się z kompletną dokumentacją aplikacyjną będzie możliwe udzielenie jednoznacznej odpowiedzi.
109	Czy w ramach zakresu ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi: 1) możliwy będzie zakup wyposażenia strojów lub instrumentów dla zespołów, orkiestr działających i krzewiących lokalną kulturę, 2) możliwy będzie zakup wyposażenia do siedziby zespołu/orkiestry (np. krzesła, pulpity, podesty dyrygenckie, sprzęt biurowy, remont toalety - czy bardziej wpisuje się to w zakres poprawa dostępu do usług dla lokalnej społeczności), 3) możliwość organizacji warsztatów, koncertów, związanych z kulturą i tradycjami, 4) wydanie monografii, albumów, dotyczących miejscowości w tym dziedzictwa materialnego i niematerialnego, 5) możliwość wyjazdów na festiwale, koncerty zarówno w kraju jak i zagranicą w celu promowania naszej tradycji i kultury, 6) możliwość realizacji projektów w partnerstwie polegających na zagraniu wspólnego koncertu świątecznego z muzykami lub zespołami spoza obszaru LGD - koncert zagrany byłby na obszarze LGD (koszty takie jak nagłośnienie, oświetlenie, scenografia, wokaliści) natomiast warsztaty przygotowujące do koncertu odbywałyby się zarówno u	Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER w zakresie ochrona dziedzictwa kulturowego polskiej wsi pomoc na operację, która dotyczy inwestycji w obiekt zabytkowy, przyznaje się, jeżeli wnioskodawca wykaże, iż obiekt jest objęty formą ochrony zabytków (np. jest wpisany do ewidencji zabytków, rejestru zabytków). Natomiast w zakresie ochrona dziedzictwa przyrodniczego polskiej wsi, pomoc na inwestycje infrastrukturalne przyznaje się, jeżeli wnioskodawca wykaże, iż operacja będzie realizowana na obszarze objętym formą ochrony przyrody lub dotyczy pomnika przyrody. Wobec powyższego, w/w operacje nie będą mogły być sfinansowane w ramach przedmiotowego zakresu. W opinii Samorządu Województwa w oparciu o dotychczasowe doświadczenie, mając na uwadze definicję dziedzictwa kulturowego wskazaną w wytycznej szczegółowej, operacje przedstawione w punktach 1,3,4,5 będą mogły być realizowane w ramach zakresu ochrona dziedzictwa kulturowego wsi. Jednak mając na uwadze ograniczoną ilość informacji zawartą w wytycznych szczegółowych skierujemy w tej sprawie zapytanie do ARiMR. Mając na uwadze powyższe, wydaje się iż niektóre ze wskazanych operacji, jeśli nie wynikają z diagnozy LSR w kontekście dziedzictwa niematerialnego, możliwe będą do zrealizowania z zakresu włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji, o ile będą dążyć do osiągnięcia celu zaktywizowania pewnych grup społecznych. Należy jednak mieć na uwadze, że w tym zakresie, pomoc na operację inwestycyjną przyznaje się podmiotom świadczącym usługi <u>na rzecz grup osób wymagających włączenia w ramach swoich zadań statutowych albo ustawowych</u>, w szczególności organizacjom pozarządowym lub instytucjom kultury (wytyczne szczegółowe, rozdział IV.2.1 Dodatkowe warunki podmiotowe (...) ust.10). Natomiast operacja przedstawiona w punkcie 2 (z wyjątkiem remontu toalety) będzie mogła być realizowana w naszej ocenie w zakresie poprawy dostępu do usług dla lokalnych społeczności przy zachowaniu warunków wskazanych w wytycznych szczegółowych. Dodatkowo zostanie wystosowane zapytanie do ARiMR celem potwierdzenia tego stanowiska.

	Pytanie	Odpowiedź
	partnera spoza obszaru LGD jak i na obszarze LGD (koszty wynagrodzenia instruktorów) ewentualnie w jaki inny zakres wpisywały by się takie zadania.	Jeżeli chodzi o możliwość realizacji projektów w partnerstwie to należy mieć na uwadze, że zgodnie z wytycznymi szczegółowymi, operacja realizowana w partnerstwie to operacja realizowana przez co najmniej dwa podmioty z obszaru objętego daną LSR. Wobec powyższego podmiot spoza LSR nie może być partnerem w projekcie. Wszystkie inwestycje realizowane w ramach PS WPR powinny spełniać wymogi wskazane w Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2019 poz. 1696). Minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zostały określone w art. 6 ww. ustawy. Jednocześnie informuję, że szczegółowe informacje w tej kwestii zawarte są w piśmie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2025 r. Ponadto informuję, że Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zakomunikowało, iż trwają prace nad zmianą wytycznych szczegółowych. W związku z tym udzielenie ostatecznej odpowiedzi na niektóre z pytań będzie możliwe dopiero po doprecyzowaniu regulacji zawartych w przedmiotowych wytycznych.
110	Czy w ramach zakresu PSWPR - włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji lub poprawa dostępu do usług dla lokalnej społeczności - możliwy będzie zakup wyposażenia oraz remont połączony z modernizacją pomieszczeń dla Stowarzyszenia które działa na rzecz osób niepełnosprawnych - zarówno dzieci jak i osoby dorosłe. Chcieliby wyremontować, kuchnię i salę spotkań oraz wyposażać w sprzęty i meble oraz dostosować toaletę dla osób niepełnosprawnych (pomieszczenie to musiało by zostać przebudowane), jak też wykonać podjazd bowiem do budynku prowadzą dwa schody. Budynek jest użyczony	Wg wytycznych szczegółowych: • Inwestycja infrastrukturalna – budowa lub przebudowa, w rozumieniu art. 3 pkt 6 lub 7a ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, elementów infrastruktury • Inwestycja – nabycie składników majątkowych, w tym praw majątkowych (np. licencji, znaków towarowych, patentów), nadających się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone na potrzeby jednostki. Z przytoczonych definicji wynika, że określenie inwestycja nie jest jednoznaczne z określeniem inwestycja infrastrukturalna <u>Poprawa dostępu do usług dla lokalnej społeczności:</u> Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi w zakresie poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności pomoc przyznaje się, jeżeli operacja:

	Pytanie	Odpowiedź
	stowarzyszeniu przez parafię. Jest on dwukondygnacyjny jednak zakres prac dotyczył by tylko pomieszczeń na parterze. Zatem czy takie koszty są kwalifikowane w tych zakresach. Zakres wsparcie społeczne ... nie wyklucza inwestycji w infrastrukturę podobnie jak zakres poprawa dostępu do usług.... również zakłada że efekty operacji będą służyły zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej , a ewentualne obiekty infrastruktury powstające w ramach tych operacji będą ogólnodostępne	1. nie obejmuje inwestycji infrastrukturalnych ani operacji w zakresach: start DG, rozwój DG, start GA, start ZE, start GO, start KŁŻ, rozwój GA, rozwój ZE, rozwój GO lub rozwój KŁŻ; 2. zakłada, iż efekty operacji będą służyły zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej, a ewentualne obiekty infrastruktury powstające w ramach tych operacji będą ogólnodostępne. Zgownie z interpretacją MRiRW z dnia 24.11.2024 r. w ramach tego zakresu możliwe będą do realizacji np. inwestycje polegające na wyposażeniu istniejącego już obiektu infrastruktury (np. świetlicy, przedszkola, boiska) lub inwestycje w obiekty infrastruktury ogólnodostępnej takie jak np. ławki, piaskownice, huśtawki, drabinki, śmietniki. <u>Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji</u> Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi w zakresie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji pomoc na operację inwestycyjną przyznaje się podmiotom świadczącym usługi na rzecz grup osób wymagających włączenia w ramach swoich zadań statutowych albo ustawowych, w szczególności organizacjom pozarządowym lub instytucjom kultury. Zapisy wytycznych szczegółowych nie przewidują dla tego zakresu możliwości realizacji inwestycji infrastrukturalnych Na podstawie ww. zapisów, zdaniem SWM możliwy będzie zakup wyposażenia (sprzęty i meble). Niemożliwy w ramach ww. zakresów jest remont połączony z modernizacją pomieszczeń, remont kuchni i sali spotkań, wykonanie podjazdu do budynku i przebudowa toalety.
111	Czy w ramach zakresu kształtowanie świadomości obywatelskiej - możliwe będzie przeprowadzenie warsztatów, szkoleń, kursów z innych obszarów nie dotyczących wsparcia rozwoju wiedzy i	Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi w zakresie kształtowanie świadomości obywatelskiej pomoc przyznaje się, jeżeli operacja: 8) dotyczy co najmniej jednego z poniższych obszarów: a) zrównoważonego rolnictwa, b) gospodarki rolno-spożywczej,

	Pytanie	Odpowiedź
	umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości (np. szkolenia psychologiczne dla samotnych matek, szkolenia dla młodzieży na temat uzależnień, warsztaty malarskie dla dzieci i dorosłych itp.)	c) zielonej gospodarki lub biogospodarki, d) wsparcia rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, e) wzmacniania programów edukacji liderów życia publicznego lub społecznego; Z powyższego wynika, że przyznanie wsparcia możliwe jest wyłącznie w ramach ww. obszarów, a tym samym szkolenia psychologiczne dla samotnych matek, szkolenia dla młodzieży na temat uzależnień, warsztaty malarskie dla dzieci i dorosłych nie mogą zostać objęte tym zakresem.
112	Wnioskodawca który planuje złożyć wniosek w ramach rozwoju działalności (PS WPR) przestał mi dokładne dane samochodu który planowałby zakupić. Samochód miałby służyć do przewozu turystów i jest przystosowany do przewozu osób z niepełnosprawnościami. Bardzo proszę o informację czy konkretnie taki samochód jak w załączniku mógłby być kosztem kwalifikowanym operacji? Bo z jednej strony tego typu samochód według homologacji będzie nadal samochodem osobowym a w wytycznych samochody osobowe są wykluczone natomiast z drugiej strony samochód z homologacją z kodem SH to samochód specjalnego przeznaczenia a takie samochody w wytycznych wykluczone nie są.	Zgodnie z ustawą prawo o ruchu drogowym samochód osobowy to pojazd samochodowy przeznaczony konstrukcyjnie do przewozu nie więcej niż 9 osób łącznie z kierowcą oraz ich bagażu. Wytyczna podstawa wprost wskazuje koszt zakupu samochodu osobowego jako koszt niekwalifikowalny (VIII.2.1.10). Z informacji przedstawionych przez Wnioskodawcę wynika, że planowany do zakupu samochód będzie samochodem osobowym przeznaczonym do przewozu osób z niepełnosprawnościami, zatem jego przeznaczenie nie zmienia się, nadal jest to samochód osobowy i będzie służyć do przewozu turystów (osób). Mając powyższe na uwadze, zdaniem SW koszt ten nie może stanowić kosztu kwalifikującego się do przyznania pomocy.
113	W zakresie PS WPR „Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi”: Czy w ramach planowanego projektu możliwe jest dofinansowanie organizacji imprez i wydarzeń lokalnych takich jak: dożynki, imprezy upamiętniające ważne wydarzenia historyczne takie jak: np. inscenizacja Bitwy	Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność(RLKS) – komponent Wdrażanie LSR w pkt. I. Słownik pojęć definiują dziedzictwo kulturowe jako obiekty zabytkowe lub kulturalne (związane z kulturą jako artystyczną i umysłową działalnością człowieka i jej wytworami) oraz dobra materialne i niematerialne kultury wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi lub obyczajowymi, uznanymi przez LGD za ważne dla społeczeństwa z

	Pytanie	Odpowiedź
	Warszawskiej, pikników historycznych, organizacji koncertu podsumowującego jubileusz działalności zespołu ludowego?	danego obszaru oraz wartość zachowania dla następnych pokoleń. Jednocześnie w pkt. IV.3.2. Dodatkowe warunki przedmiotowe dla poszczególnych zakresów wsparcia, w ust. 17 wskazano, że: w zakresie ochrona dziedzictwa kulturowego polskiej wsi pomoc na operację, która dotyczy inwestycji w obiekt zabytkowy, przyznaje się, jeżeli wnioskodawca wykaże, iż obiekt jest objęty formą ochrony zabytków (np. jest wpisany do ewidencji zabytków, rejestru zabytków). Zapisy te wprost wskazują, iż w ramach tego zakresu możliwe będzie prowadzenie prac inwestycyjnych na obiektach zabytkowych przy spełnieniu określonych warunków, jednak w żaden sposób nie kierunkują jakie operacje mogą zostać wsparte w odniesieniu do pozostałych ujętych w definicji pojęć tj. obiekty kulturalne (...), dobra materialne i niematerialne (...). Mając na uwadze ograniczoną ilość informacji zawartą w wytycznych szczegółowych SW skierował w tej sprawie zapytanie do ARiMR. Wobec powyższego udzielenie odpowiedzi na powyższe pytanie będzie możliwe dopiero po otrzymaniu odpowiedzi od ARiMR. Jednakże, w związku z faktem, że w definicji dziedzictwa kulturowego zawarto m.in. stwierdzenie, że dobra materialne i niematerialne kultury wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi lub obyczajowymi muszą być uznane przez LGD za ważne dla społeczeństwa z danego obszaru oraz wartość zachowania dla następnych pokoleń, to już teraz można stwierdzić, że wydarzenia niezwiązane z danym obszarem np. inscenizacja Bitwy Warszawskiej nie będzie mogła być sfinansowana w ramach PS WPR. Ponadto informuję, że Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zakomunikowało, iż trwają prace nad zmianą wytycznych szczegółowych. W związku z tym udzielenie ostatecznej odpowiedzi na zadane pytania będzie możliwe dopiero po doprecyzowaniu regulacji zawartych w przedmiotowych wytycznych.
114	W zakresie PS WPR „Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej”: Czy możliwy jest: a) remont i modernizacja oświetlenia na boisku sportowym, b) remont i modernizacja placu zabaw.	Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. W zakresie poprawy dostępu do małej

	Pytanie	Odpowiedź
		infrastruktury publicznej pomoc przyznaje się JSFP albo organizacji pozarządowej. Infrastruktura może mieć charakter kulturalny, turystyczny, rekreacyjny lub sportowy. W zapytaniu brakuje między innymi informacji czy boisko oraz plac zabaw są ogólnodostępne. Należy podkreślić, że ogólnodostępność oraz niekomercyjność infrastruktury będącej efektem inwestycji są jednym z warunków przyznania pomocy w przedmiotowym zakresie. Dodatkowo, przypominam, że zgodnie z wytycznymi podstawowymi nie są wspierane operacje/inwestycje, które mają charakter odtworzeniowy, z wyłączeniem I.13.1 w ramach operacji dotyczących dziedzictwa kulturowego. Inwestycja odtworzeniowa polega na zastąpieniu istniejącego budynku lub rzeczy ruchomej (np. maszyny, urządzenia, wyposażenia, budowli, obiektu małej architektury) lub ich części nowym odtworzonym budynkiem lub rzeczą ruchomą, bez zwiększania zdolności produkcyjnych o co najmniej 25% lub bez gruntownej zmiany charakteru produkcji czy zastosowanej technologii. Jeżeli planowana do realizacji operacja nie będzie spełniać powyższych warunków, nie będzie możliwe sfinansowanie operacji w ramach PS WPR. Wobec powyższego, bez zapoznania się z kompletną dokumentacją aplikacyjną nie jest możliwe udzielenie jednoznacznej odpowiedzi na zadane pytanie.
115	Czy osoba, która prowadziła działalność gospodarczą za granicą ale ją zamknęła może starać się o dotację w LGD przed upływem 2 lat od zamknięcia?	Wnioskodawca może otrzymać pomoc na start DG m. in. jeżeli: • co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP posiada miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR, • jest osobą fizyczną, • w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców. Ustawa prawo przedsiębiorców (Art. 1. [Zakres ustawy]) określa zasady podejmowania, wykonywania i zakończenia działalności gospodarczej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym prawa i obowiązki przedsiębiorców oraz zadania organów władzy publicznej w tym zakresie. Mając powyższe na uwadze działalność prowadzona za granicą nie podlega ustawie prawo przedsiębiorców.

	Pytanie	Odpowiedź
		Natomiast nasuwa się pytanie czy Wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP posiada miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR, jeżeli prowadził działalność gospodarczą za granicą.
116	Zgodnie z wytyczną podstawową w zakresie pomocy finansowej w ramach PS WPR 2023 - 2027 VAT jest kosztem kwalifikowalnym dla wnioskodawców innych niż rolnicy i jednocześnie gdy nie podlega on odzyskaniu na podstawie krajowych przepisów o podatku VAT. Również w piśmie z ARiMR z dnia 28.02.2025 r. (znak: POW-III.432.1.1.2025) odnośnie kwalifikowalności VAT w ramach zakresów z PS WPR 2023 - 2027 wskazano, iż w przypadku zakresu start DG beneficjent poprzez zarejestrowanie działalności w CEIDG staje się przedsiębiorcą a zatem VAT będzie kosztem niekwalifikowalnym, z wyjątkiem przypadków, gdy nie podlega on odzyskaniu na podstawie krajowych przepisów o podatku VAT. Natomiast w tym samym piśmie ARiMR wskazuje, iż w przypadku zakresu start GA, małżonek rolnika oraz domownik małego gospodarstwa rolnego muszą zarejestrować działalność w CEIDG i w związku z tym, podatek VAT jest niekwalifikowalny, ponieważ beneficjent niebędący rolnikiem będzie miał możliwość odzyskania naliczonego podatku	W wytycznych podstawowych zostały opisane dwa przypadki odnoszące się do VAT, w obydwu przypadkach VAT jest niekwalifikowalny, różnica polega na tym, że dla wnioskodawcy niebędącego rolnikiem przepisy przewidują jego odzyskanie. „Podatek od wartości dodanej (VAT): a) w przypadku wnioskodawcy będącego rolnikiem w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia 2021/2115 uznaje się, że VAT jest kosztem niekwalifikowalnym, b) w przypadku wnioskodawcy innego niż w lit. a – VAT jest kosztem niekwalifikowalnym, z wyjątkiem przypadków gdy nie podlega on odzyskaniu na podstawie krajowych przepisów o podatku VAT”

	Pytanie	Odpowiedź
	VAT po zarejestrowaniu działalności gospodarczej w CEIDG. Skoro małżonek rolnika oraz domownik małego gospodarstwa rolnego nie są traktowani jako "rolnicy" to dlaczego VAT jest dla nich niekwalifikowalny, a nie obowiązuje ich zasada, że mogą uznać VAT jako koszt kwalifikowalny gdy nie podlega on odzyskaniu na podstawie krajowych przepisów o podatku VAT? Ten sama wątpliwość dotyczy zakres Start ZE.	
117	Czy w przypadku zakresu start GA LGD ma obowiązek sprawdzać czy rolnik nie prowadzi już gospodarstwa agroturystycznego (ewidencja obiektów hotelarskich w Urzędzie Gminy)?	Na dzień dzisiejszy wytyczne szczegółowe w zakresie start GA nie zakładają weryfikacji faktu, czy wnioskodawca wykonywał lub wykonuje działalność w zakresie, na który składa WOPP spośród ww. Jednocześnie istotną kwestią są informacje, które zawarte zostały w LSR, m.in.: cele, przedsięwzięcia czy potrzeby zdiagnozowane na obszarze LSR, w które również operacja musi się wpisywać, aby otrzymać pomoc finansową. Wnioskowanie o przyznanie pomocy w zakresach start GA, start ZE oraz start GO jest niezgodne z celem w przypadku beneficjenta, który wykonywał lub wykonuje działalność we wspomnianych zakresach. Zdaniem SWM LGD powinna dokonać weryfikacji czy rolnik nie prowadzi już gospodarstwa agroturystycznego (ewidencja obiektów hotelarskich w Urzędzie Gminy) gdyż celem działania jest rozpoczęcie działalności w ramach GA/ZE/GO.
118	Czy jeśli ktoś już widniał w przeszłości w ewidencji obiektów hotelarskich w Urzędzie Gminy, czyli że już prowadził agroturystykę, to czy może składać wniosek na założenie GA? Czy jest jakiś "czas" nieprowadzenia takiej działalności przed złożeniem wniosku jak np.	Na dzień dzisiejszy wytyczne szczegółowe w zakresie start GA nie zakładają weryfikacji faktu, czy wnioskodawca wykonywał lub wykonuje działalność w zakresie, na który składa WOPP spośród ww. Nie został również określony czas nieprowadzenia działalności poprzedzający dzień złożenia WOPP. Należy jednak zapoznać się z dokumentami obowiązującymi w naborze wniosków, gdyż LGD ma możliwość uszczegółowienia obowiązujących warunków wsparcia.

	Pytanie	Odpowiedź
	przy rozpoczęciu działalności gospodarczej 1 rok?	
119	Czy wnioskodawcą w ramach zakresu Start ZA i Start GA może być osoba niezamieszkująca obszar LGD, która posiada gospodarstwo rolne na obszarze LGD od co najmniej 12 miesięcy?	Pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP posiada miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do CEIDG na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności w ramach pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych na obszarze wiejskim objętym LSR – w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną. Zdaniem SWM z powyższego zapisu wynika, że w sytuacji gdy wnioskodawca dopiero planuje rozpocząć działalność w ramach pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych musi spełnić pierwszy z ww. warunków, a więc miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR.
120	Jeśli w ramach zakresu start GA będzie adaptowana stodoła na pokoje do wynajęcia, to czy konieczna jest zmiana użytkowania budynku na "usługi", czy wystarczy tylko zmiana przeznaczenia budynku na funkcję "mieszkalna"?	W przypadku zmiany przeznaczenia budynku gospodarczego konieczne jest przeprowadzenie zmiany sposobu użytkowania na usługowy, a nie na mieszkalny. Przepisy dotyczące zmiany sposobu użytkowania zostały zawarte w art. 71 ustawy prawo budowlane. Należy również mieć na uwadze, że zwolnienie od opłacania podatku dochodowego obejmuje właścicieli gospodarstw agroturystycznych gdy wynajmują maksymalnie 5 pokoi gościnnych, które znajdują się w budynku mieszkalnym, a nie w części gospodarczej np. w stodole.
121	Czy w rachunku zysków i strat zakłada się zwrot kosztów inwestycji w pierwszym roku działalności? Czy to ma dotyczyć stanu od zakończenia inwestycji (budowy domku)?	Rachunek zysków i strat jest częścią uproszczonego biznesplanu. Rachunek zysków i strat należy wypełnić na podstawie danych dotyczących poziomu sprzedaży towarów i usług. Wnioskodawca musi uzasadnić założenia jakie przyjął przy prognozowaniu pozycji kosztowych. Zysk netto musi być większy od 0. Nie ma wymogu zwrotu kosztów inwestycji w pierwszym roku działalności. Rachunek zysków i strat dotyczy okresu po zakończeniu realizacji inwestycji.
122	START/ROZWÓJ GA: Czy możliwy jest zakup traktora w ramach naboru na rozpoczęcie/rozwój działalności gospodarczej lub rozpoczęcie/rozwój gospodarstwa agroturystycznego?	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi zakup nowych pojazdów może stanowić koszt kwalifikowalny operacji. Zatem traktor fabrycznie nowy, który nie był zarejestrowany, jeżeli jest uzasadniony zakresem operacji oraz racjonalny może stanowić koszt kwalifikowalny. Równocześnie informuje, że w zakresie dot. GA pomoc nie może obejmować kosztów inwestycji w produkcję rolniczą lub przetwórczą.

	Pytanie	Odpowiedź
123	Czy możliwy jest zakup mulczera (maszyna służąca do usuwania krzewów, mniejszych drzew i gałęzi przez ich rozdrobnienie) w ramach naboru na rozpoczęcie/rozwój gospodarstwa agroturystycznego?	Zakup mulczera w ramach naboru na rozpoczęcie/rozwój gospodarstwa agroturystycznego nie jest uzasadniony zakresem operacji. W gospodarstwie agroturystycznym świadczone są usługi polegające na wynajmowaniu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczeniu innych usług związanych z pobytem turystów, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców oraz art.35 ust. 3 ustawy o usługach hotelarskich;
	Pytania ARiMR/MINROL	
124	W jaki sposób będziemy weryfikować czy WN. została przyznana pomoc w ramach poddziałania 6.2, 6.4, 4.2. lub w ramach 19.2 w innym LGD?	LGD będzie weryfikować, czy wnioskodawca otrzymał już pomoc w ramach PROW 2014-2020 na operację w ramach poddziałania 6.2, 6.4, 4.2 lub 19.2, na podstawie złożonego wniosku o przyznanie pomocy (WOPP). W sekcji oświadczeń wniosku znajdzie się odpowiednie pole (check box) do zaznaczenia przez wnioskodawcę, potwierdzające uzyskanie lub brak uzyskania takiej pomocy. Zaznaczenie tego pola będzie podlegało dalszej weryfikacji przez SW, który będzie mieć dostęp do takich danych.
125	Czy w przypadku wnioskodawcy wpisanego do CEIDG akceptowalne będzie również dodatkowe miejsce wykonywania działalności gospodarczej?	Dodatkowe miejsce wykonywania działalności gospodarczej wpisane do CEID będzie akceptowane pod warunkiem, że zostaną spełnione wszystkie warunki przyznania pomocy. Takie dodatkowe miejsce wykonywania działalności gospodarczej powinno być wpisane do CEIDG co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP.
126	Wskaźnik obowiązkowy dla LSR „R.37 wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR”. Aby policzyć jedno utworzone miejsce pracy w przeliczeniu na pełne etaty, czas trwania umowy powinien wynosić rok lub więcej (np. umowa na 6 miesięcy przy 100% to 0,5). Wątpliwość: jeśli miejsca pracy nie są wymagane, a jedynie preferowane, pytanie czy będziemy w stanie osiągnąć	Jeżeli, w LSR został ujęty wskaźnik rezultatu R.37, to musi zostać on osiągnięty, poprzez stworzenie miejsc pracy. Jednak wybór tego wskaźnika nie był obligatoryjny – możliwe było wybranie innego wskaźnika spośród katalogu obowiązkowych wskaźników, który również byłby adekwatny do określonych celów. Jednocześnie podkreślamy, że każda operacja musi przyczyniać się do osiągnięcia przynajmniej 1 wskaźnika rezultatu, spośród wskaźników ujętych w danej LSR. W związku z powyższym, nie ma możliwości, aby operacja przyczyniała się do osiągnięcia wyłącznie wskaźnika produktu. Aby osiągnąć zamierzony wskaźnik rezultatu R.37, LGD w naborze wniosków może zastosować kryteria wyboru operacji o charakterze rankingującym np. zapewniających tworzenie nowych miejsc pracy oraz zatrudnienie na nich pracowników (jeżeli w LSR został ujęty taki wskaźnik rezultatu). Jeżeli wnioskodawca, w celu uzyskania dodatkowych punktów za spełnienie kryteriów

	Pytanie	Odpowiedź
	wskaźniki obowiązkowe w LSR? W przypadku rozwoju DG nie ma wprost wymogu tworzenia miejsc pracy, co zatem ze wskaźnikiem rezultatu R.37 ujętym w LSR, czy projekt może zakładać spełnienie tylko wskaźnika produktu (u nas: liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju przedsiębiorstwa)? Jeśli nie, to na jakim minimalnym poziomie musi go założyć i jak długo utrzymać? Czy utworzone w ramach rozwoju działalności gospodarczej miejsca pracy mogą być utrzymane krócej niż trwałość projektu, np. rok lub dwa lata od dnia płatności ostatecznej?	wyboru, złożył deklarację, że stworzy nowe miejsca pracy oraz zatrudni na nich pracowników, po otrzymaniu pomocy będzie zobowiązany do spełnienia deklaracji złożonej we wniosku. Beneficjent w ramach zakresu rozwój DG zobowiązuje się do utrzymania zrealizowanej inwestycji co najmniej w okresie 3 lat od dnia wypłaty pomocy. To oznacza, że nie ma możliwości, aby utworzone miejsca pracy mogły być utrzymane krócej niż 3 lata.
127	Czy co najmniej dwa rekomendowane kryteria wyboru operacji muszą znaleźć się w każdym zestawie kryteriów opracowanym przez LGD, czy wystarczy, że np. w zakresie start DG premiovane będą operacje innowacyjne (kryt. 4.7), a w zakresie poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej premiovane będą operacje ograniczające presję na środowisko (kryt. 4.2)?	Rekomendowane zastosowanie dwóch kryteriów wyboru operacji dotyczy każdego naboru oddzielnie. Nabory wniosków będą ogłaszane odrębnie dla poszczególnych zakresów wsparcia. Czyli dla każdego zakresu - dwa kryteria wyboru operacji.
128	W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców. W przypadku Start GA, ZE, GO nie określono żadnego warunku	Na dzień dzisiejszy wytyczne szczegółowe (1) w zakresach start GA, start ZE oraz start GO nie zakładają weryfikacji faktu, czy wnioskodawca wykonywał lub wykonuje działalność w zakresie, na który składa WOPP spośród ww. Rozważana jest zmiana wytycznych szczegółowych (1), których celem jest wprowadzenie bardziej precyzyjnych warunków przyznania pomocy. Zmiany te mają dotyczyć m.in. wprowadzenia weryfikacji prowadzenia działalności przez wnioskodawcę w zakresach start GA, start ZE oraz start GO.

	Pytanie	Odpowiedź
	dotyczącego nieprowadzenia przez wnioskodawcę działalności w zakresie, na który składa wniosek. W związku z powyższym LGD nie weryfikuje faktu czy np. wnioskodawca figurował już jako GA w prowadzonej przez gminę ewidencji innych obiektów świadczących usługi hotelarskie lub czy świadczył już usługi jako GO?	
129	Jak liczymy rok wstecz?	Zgodnie z art. 112 Kodeksu cywilnego (8), termin oznaczony w tygodniach, miesiącach lub latach kończy się z upływem dnia, który nazwą lub datą odpowiada początkowemu dniowi terminu, a gdyby takiego dnia w ostatnim miesiącu nie było - w ostatnim dniu tego miesiąca. Jednakże przy obliczaniu wieku osoby fizycznej termin upływa z początkiem ostatniego dnia. Czyli rok wstecz od 15 grudnia 2024 r. to 15 grudnia 2023 r.
130	Start DG: czy środki finansowe tylko za zakupy inwestycyjne?	Pomoc na start DG przyznaje się w formie płatności ryczałtowej ustalonej na podstawie projektu budżetu operacji. W wytycznych szczegółowych (1) nie ma ograniczenia do możliwości ponoszenia tylko kosztów inwestycyjnych w tym zakresie. Dlatego pomoc na start DG może być wykorzystana zgodnie z projektem budżetu operacji wyłączając koszty niekwalifikowalne. W wytycznych podstawowych (7) w rozdziale VIII.2. ust. 1 znajduje się katalog kosztów niekwalifikowalnych.
131	START DG: Wnioskodawca nie może w okresie roku poprzedzającym złożenia WOPP posiadać działalności gospodarczej. Czy nadal obowiązuje zasada, tak jak dotychczas, że również nie może mieć zawieszanej działalności?	Tak. Wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców (5). Zawieszenie działalności oznacza przerwę z prowadzeniu działalności, a nie jej zakończenie.
132	Jak definiować gospodarstwo agroturystyczne?	Działalność agroturystyczna nie została zdefiniowana w polskim prawie, niemniej zyskała powszechną popularność jako rodzaj turystyki wiejskiej. Na potrzeby prac MRiRW wykorzystuje się pojęcie „kwatery agroturystycznej”, stosowane przez Główny Urząd Statystyczny, zgodnie z którym jest to rodzaj obiektu zakwaterowania turystycznego, który stanowią pokoje i domy mieszkalne oraz przystosowane budynki gospodarcze (po adaptacji) w gospodarstwach wiejskich

	Pytanie	Odpowiedź
		(rolnych, hodowlanych, ogrodniczych czy rybackich), będące własnością rolników, wynajmowane turystom na noclegi za opłatą. Z założenia agroturystyka stanowi uzupełnienie podstawowej działalności rolniczej i jako taka korzysta z szeregu ulg i ułatwień w stosunku do standardowej działalności gospodarczej. Mimo, iż jest działalnością usługową czyli niejako gospodarczą, to nie ma do niej zastosowania art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy – Prawo przedsiębiorców – przepisów ustawy nie stosuje się do wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów. W konsekwencji działalność agroturystyczna, mieszcząca się w zakresie określonym w Prawie przedsiębiorców, jest wyłączona spod reżimu tej ustawy, a co za tym idzie nie wymaga zgłoszenia CEIDG (rejestracji jako działalność gospodarcza). Wymaga jednak zgłoszenia obiektów noclegowych do ewidencji prowadzonej przez gminę jak i spełnienia określonych wymagań technicznych, sanitarnych i przeciwpożarowych.
133	Start GA – w wytycznej szczegółowej jest zapis, że operacja ma polegać na „dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług wynajmu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia innych usług związanych z pobytem turystów” – czy operacja w ramach której zostanie umożliwiony sam wynajem pokoi (bez sprzedaży posiłków) będzie mogła być uznana za zgodną zakresem tematycznym?	Zgodnie z zapisem wytycznych szczegółowych, który brzmi „W zakresie start GA pomoc przyznaje się, jeżeli: operacja jest inwestycją polegającą na dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług polegających na wynajmowaniu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczeniu innych usług związanych z pobytem turystów, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców”, należy podkreślić, iż wskazany przepis Prawa przedsiębiorców nie określa żadnych wymogów odnoszących się do świadczenia usług agroturystycznych. Przepis ten wyłącza jedynie stosowanie regulacji Prawa przedsiębiorców do wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów. Ustawa nie definiuje tego obszaru działalności gospodarczej. Z literalnego brzmienia przepisu wynika jedynie, że wyłączenie dotyczy wszelkich usług świadczonych przez rolników w gospodarstwach rolnych, które są związane z pobytem turystów. Operacja ograniczająca się do samego wynajmu turystom pokoi w gospodarstwie rolnym (bez sprzedaży posiłków) stanowi działalność, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 Prawa przedsiębiorców (5). Przepis ten jednak nie określa żadnych wymagań „wynikających z przepisów odrębnych dotyczących agroturystyki”.

	Pytanie	Odpowiedź
		W związku z powyższym, w zakresie start GA możliwy jest sam wynajem pokoi bez sprzedaży posiłków domowych.
134	Start ZE – operacja uzyskała pozytywną rekomendację właściwego terytorialnie przedstawiciela ODR – wojewódzkiego koordynatora OSZE pod kątem spójności z standardami OSZE – jak ta rekomendacja powinna wyglądać, czy będzie jakaś standaryzacja w tym zakresie?	Wytyczne szczegółowe nie nakładają żadnych szczególnych wymagań w tym zakresie. Instytucją odpowiedzialną za koordynowanie Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych jest Centrum Doradztwa Rolniczego (CDR) w Brwinowie Oddział w Krakowie. W związku z tym wszelkie pytania dotyczące OSZE, jej zasad funkcjonowania lub współpracy należy kierować bezpośrednio do CDR w Brwinowie Oddział w Krakowie.
135	W zakresach start ZE/GO pomoc wypłaca się, jeżeli beneficjent dokonał zgłoszenia do CEIDG. Jak rozumiem, nie wyklucza to sytuacji, kiedy wnioskodawca (rolnik/domownik) prowadzi już działalność wpisaną do CEIDG w innym zakresie niż ZE/GO i ubiega się o dotację na start ZE/GO?	W zakresach start ZE oraz start GO, warunkiem dodatkowym wypłaty pomocy jest dokonanie zgłoszenia do CEIDG przez beneficjenta. Nie wyklucza to sytuacji, w której beneficjent prowadzi już inną działalność gospodarczą wpisaną do CEIDG, ale w zakresie odmiennym niż ten związany z ZE lub GO. W takim przypadku, beneficjent zobowiązany jest do zgłoszenia dodatkowego zakresu działalności w CEIDG poprzez aktualizację kodów PKD, w ramach których będzie prowadzona działalność gospodarcza w zakresie prowadzenia ZE lub GO.
136	„W zakresie start GA/ZE/GO pomoc przyznaje się jeżeli: (...) operacja jest inwestycją polegającą na (...)”. Czy sformułowanie „inwestycja” zawiera w sobie także „inwestycję infrastrukturalną”? Tzn. czy w ramach start GA/ZE/GO dozwolone są oprócz inwestycji (tj. „nabycia składników majątkowych, w tym praw majątkowych, nadających się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone na potrzeby jednostki”)	MRiRW, że rozważa rozpoczęcie prac nad zmianą wytycznych szczegółowych, aby doprecyzować zapis brzmiący „(...) pomoc przyznaje się, jeżeli: operacja jest inwestycją polegającą (...)”, który odnosi się do zakresów wsparcia start GA, start ZE oraz start GO. Po wprowadzeniu zmian, zapis będzie uwzględniał również możliwość realizacji inwestycji o charakterze infrastrukturalnym. Obecne brzmienie tego przepisu może prowadzić do niejasności lub błędnej interpretacji, dlatego planowana zmiana ma na celu wyeliminowanie takich wątpliwości oraz zapewnienie większej przejrzystości.

	Pytanie	Odpowiedź
	także inwestycje infrastrukturalne (np. postawienie wiaty)?	
137	Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami w operacjach realizowanych w ramach I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność	Krajowe regulacje w zakresie dostępności różnicują wymagania w zależności od rodzaju podmiotu. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (2), nakłada obowiązek zapewnienia dostępności na podmioty publiczne, podczas gdy przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe powinny jedynie dążyć w prowadzonej działalności do zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. W związku z tym, jeśli ustawodawca wprowadził ten podział, nie widzimy podstaw do jego modyfikowania na poziomie PS WPR 2023-2027, a tym bardziej w wytycznych szczegółowych (3) czy wzorze umowy o przyznaniu pomocy w ramach interwencji i.13.1 LEADER/RLKS – komponent Wdrażanie LSR. PS WPR 2023-2027 nie nakłada obowiązku zapewnienia dostępności, to jego realizacja może przyczyniać się do zmniejszania barier i poprawy dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Lokalne grupy działania (LGD) mają możliwość uwzględnienia tego aspektu w regulaminie naboru, poprzez zastosowanie kryterium premiującego działania zwiększające dostępność. Nie ma jednak formalnego obowiązku traktowania dostępności jako kryterium, ani dostępowego ani rankingującego, a decyzja w zakresie jego zastosowania należy do LGD.
138	START GA: Czy w ramach startu GA możliwe jest dofinansowanie operacji polegającej na budowie domu całorocznego na wynajem (na terenie gospodarstwa rolnego)? Czy to musi być dostosowanie istniejących/posiadanych budynków? Co w przypadku SJM (samodzielnych jednostek mieszkalnych) na działce „nad jeziorem” poza terenem gospodarstwa rolnego?	Wytyczne szczegółowe (1) określają, że w zakresie GA pomoc przyznaje się jeżeli operacja jest inwestycją polegającą na dostosowaniu małego gospodarstwa rolnego do świadczenia usług polegających na wynajmowaniu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczeniu innych usług związanych z pobytem turystów...”. Istnieje możliwość przyznania pomocy wnioskodawcy, który dostosuje małe gospodarstwo rolne poprzez wybudowanie domu całorocznego na wynajem. W wytycznych szczegółowych nie ma ograniczenia, które wskazywałoby tylko na dostosowanie istniejących już budynków. Natomiast przedsięwzięcia polegającego na budowie samodzielnych jednostek mieszkalnych (SJM) na działce poza terenem gospodarstwa rolnego nie można uznać za operację polegającą na dostosowaniu gospodarstwa rolnego do świadczenia usług zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 2 Prawa przedsiębiorców. Przepis ten dotyczy bowiem tylko usług świadczonych w gospodarstwie rolnym.

	Pytanie	Odpowiedź
139	Proszę o wskazanie, na podstawie jakiego Rozporządzenia krajowego ma być udzielana pomoc publiczna, o której mowa w wytycznej?	Zgodnie z treścią Wytycznych szczegółowych część IV.2 ust. 3 pkt 1 „w przypadku, gdy wnioskodawca wykonuje działalność gospodarczą, pomoc przyznaje się zgodnie z art.19 a albo art.19b rozporządzenia GBER”. Informuję, że ze względu na specyfikę wdrażania Planu Strategicznego, gdzie zamiast rozporządzeń stosuje się wytyczne, do programu pomocy publicznej dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność jako podstawę prawną zgłoszono ustawę o RLKS oraz ustawę o PS WPR - na podstawie której będzie udzielana pomoc publiczna.
140	Czy w ramach PS WPR (Tworzenie i rozwój infrastruktury dla społeczeństwa) byłaby możliwość realizacji poniższej operacji/projektu? Stowarzyszenie Proobronno-Oświatowe "KADET" jest organem prowadzący Liceum Ogólnokształcące im. Batalionu "PARASOL" w Trzebini ul. Szkolna 3. Boisko zewnętrzne znajdujące się na terenie szkoły wymaga gruntownego remontu ma już co najmniej 24 lata. Należy zdjąć starą nawierzchnię i założyć nową odtworzeniową. Do wykonania jest nowy tor do skoku w dal z zeskokiem, Boisko które dzisiaj służy jedynie do gry w piłkę nożną chcemy wyposażyć w nowe możliwości, to jest zamontować słupki umożliwiające grę w piłkę siatkową, zakup nowych bramek siatek oraz wyposażenia do gry w kosza. Chcemy zamontować siłownię zewnętrzną. Dokonać modernizacji trybun przylegających do boiska.	Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. W zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej pomoc przyznaje się JSFP albo organizacji pozarządowej. Infrastruktura może mieć charakter kulturalny, turystyczny, rekreacyjny lub sportowy. Dodatkowo, przypominam, że zgodnie z wytycznymi podstawowymi nie są wspierane operacje/inwestycje, które mają charakter odtworzeniowy, z wyłączeniem I.13.1 w ramach operacji dotyczących dziedzictwa kulturowego. Inwestycja odtworzeniowa polega na zastąpieniu istniejącego budynku lub rzeczy ruchomej (np. maszyny, urządzenia, wyposażenia, budowli, obiektu małej architektury) lub ich części nowym odtworzonym budynkiem lub rzeczą ruchomą, bez zwiększania zdolności produkcyjnych o co najmniej 25% lub bez gruntownej zmiany charakteru produkcji czy zastosowanej technologii.

	Pytanie	Odpowiedź
	Wykonać oświetlenie boiska, aby można z niego korzystać po zmroku Do godziny 15.30 z boiska korzystają uczniowie Liceum. Szkoła jest czynna do 21.30. W godzinach 15.30 do 21.30 będzie dostępne boisko oraz infrastruktura dla grup zewnętrznych.	Z przedstawionego opisu wynika, że inwestycja nie ma charakteru odtworzeniowego (boisko zyska dodatkowe funkcje), a zmodernizowana infrastruktura będzie miała charakter rekreacyjny. W zapytaniu brakuje jednak między innymi informacji na jakich zasadach i komu będzie udostępniane boisko. Czy będzie ono ogólnodostępne, a więc czy będzie to miejsce, z którego korzystać może nieograniczona liczba osób, niezależnie od tego komu przysługuje prawo własności tej nieruchomości oraz czy będą pobierane opłaty za korzystanie z boiska. Należy podkreślić, że ogólnodostępność o raz niekomercyjność infrastruktury będącej efektem inwestycji są jednym z warunków przyznania pomocy w przedmiotowym zakresie. Wobec powyższego, bez zapoznania się z kompletną dokumentacją aplikacyjną nie jest możliwe udzielenie jednoznacznej odpowiedzi na zadane pytanie. Ponadto informuję, że Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zakomunikowało, iż trwają prace nad zmianą wytycznych szczegółowych. W związku z tym udzielenie ostatecznej odpowiedzi na zadane pytanie będzie możliwe dopiero po doprecyzowaniu regulacji zawartych w przedmiotowych wytycznych.
141	Czy w ramach dofinansowania z PS WPR organizacja pozarządowa, planująca modernizację budynku z przeznaczeniem na ogólnodostępną salę wielofunkcyjną, ma obowiązek dostosowania obiektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami? Jeśli taki wymóg istnieje, uprzejmie proszę o informację, czy możliwe jest sfinansowanie zakupu i montażu platformy schodowej jako alternatywy dla windy – w sytuacji, gdy ze względów technicznych montaż windy w budynku nie jest możliwy.	Zgodnie z interpretacją MRiRW w ramach PS WPR należy stosować krajowe przepisy w zakresie dostępności, które wymagania różnicują w zależności od rodzaju podmiotu. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, nakłada obowiązek zapewnienia dostępności na podmioty publiczne, podczas gdy przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe powinny jedynie dążyć w prowadzonej działalności do zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Równocześnie w katalogu kosztów niekwalifikowalnych wskazanych w części VIII.2. Koszty niekwalifikowalne Wytycznych podstawowych w zakresie pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027, nie wskazano tego typu kosztów. W związku z powyższym w naszej ocenie koszt zakupu i montażu platformy schodowej może stanowić koszt kwalifikowalny, jednak należy pamiętać, iż nie może być to jedyny lub przeważający koszt operacji oraz musi spełniać zapisy Wytycznej podstawowej (...) wskazane w

	Pytanie	Odpowiedź
		części VIII.3 Racjonalność. Należy pamiętać, iż poniesione koszty w ramach operacji mają pozwolić na realizację celu i osiągnięcie rezultatów wynikających z LSR.
142	Czy zakup samochodu typu pick-up, który z założenia jest klasyfikowany jako samochód ciężarowy i taki zapis widnieje w dowodzie rejestracyjnym, może być kosztem kwalifikowalnym w ramach zakresu start DG oraz rozwój DG w ramach interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW).	Odpowiedź MRiRW: Możliwości uznania kosztu za kwalifikowalny poświęcony jest rozdział VIII wytycznych podstawowych (1). Dodatkowe zasady mogą określić wytyczne szczegółowe (2). W szczególności wytyczne określają kategorie kosztów niekwalifikowalnych. Zgodnie z częścią VIII. 2. ust. 1 pkt 10 Wytycznych podstawowych (1) w zakresie inwestycji realizowanych w ramach art. 73 i art. 77 rozporządzenia 2021/2115, z wyłączeniem I.13.2, finansowanych w formie dotacji, za inwestycje niekwalifikujące się do przyznania pomocy uznaje się w szczególności: (...) koszty zakupu samochodów osobowych. Ani wytyczne szczegółowe (2) ani wytyczne podstawowe (1) nie odnoszą się wprost do kwestii kwalifikowalności (niekwalifikowalności) kosztów związanych z zakupem samochodów innych niż samochody osobowe. W związku z powyższym, pojazdy inne niż samochody osobowe nie są wykluczone z kosztów kwalifikowalnych. Dla właściwego przyporządkowania pojazdu do kategorii „samochody osobowe” decydujące znaczenie ma przypisana kategoria homologacyjna. Zgodnie z ustawą Prawo o ruchu drogowym (3), homologacja M1 odpowiada definicji samochodu osobowego, którego zakup, zgodnie z wytycznymi podstawowymi (1), zaliczany jest do kosztów niekwalifikowalnych. Każda inna niż M1, homologacja pojazdu, może stanowić podstawę do uznania kosztu jego zakupu za koszt kwalifikowalny. Należy pamiętać, że zgodnie z ustawą Prawo o ruchu drogowym (3) przez samochody osobowe należy rozumieć pojazdy samochodowe przeznaczone konstrukcyjnie do przewozu nie więcej niż 9 osób łącznie z kierowcą oraz ich bagażu, a w praktyce oznacza to homologację M1 w dowodzie rejestracyjnym. Zatem zakup samochodu z homologacją M1 w dowodzie rejestracyjnym stanowi koszt niekwalifikujący się do przyznania pomocy. Każdorazowo kwalifikowalność należy jednak oceniać także z uwzględnieniem ogólnych zasad kwalifikowalności kosztów, w szczególności związku z celami operacji, racjonalności i niezbędności zakupu oraz zgodności z przedstawionym biznesplanem. Oznacza to, że zakup pojazdu innego niż samochód osobowy (M1) może zostać uznany za koszt kwalifikowalny, o ile spełnione zostaną pozostałe wymagania określone w dokumentacji konkursowej oraz wytycznych podstawowych (1) i wytycznych szczegółowych (2).

	Pytanie	Odpowiedź
		Podstawa prawna: (1) Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (2) Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR (3) Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. 1997 r. nr 98, poz. 602)
143	Kwalifikowalności podatku VAT w ramach DG z PS WPR.	Odpowiedź ARiMR: Zgodnie z częścią VIII.2. Wytycznych podstawowych podatek od wartości dodanej (VAT): w przypadku wnioskodawcy niebędącego rolnikiem w rozumieniu art. 3 pkt 1 rozporządzenia 2021/2115 – VAT jest kosztem niekwalifikowalnym, z wyjątkiem przypadków gdy nie podlega on odzyskaniu na podstawie krajowych przepisów o podatku VAT. Jednocześnie podatek VAT może być kwalifikowalny w przypadku, gdy brak jest prawnej możliwości odzyskania podatku VAT zgodnie z przepisami prawa krajowego. Oznacza to, że zapłacony podatek VAT może być uznany za koszt kwalifikowalny wyłącznie wówczas, gdy beneficjentowi zgodnie z obowiązującym prawodawstwem krajowym nie przysługuje prawo do obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego lub do ubiegania się o zwrot podatku VAT. Posiadanie wyżej wymienionego prawa (potencjalnej prawnej możliwości) wyklucza uznanie wydatku za kwalifikowalny, nawet jeśli faktycznie zwrot nie nastąpił, np. ze względu na niepodjęcie przez podmiot czynności zmierzających do realizacji tego prawa. Jednocześnie określono, że weryfikacja statusu podatnika VAT powinna być przeprowadzona w oparciu o udostępnioną przez Ministerstwo Finansów bazę podatników VAT, a obowiązek przedłożenia indywidualnej interpretacji w zakresie możliwości kwalifikowalności VAT dotyczy wyłącznie podmiotów ujętych w tej bazie, a więc już będących czynnymi podatnikami VAT. Przede wszystkim należy zauważyć, iż przedsiębiorca ma, co do zasady, obowiązek zarejestrowania się do VAT niemniej jednak nie musi się rejestrować wówczas, gdy (1) sprzedaż nie przekracza limitu 200 tys. zł rocznie (zwolnienie podmiotowe), (2) sprzedaje wyłącznie towary i usługi zwolnione z VAT – (zwolnienie przedmiotowe). Powyższe wskazuje, że w bazie podatników VAT figurują tylko podatnicy czynni. Skoro podmiot został zwolniony z podatku (zwolnienie podmiotowe lub przedmiotowe), nie będzie on również figurował w ww. wykazie. Zatem opierając się na zapisach Wytycznych

	Pytanie	Odpowiedź
		podstawowych, interpretacja indywidualna dotyczy wyłącznie czynnych podatników VAT, którzy nie mogą odliczyć podatku na gruncie prawa krajowego w indywidualnych przypadkach. Biorąc pod uwagę powyższe z Państwa strony powstały wątpliwości, czy w sytuacjach, gdy osoba fizyczna podejmująca działalność gospodarczą, która będzie korzystać np. ze zwolnienia podmiotowego z VAT (zgodnie z art. 113 ust. 1 ustawy o VAT) i w związku z tym nie będzie figurować w wykazie podatników VAT, podatek VAT od ponoszonych w ramach operacji kosztów może zostać uznany za wydatek kwalifikowalny. Czy w przypadku przedsiębiorcy, który również korzysta ze zwolnienia podmiotowego lub przedmiotowego i nie figuruje w wykazie podatników VAT, możliwe jest uznanie podatku VAT za koszt kwalifikowalny bez konieczności dodatkowego przedstawiania interpretacji podatkowej. Mając na uwadze powyższe ARiMR zwróciła się o stanowisko w ww. kwestiach do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) jako ustawodawcy. W odpowiedzi MRiRW potwierdziło, iż zgodnie z Wytycznymi podstawowymi w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023 - 2027, podatek VAT może zostać uznany za kwalifikowalny w odniesieniu do wnioskodawców/beneficjentów niebędących rolnikami, gdy brak jest potencjalnej prawnej możliwości odzyskania podatku VAT zgodnie z przepisami prawa krajowego. Jednocześnie w opinii MRiRW brak prawnej możliwości odzyskania podatku VAT będzie mógł dotyczyć: 1) beneficjentów figurujących w bazie podatników VAT, którzy dostarczą stosowną interpretację indywidualną informującą, czy podmiot ma możliwość odliczenia podatku VAT; 2) beneficjentów niefigurujących w bazie podatników VAT z uwagi na korzystanie przez nich ze zwolnień podmiotowych lub przedmiotowych. Ponadto pragnę również poinformować, iż wszelkie wątpliwości i pytania w zakresie interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) ze środków Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, winny być kierowane do właściwego samorządu województwa jako instytucji delegowanej do realizacji ww. interwencji.

	Pytanie	Odpowiedź
144	Czy w ramach środków na start DG i rozwijanie DG mogą być kwalifikowane koszty poniesione w formie leasingu?	Odnosząc się do poruszonej przez Państwa kwestii dotyczącej kwalifikowalności kosztów poniesionych w formie leasingu w ramach zakresów start DG i rozwój DG, informuję, że zagadnienie to jest analizowane. Po ustaleniu ostatecznego rozwiązania w przedmiotowej sprawie niezwłocznie prześlemy Państwu odpowiedź.
145	Czy gmina, która oddała nieruchomość w trwały zarząd np. Gminnemu Ośrodkowi Sportu i Rekreacji może realizować na tej nieruchomości inwestycje z PS WPR 2023-2027 np. z zakresu Poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej?	MRiRW potwierdza prawidłowość stanowiska zaproponowanego przez samorząd województwa (SW), które brzmi następująco: „Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi [sekcja IV.3.1 pkt. 2. W przypadku gdy operacja jest inwestycją trwale związaną z nieruchomością, pomoc przyznaje się, jeżeli jest realizowana: 1) na obszarze objętym LSR; 2) na nieruchomości będącej własnością wnioskodawcy lub do której wnioskodawca posiada tytuł prawny do dysponowania na cele określone we wniosku o przyznanie pomocy przez okres ubiegania się o przyznanie pomocy na operację, okres realizacji operacji oraz okres związania celem. Ustanowienie trwałego zarządu prowadzi do ograniczenia w uprawnieniach właścicielskich, ale nie pozbawia go prawa własności, czy użytkowania wieczystego. Istotą trwałego zarządu jest uprawnienie do korzystania z rzeczy przez jednostki organizacyjne Skarbu państwa lub samorządu terytorialnego, które realizując zadania tych podmiotów władają nieruchomością w imieniu ich publicznoprawnego właściciela. Jak wypowiedział się NSA w uchwale z 19.08.1996 r. [FPK 9/96]: „Oddanie nieruchomości w trwały zarząd nie powoduje wyłączenia jej z zasobu nieruchomości gminnych”. Należałoby w związku z powyższym podzielić stanowisko LGD, że gmina może realizować operację na tej nieruchomości ponieważ nadal pozostaje jej właścicielem.”
146	Czy możliwa jest realizacja operacji w formule „zaprojektuj i wybuduj”, w ramach przedsięwzięcia finansowego ze środków PS WPR, np. w ramach zakresu: Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej? W przypadku, dopuszczalności formuły	Odnosząc się do poruszonej przez Państwa kwestii dotyczącej formuły „zaprojektuj i wybuduj” informuję, że zagadnienie to jest analizowane. Zostanie ono poddane konsultacjom z pozostałymi SW oraz ARiMR w celu wypracowania jednolitego stanowiska. Po ustaleniu ostatecznego rozwiązania w przedmiotowej sprawie niezwłocznie prześlemy Państwu odpowiedź.

	Pytanie	Odpowiedź
	„zaprojektuj wybuduj”, wystarczające będzie dołączenie przez wnioskodawcę do WOPP programu funkcjonalno-użytkowego, o którym mowa w art. 103 ust. 2 i 3 ustawy z 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych, zamiast dokumentów wskazanych w pkt. 9 i 12 Wykazu załączników do wniosku o przyznanie pomocy?	
147	Biznesplan – czy w przypadku rozwoju DG, polegającym na wprowadzeniu dodatkowych zakresów usług, w biznesplanie należy ująć przychody i koszty z dodatkowego zakresu usług czy z całości DG (w tym zakresu aktualnego)?	Stanowisko MRiRW: Wytyczne szczegółowe (2) wskazują przedłożenie uproszczonego biznesplanu w zakresach start DG, start GA, start ZE, start GO, start KŁŻ, rozwój DG, rozwój GA, rozwój ZE, rozwój GO oraz rozwój KŁŻ, który zawiera co najmniej: • wskazanie celu, w tym zakładanego ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług, • planowany zakres działań niezbędnych do osiągnięcia celu, w tym wskazanie zakresu rzeczowego i nakładów finansowych, • informacje dotyczące zasobów posiadanych przez wnioskodawcę niezbędnych ze względu na przedmiot operacji, którą zamierza realizować, w tym opis wyjściowej sytuacji ekonomicznej wnioskodawcy oraz kwalifikacji lub doświadczenia. Biznesplan jest częścią WOPP. Został podzielony na trzy główne sekcje: Posiadane zasoby i poziom sprzedaży, zestawienie rzeczowo-finansowe (ZRF) oraz Rachunek zysków i strat. W części dotyczącej posiadanych zasobów w biznesplanie wskazywane są: nieruchomości, maszyny, urządzenia, środki transportu, urządzenia i inne. Istnieje nieobligatoryjna możliwość opisanie przez wnioskodawcę ekonomicznej sytuacji wyjściowej jego przedsiębiorstwa. Wskazywane są także kwalifikacje i doświadczenie oraz poziom sprzedaży produktów i usług od roku n („rok n” oznacza rok wypłaty pomocy) do roku n+5 („rok n+2, 3, 4, 5 to wymagany przepisami okres prowadzenia działalności gospodarczej). Część ZRF dotyczy standardowo zakresu realizowanej operacji. Rachunek zysków i strat z kolei wskazuje przychody, koszty od roku n do roku n+5 (w zależności od zakresu). Ponadto obejmuje także zysk netto i uzasadnienie do ww. elementów.

	Pytanie	Odpowiedź
		W instrukcji do wypełniania WOPP w ramach części dotyczącej biznesplanu są wskazywane m.in.: „Posiadane zasoby i poziom sprzedaży Należy uzupełnić dane, jeśli Wnioskodawca posiada zasoby, które będą wykorzystane do prowadzonej działalności gospodarczej (wyłącznie w odniesieniu do działalności, której dotyczy operacja). Jeśli nie - należy wpisać nie dotyczy. Posiadane zasoby W ramach posiadanych zasobów należy uszczegółowić majątek, który jest własnością Wnioskodawcy lub będzie używany na podstawie np. umów najmu, dzierżawy czy leasingu (z wyłączeniem tego, który zostanie nabyty w ramach operacji). Rachunek zysków i strat Na podstawie danych dotyczących poziomu sprzedaży towarów i usług należy przedstawić rachunek zysków i strat. Należy także uzasadnić założenia jakie Wnioskodawca przyjął przy prognozowaniu pozycji kosztowych. Zysk netto musi być większy od 0.” W związku z tym, biznesplan powinien odnosić się do zakresu działalności objętego realizowaną operacją, tj. planowanego do wprowadzenia nowego lub rozszerzonego zakresu usług lub produktów. Nie ma obowiązku przedstawiania pełnego obrazu finansowego całej prowadzonej działalności gospodarczej.
148	Wytyczna podstawowa określa, że kosztem niekwalifikowalnym jest zakup samochodu osobowego – czy jest wskazana przyjęta definicja samochodu osobowego w ramach PS WPR na lata 2023-2027?	Stanowisko MRiRW: Zgodnie z częścią VIII. 2. ust. 1 pkt 10 Wytycznych podstawowych (1) w zakresie inwestycji realizowanych w ramach art. 73 i art. 77 rozporządzenia 2021/2115, z wyłączeniem I.13.2, finansowanych w formie dotacji, za inwestycje niekwalifikujące się do przyznania pomocy uznaje się w szczególności: (...) koszty zakupu samochodów osobowych. Informujemy, że należy stosować definicję samochodu osobowego zawartą w ustawie Prawo o ruchu drogowym (5), która definiuje samochód osobowy jako pojazd samochodowy przeznaczony konstrukcyjnie do

	Pytanie	Odpowiedź
		przewozu nie więcej niż 9 osób łącznie z kierowcą oraz ich bagażu. W przypadku takiego pojazdu, decydujące znaczenie dla zakwalifikowania go jako samochodu osobowego ma przypisana kategoria homologacyjna M1, która obejmuje pojazdy przeznaczone do przewozu maksymalnie 8 osób oprócz kierowcy. Odnosząc się do poruszonej przez Państwa kwestii dotyczącej zajęcia stanowiska w sprawie potwierdzenia, że podjęcie działalności gospodarczej po złożeniu WOPP przez osobę fizyczną ubiegającą się o wsparcie w ramach zakresu start DG nie będzie wykluczało możliwości przyznania pomocy, MRiRW przekazuje poniższe informacje. Wytyczne szczegółowe (2) określają, że w zakresie start DG pomoc przyznaje się jeżeli m.in. wnioskodawca jest osobą fizyczną, która w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy (WOPP) nie wykonywała i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców (6). Spełnienie tego warunku przyznania pomocy weryfikowane jest na dzień złożenia WOPP na podstawie danych zawartych w CEiDG. Ww. wytyczne nie wprowadzają ograniczenia w zakresie dopuszczalnego terminu dokonania przez wnioskodawcę rejestracji działalności gospodarczej w okresie od dnia złożenia WOPP do dnia podpisania umowy o przyznaniu pomocy. Natomiast warunkiem wypłaty pomocy jest podjęcie przez beneficjenta we własnym imieniu działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców (6), co potwierdza zgłoszenie do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEiDG) oraz dokonanie zgłoszenia do ubezpieczenia emerytalnego, ubezpieczeń rentowych i ubezpieczenia wypadkowego na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania tej działalności. Jednocześnie należy pamiętać, że rozpoczęcie realizacji uproszczonego biznesplanu powinno nastąpić po podpisaniu umowy o przyznaniu pomocy. Obecnie trwają prace nad zmianą wytycznych szczegółowych (2), które zostaną uszczegółowione w tej kwestii. Dodatkowo podjęcie działalności gospodarczej przed podpisaniem umowy o przyznaniu pomocy nie wpływa na skrócenie okresu wypełnienia poszczególnych zobowiązań wynikających z postanowień umowy.
149	Możliwości uzyskania dofinansowania ze środków Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR), interwencja I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)	Wnioskodawca widniejący w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEiDG), prowadzący działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej, może ubiegać się o dofinansowanie w ramach zakresu rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej (rozwój DG). Natomiast zgodnie z podrozdziałem IV.2. ust. 3 pkt 3 wytycznych szczegółowych (1) w przypadku gdy wnioskodawca wykonuje działalność gospodarczą, pomoc przyznaje się jeżeli warunki przyznania pomocy są spełnione przez wszystkich współników spółki, w przypadku gdy operacja

	Pytanie	Odpowiedź
		będzie realizowana w ramach wykonywania działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej. Tak więc wszystkie stosowne warunki przyznania pomocy — w ramach omawianego przykładu będą to m.in. warunki przyznania pomocy obowiązujące dla zakresu rozwój DG, wymienione podrozdziale IV.2.1 ust. 2 wytycznych szczegółowych (1) — muszą zostać spełnione przez wszystkich wspólników spółki cywilnej, aby pomoc mogła zostać przyznana na operację realizowaną w ramach wykonywanej przez tą spółkę cywilną działalności gospodarczej. W związku z powyższym spółka cywilna, w której dwóch wspólników posiada po 50% udziałów, nie może ubiegać się o dofinansowanie w ramach zakresu rozwój DG objętego PS WPR w sytuacji gdy jeden ze wspólników skorzystał z dofinansowania na podejmowanie lub prowadzenie lub rozwijanie działalności gospodarczej w ramach poddziałania 6.4 objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, dopóki nie upłynęły co najmniej 2 lata od dnia wypłaty wnioskodawcy płatności ostatecznej na to poddziałanie, zgodnie z podrozdziałem IV.2.1 ust. 2 pkt 4 wytycznych szczegółowych (1). Podstawa prawna: (1) Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR
150	Kwalifikowalność zakupu przyczepy kempingowej w ramach interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)	Stanowisko MRiRW: Przyczepa kempingowa traktowana jest jako pojazd specjalny. Zgodnie z definicją zawartą w ustawie Prawo o ruchu drogowym¹ pojazd specjalny to pojazd samochodowy lub przyczepa przeznaczone do wykonywania specjalnej funkcji, która powoduje konieczność dostosowania nadwozia lub posiadania specjalnego wyposażenia, w pojeździe tym mogą być przewożone osoby i rzeczy związane z wykonywaniem tej funkcji. Przyczepa definiowana jest jako pojazd bez silnika, przystosowany do łączenia go z innym pojazdem. Natomiast zgodnie z częścią VIII. 2. ust. 1 pkt 10 Wytycznych podstawowych² w zakresie inwestycji realizowanych w ramach art. 73 i art. 77 rozporządzenia 2021/2115, z wyłączeniem

	Pytanie	Odpowiedź
		I.13.2, finansowanych w formie dotacji, za inwestycje niekwalifikujące się do przyznania pomocy uznaje się w szczególności: (...) koszty zakupu samochodów osobowych. W ustawie Prawo o ruchu drogowym¹ samochód osobowy zdefiniowany jest jako pojazd samochodowy przeznaczony konstrukcyjnie do przewozu nie więcej niż 9 osób łącznie z kierowcą oraz ich bagaży. Dodatkowo pojazd samochodowy definiowany jest jako pojazd silnikowy, którego konstrukcja umożliwia jazdę z prędkością przekraczającą 25 km/h. Dlatego też zakup przyczepy kempingowej może być kosztem kwalifikowalnym, ponieważ przyczepę nie można uznać za samochód osobowy. Podstawa prawna: ¹ Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1047, z późn. zm.) ² Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
151	Czy wnioski na rozwój DG mogą zostać złożone na EP osoby fizycznej? W aktualnie zakończonych naborach mamy wnioski na rozwój DG, gdzie EP wystawione są na osoby fizyczne. We wniosku o przyznanie pomocy w części dot. danych Wnioskodawcy znajduje się tylko imię, nazwisko, pesel, nr dowodu – brak informacji o nazwie firmy i brak NIP-u. Zaś w części dotyczących danych przedsiębiorstwa we wniosku jest tylko oświadczenie dotyczące prowadzenia przedsiębiorstwa. Wnioskodawcy, którzy dołączyli Oświadczenie o wielkości przedsiębiorstwa, dopiero w tym załączniku	Należy w ramach wezwania wnioskodawcy do wyjaśnień/uzupełnień wezwać również do aktualizacji danych w rejestrze EP, wskazując, iż konieczne jest dokonanie tejże aktualizacji przed przestaniem korekty WoPP. Jeśli mimo to wnioskodawca nie dokona aktualizacji, będzie do tego wezwany na etapie oceny przez SW.

	Pytanie	Odpowiedź
	wskazują nazwę firmy oraz NIP. Zatem jak przyjąć kto jest wnioskodawcą – imię i nazwisko, które widnieje we wniosku jako wnioskodawca czy firma, która została wskazana np. w Oświadczeniu o wielkości przedsiębiorstwa. Jest to kwestia zasadna z uwagi na tworzoną dokumentację (listy operacji, uchwały...)	
152	Pomoc przyznaje się na rozwój DG m.in., jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia wniosku posiada miejsce wykonywania działalności gospodarczej, oznaczone adresem wpisanym do CEIDG na obszarze wiejskim objętym LSR, w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną – gdy we wniosku o przyznanie pomocy nie ma informacji o nazwie firmy/ NIP-u, brak jest możliwości zweryfikowania spełnienia tego warunku, gdyż wykaz załączników nie obliuguje wnioskodawcy do złożenia CEIDG.	LGD powinna wezwać Wnioskodawcę do uzupełnienia ww. danych. Za pomocą danych wskazanych np. w oświadczeniu o wielkości przedsiębiorstwa lub innych dokumentów zawierających dane przedsiębiorcy LGD ma możliwość zweryfikować wpis w CEIDG samodzielnie, korzystając z ogólnodostępnej wyszukiwarki .
153	Na jakiej podstawie mamy sprawdzić warunek czy operacja zakłada osiągnięcie co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrachunkowy od dnia wypłaty pomocy? Takiej informacji nie ma	Ww. warunek weryfikowany jest na podstawie założeń oraz informacji zawartych w treści wniosku (WOPP) oraz w biznesplanie. Beneficjent w zakresie start DG /rozwój DG zobowiązuje się w okresie związania z celem do osiągnięcia co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrachunkowy od dnia wypłaty pomocy.

	Pytanie	Odpowiedź
	w żadnym z oświadczeń do wniosku ani w załącznikach.	
154	Na jakiej podstawie mamy sprawdzić warunek. Beneficjenta wyklucza się z możliwości otrzymania pomocy, jeżeli: 1) otrzymał pomoc na podstawie przedstawionych jako autentyczne dokumentów podrobionych lub przerobionych lub dokumentów potwierdzających nieprawdę; 2) nie zwrócił kwoty pomocy podlegającej zwrotowi na podstawie ustawy ARiMR wraz z należnymi odsetkami w terminie 60 dni od dnia doręczenia decyzji ustalającej kwotę nienależnie lub nadmiernie pobranych środków publicznych, a w przypadku wniesienia odwołania od tej decyzji – w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji organu wyższego stopnia, o ile termin ten upływa nie wcześniej niż po upływie 60 dni od dnia doręczenia decyzji, od której wniesiono odwołanie (w przypadku potrącenia, o którym mowa w art. 31 ustawy ARiMR, w całości kwoty podlegającej zwrotowi, dokonanego przed upływem	Sprawdzenie powyższych informacji możliwe jest na etapie oceny wniosku w SW. LGD nie ma możliwości sprawdzenia tych informacji z uwagi na brak dostępu do tych rejestrów. Powyższe warunki sprawdzane są przez SW.

	Pytanie	Odpowiedź
	wskazanego terminu, regulacji tej nie stosuje się); 3) obowiązek zwrotu kwoty pomocy podlegającej zwrotowi na podstawie ustawy ARiMR wystąpił na skutek popełnienia przestępstwa przez beneficjenta albo podmiot upoważniony do dokonywania wydatków, a w przypadku gdy te podmioty nie są osobami fizycznymi – osobę uprawnioną do wykonywania w ramach operacji czynności w imieniu beneficjenta, przy czym fakt popełnienia przestępstwa przez te podmioty został potwierdzony prawomocnym wyrokiem sądowym. Oświadczenia do wniosku o przyznanie pomocy nie odnoszą się do tych kwestii.	
155	Czy można uznać za koszty kwalifikowalne zakup przez przedsiębiorcę środków bieżących uzasadnionych charakterem operacji jako niezbędne do startu/rozruchu działalności? Tj. zakup pojedynczych sztuk, np.: żel do USG, rolka podkładu higienicznego, sonda do wyspecjalizowanego aparatu fizjoterapeutycznego, która jest wielorazowa ale dla jednego pacjenta (ze względów	W Wytycznych podstawowych w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (z dn.12 września 2024) w kosztach kwalifikowalnych nie ujęto kosztów służących prowadzeniu bieżącej działalności gospodarczej. Ponadto, zgodnie z wytycznymi szczegółowymi pomoc przyznaje się w wysokości zgodnej z poziomem dofinansowania, określonym przez LGD w regulaminie naboru, nieprzekraczającym poziomu dofinansowania wynoszącego do 65% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku operacji obejmujących <u>inwestycje produkcyjne</u> (inne niż realizowane w zakresach: start GA, start ZE, start GO, rozwój GA, rozwój ZE oraz rozwój GO) (...), <u>inwestycja produkcyjna</u> – inwestycja realizowana w celu uzyskania zysku, <u>inwestycja</u> – nabycie składników majątkowych, w tym praw majątkowych (np. licencji, znaków towarowych, patentów), nadających się do gospodarczego

	Pytanie	Odpowiedź
	higienicznych i bezpieczeństwa), frez/wiertło do wiertaki, tarcza do bosza.	wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone na potrzeby jednostki. Materiały, które Wnioskodawca będzie wykorzystywał w procesie sprzedaży towarów i usług nie stanowią kosztu inwestycyjnego, wnioskodawca winien wyszczególnić je w tabeli „Rachunku zysków i strat” Biznesplanu. Dodatkowo informuję, że obecnie trwają prace nad zmianą wytycznych szczegółowych, które mają na celu uszczegółowienie zapisów oraz zapewnienie większej przejrzystości w tym zakresie kwalifikowalności kosztów.
156	PS WPR. Prosimy o wyjaśnienie wątpliwości związanej z oceną formalną wniosku na Rozwój DG realizowanego przez wnioskodawcę — osobę fizyczną prowadzącą działalność mobilną, bez stałego miejsca prowadzenia działalności wpisanego do CEIDG. Wnioskodawca w CEIDG wskazał jedynie: a. adres zamieszkania, b. adres do doręczeń Jak LGD powinna ocenić taki WoPP i wpis CEIDG, w kontekście: Wymogu formalnego określonego w wytycznych szczegółowych do interwencji I.13.1 LEADER/RLKS (komponent Wdrażanie LSR), gdzie wskazano (cytat):	Zgodnie z Wytycznymi szczegółowymi w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR z dnia 28.03.2024 roku, w ramach zakresu rozwój działalności gospodarczej (DG) <u>pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WoPP posiada miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do CEIDG na obszarze wiejskim objętym LSR</u> - niezależnie od formy prowadzenia działalności gospodarczej (mobilna/stacjonarna).

	Pytanie	Odpowiedź
	„Pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP: - posiada miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do CEIDG na obszarze wiejskim objętym LSR...” Jednakże, należy zwrócić uwagę gdy działalność ma charakter mobilny lub wykonuje się usługi u klienta w różnych lokalizacjach, nie trzeba wskazywać stałego miejsca wykonywania działalności nfg.pl+3biznes.gov.pl+3gofin.pl+3. Odwołanie do: - Ustawy – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r. poz. 221 i późn. zm.) oraz Ustawy o CEIDG (Dz.U. z 2023 r. poz. 1370), art. 5 ust. 1 pkt. 1 — w części dotyczącej wpisu "stałego miejsca wykonywania działalności" tylko „jeśli posiada się takie miejsce”. Wówczas wystarczy zaznaczyć w formularzu CEIDG-1 opcję „brak stałego miejsca wykonywania działalności gospodarczej”.	
157	Pytanie o ostateczny termin wyboru oraz realizacji operacji w zakresie	Odpowiedź MRiRW: W odpowiedzi na pytanie odnośnie terminu wyboru oraz realizacji operacji w zakresie

	Pytanie	Odpowiedź
	przygotowania projektów partnerskich	przygotowania projektów partnerskich, o którym mowa w § 6 pkt 5 lit. f umowy o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (umowa ramowa) oraz w podrozdziale IV.3.1 ust. 1 pkt 3 lit. c tiret pierwsze wytycznych szczegółowych (1), przedstawiam następujące wyjaśnienia. Postanowienia podrozdziału IV.3.1 ust. 1 pkt 3 lit. c tiret pierwsze wytycznych szczegółowych (1) stanowią, że pomoc w zakresie przygotowania projektu partnerskiego przyznaje się na operację, której realizacja nastąpi w terminie do 2 lat od dnia zawarcia umowy o przyznaniu pomocy, lecz nie później niż do dnia 31 grudnia 2026 r. Jednocześnie postanowienia § 6 pkt 5 lit. f umowy ramowej stanowią, że wybór operacji przez lokalną grupę działania (LGD) w zakresie przygotowania projektów partnerskich musi nastąpić nie później niż do dnia 31 grudnia 2026 r. Postanowienia umowy ramowej, o których mowa powyżej, zostały wprowadzone aneksem, którego wzór Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) przekazało samorządom województw (SW) pismem z dnia 10 marca 2025 r., znak sprawy: WPR.wao.510.1.2025. Postanowienia § 6 pkt 5 lit. f zawarte w wersji umowy ramowej nieobjętej ww. aneksem stanowiły, że LGD zobowiązują się do dokonania wyboru grantobiorców w ramach projektu grantowego w zakresie przygotowania projektów partnerskich nie później niż do dnia 31 grudnia 2026 r. Ponadto MRiRW zwraca uwagę, że po dokonaniu wyboru operacji przez LGD, SW musi rozpatrzyć wniosek o przyznanie pomocy (WOPP) w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące od udostępnienia przez LGD dokumentów potwierdzających dokonanie wyboru operacji, zgodnie z postanowieniami podrozdziału VII.4.5. ust. 2 wytycznych podstawowych (2). Zarówno ww. postanowienia wytycznych podstawowych (2), jak i postanowienia zawarte w podrozdziale IV.3.1 ust. 1 pkt 3 lit. c tiret pierwsze wytycznych szczegółowych (1), zgodnie z którymi operacja musi zostać zrealizowana przez beneficjenta nie później niż do dnia 31 grudnia 2026 r., muszą być przestrzegane. Naturalnym jest więc, że aby SW zdążył zweryfikować WOPP, a beneficjent zrealizować operację, wybór operacji przez LGD musi nastąpić w terminie realnie umożliwiającym zakończenie całego procesu realizacji operacji najpóźniej w dniu 31 grudnia 2026 r. Termin na wybór operacji przez LGD, o którym mowa w § 6 pkt 5 lit. f umowy ramowej, tj. 31 grudnia 2026 r., jest zatem terminem granicznym. Należy mieć na uwadze, że im bliżej tego terminu następuje dokonywanie wyboru operacji przez LGD, tym bardziej zwiększa się ryzyko niezrealizowania operacji przez beneficjenta w końcowym terminie określonym w podrozdziale IV.3.1 ust. 1 pkt 3 lit. c tiret pierwsze wytycznych szczegółowych (1). Mając na względzie powyższe, wybór operacji przez LGD w zakresie przygotowania projektów partnerskich powinien

	Pytanie	Odpowiedź
		nastąpić możliwie jak najwcześniej, tak aby SW miał czas na zweryfikowanie WOPP i zawarcie umowy o przyznaniu pomocy, a beneficjent na zrealizowanie operacji – nie później niż do dnia 31 grudnia 2026 r. Inaczej mówiąc, ustalając termin naboru wniosków o przyznanie pomocy w zakresie przygotowania projektów partnerskich, LGD powinna uwzględnić całokształt procesu wyboru operacji, przyznania pomocy i realizacji operacji, a w szczególności realny czas niezbędny na jego przeprowadzenie. Nadmieniam natomiast, że obecnie w ramach procedowanego projektu zmiany wytycznych szczegółowych (1), MRiRW planuje wprowadzić zmiany postanowień podrozdziału IV.3.1 ust. 1 pkt 3 lit. c tiret pierwsze tych wytycznych, polegające na ustaleniu nowego terminu na realizację operacji w zakresie przygotowanie projektu partnerskiego, którym będzie 30 czerwca 2027 r., Celem ww. zmian jest zapewnienie, że ww. postanowienia wytycznych szczegółowych (1) są w pełni spójne z postanowieniami umowy ramowej oraz wytycznych podstawowych (2). Podstawa prawna: (1) Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR (2) Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027
158	Pytanie dotyczące poziomu dofinansowania, jaki należy zastosować w ramach operacji realizowanej w partnerstwie przez stowarzyszenie (partner wiodący) oraz gminę, jak i czy część środków przeznaczonych dla partnera będącego gminą wlicza się do limitu 40% środków strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR) dla operacji realizowanych przez jednostkę sektora finansów publicznych (JSFP) informuję, co następuje.	Odpowiedź MRiRW: Zgodnie definicją w wytycznych szczegółowych (1) operacja realizowana w partnerstwie jest operacją realizowaną przez co najmniej dwa podmioty z obszaru objętego daną LSR. Natomiast zgodnie z podrozdziałem IV.1 ust. 8 wytycznych szczegółowych (1) pomoc na operacje realizowane przez JSFP nie może przekroczyć 40% środków LSR. Tak więc pomoc na operację realizowaną w partnerstwie, w ramach której JSFP jest partnerem, powinna wliczać się do ww. limitu 40% środków LSR. Zgodnie z podrozdziałem IV.1 ust. 6 pkt 2 wytycznych szczegółowych (1) w przypadku operacji realizowanych przez JSFP poziom dofinansowania nie przekracza 75% kosztów kwalifikowalnych, z czego pomoc finansowana z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych jest finansowane ze środków budżetu państwa. Jednocześnie, zgodnie z podrozdziałem IV.1 ust. 6 pkt 4 lit. b wytycznych

	Pytanie	Odpowiedź
		szczegółowych (1), w przypadku operacji obejmujących inwestycje nieprodukcyjne realizowane przez beneficjentów innych niż JSFP poziom dofinansowania nie może przekraczać 100% kosztów kwalifikowalnych. W związku z ww. fundamentalnymi różnicami w podejściu do operacji realizowanych przez JSFP i operacji realizowanych przez beneficjentów innych niż JSFP oraz funkcjonalnością Centralnego Systemu Obsługi Beneficjenta, jak i w wyniku dyskusji z Samorządami Województw oraz Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, która miała miejsce podczas spotkania koordynacyjnego w dniach 5-6 czerwca br. w Ogrodzieńcu, podjęto decyzję o dokonaniu zmian w założeniach wdrażania tego typu operacji. Zdecydowano o możliwości realizacji operacji realizowanych w partnerstwie jedynie przez partnerstwa zawiązane pomiędzy podmiotami o takim samym poziomie dofinansowania, tj. tylko do partnerstw JSFP z JSFP oraz partnerstw podmiotów niebędących JSFP z podmiotami niebędącymi JSFP. Zgodnie z powyższym, w ramach obecnie procedowanego projektu zmiany wytycznych szczegółowych (1), MRiRW planuje wprowadzić stosowne zmiany postanowień tych wytycznych, zgodne z treścią niniejszego pisma. Podsumowując w odpowiedzi na Pani pytanie, po ww. zmianie wytycznych szczegółowych (1) operacje realizowane w partnerstwie pomiędzy stowarzyszeniem oraz gminą nie będą możliwe do realizacji. Możliwymi do realizacji będą partnerstwa gminy z gminą lub partnerstwa stowarzyszenia ze stowarzyszeniem. Natomiast w przypadku, gdy obecnie planowane jest złożenie wniosku na operację realizowaną w partnerstwie np. pomiędzy stowarzyszeniem a gminą, tj. jeszcze przez zmianą wytycznych szczegółowych (1), to partner będący JSFP powinien być partnerem wiodącym w ramach tej operacji. Takie rozwiązanie wynika z konieczności wdrożenia regulacji zawartych w podrozdziale IV.1 ust. 6 pkt 2 oraz ust. 8 wytycznych szczegółowych (1), zgodnie z którymi poziom dofinansowania operacji realizowanej przez JSFP nie przekracza 75% kosztów kwalifikowalnych oraz pomoc na operacje realizowane przez JSFP nie może przekroczyć 40% środków LSR. Zaimplementowanie ww. warunków, w szczególności w zakresie właściwego kontrolowania limitu środków udzielonej pomocy na operacje realizowane przez JSFP, jest możliwe tylko wtedy, gdy JSFP jest formalnie wnioskodawcą/beneficjentem danej operacji, czyli w operacjach realizowanych w partnerstwie jest partnerem wiodącym. Podstawa prawna: (1) Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy

	Pytanie	Odpowiedź
		finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR
159	Dotyczy: postanowień wytycznych podstawowych MRiRW ws. możliwości zwiększenia kwoty naboru po jego zakończeniu.	Odpowiedź MRiRW: W odpowiedzi na Pani pytania odnośnie możliwości zwiększenia kwoty przeznaczonej na przyznanie pomocy na operacje w ramach naboru wniosków o przyznanie pomocy (WOPP) przez lokalną grupę działania (LGD) lub na wniosek LGD przez samorząd województwa (SW) po zakończeniu tego naboru, tj. po upływie terminu określonego na składanie WOPP w ramach naboru, przedstawiam następujące wyjaśnienia. Zgodnie z postanowieniami podrozdziału VII.2.3. ust. 9 pkt 2 wytycznych podstawowych (1), postanowień podrozdziału VII.2.3. ust. 8 pkt 1 wytycznych podstawowych (1), do których odnosi się Pani w pytaniach do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW), nie stosuje się w przypadku, gdy zmiana regulaminu naboru WOPP dotyczy zwiększenia kwoty przeznaczonej na przyznanie pomocy na operacje w ramach danego naboru WOPP. Zgodnie z powyższym, w przypadku naboru WOPP ogłoszonego przez LGD, zmiana regulaminu polegająca na zwiększeniu kwoty przeznaczonej na przyznanie pomocy na operacje w ramach tego naboru, może nastąpić nawet po złożeniu przez wnioskodawców WOPP z tym, że zgodnie z postanowieniami podrozdziału VII.2.3. ust. 7 pkt 3 wytycznych podstawowych (1), zmiana ta musi być uzgodniona z SW, z którym LGD zawarła umowę o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (umowa ramowa). Ponadto informuję, że zgodnie z postanowieniami podrozdziału VII.2.3. ust. 8 pkt 2 wytycznych podstawowych (1), w przypadku naboru WOPP ogłoszonego przez SW lub Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, regulamin może być zmieniony w zakresie limitu środków przeznaczonych na przyznanie pomocy na operacje w ramach danego naboru, jeśli żadnemu wnioskodawcy nie odmówiono jeszcze przyznania pomocy z powodu wyczerpania środków. Postanowienie to jest analogiczne do przepisów art. 86 ust. 7 ustawy PS WPR (2), zgodnie z którymi zmiana regulaminu w zakresie limitu środków przeznaczonych na przyznanie pomocy na operacje w ramach danego naboru WOPP jest dopuszczalna wyłącznie w sytuacji, gdy w ramach ww. naboru WOPP żadnemu z podmiotów ubiegających się o przyznanie pomocy nie odmówiono przyznania pomocy z powodu wyczerpania limitu środków. opinii MRiRW ww. przepisy art. 86 ust. 7 ustawy PS WPR (2) mają zastosowanie również w przypadku naborów WOPP ogłoszonych przez LGD pomimo tego, że przepisy art. 3 ustawy PS WPR (2) stanowią, iż w

	Pytanie	Odpowiedź
		ramach wspierania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS) przepisy tej ustawy stosuje się tylko w zakresie, który jest nieuregulowanym w przepisach o RLKS. Art. 19a ustawy RLKS (3) co prawda reguluje tematykę zmiany regulaminu w ramach naboru WOPP, ale tylko w ograniczonym wymiarze. W związku z powyższym informuję, że obecnie MRiRW planuje zmianę ww. postanowień podrozdziału VII.2.3. ust. 8 pkt 2 wytycznych podstawowych (1) w taki sposób, aby postanowienia te odnosiły się również do naborów WOPP ogłoszonych przez LGD. Podsumowując, postanowienia podrozdziału VII.2.3. ust. 8 wytycznych podstawowych (1) obecnie nie ograniczają możliwości zmiany regulaminu naboru WOPP ogłoszonego przez LGD, w ramach którego WOPP zostały już złożone, jeżeli zmiana ta polega na zwiększeniu kwoty przeznaczonej na przyznanie pomocy na operacje w ramach tego naboru. Zwiększenie kwoty przeznaczonej na przyznanie pomocy na operacje w ramach naboru WOPP ogłoszonego przez LGD musi zostać uzgodnione z SW, z którym ta LGD zawarła umowę ramową. MRiRW planuje natomiast zmianę postanowień podrozdziału VII.2.3. ust. 8 pkt 2 wytycznych podstawowych (1), aby zmiany regulaminu, o której mowa powyżej, nie można było wprowadzić również w przypadku naborów WOPP ogłoszonych przez LGD, jeżeli w ramach tych naborów odmówiono przyznania pomocy jakiemuś podmiotowi z powodu wyczerpania limitu środków. Podstawa prawna: (1) Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (2) Ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (Dz. U. z 2024 r. poz. 1741 oraz z 2025 r. poz. 321) (3) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2025 r. poz. 182.)
160	Dotyczy: możliwości ujęcia kosztów promujących lokalną grupę działania (LGD) w zestawieniu rzeczowo – finansowym operacji	Zgodnie z wytycznymi podstawowymi (1) w zakresie racjonalności wydatków ponoszonych w ramach PS WPR 2023-2027, pomoc przyznaje się na operację uzasadnioną pod względem racjonalności jej kosztów kwalifikowalnych/inwestycji zaplanowanych do zrealizowania.

	Pytanie	Odpowiedź
		Równocześnie, operacja musi być możliwa do wykonania, uzasadniona oraz dostosowana z punktu widzenia celu, zakresu i zakładanych jej rezultatów. Ocena racjonalności należy przeprowadzić adekwatnie do rodzaju/specyfiki interwencji, a jej zakres powinien obejmować m.in. uzasadnienie ekonomiczne kosztów/inwestycji, czyli ocenę, w jaki sposób zakres rzeczowy wskazany we wniosku o przyznanie pomocy lub wniosku o płatność przyczyni się do osiągnięcia celu operacji lub wzrostu efektywności ekonomicznej przedsiębiorstwa/gospodarstwa rolnego wnioskodawcy. Koszty o charakterze promującym LGD, takie jak publikacja artykułów w prasie, emisja ogłoszeń w radiu, reklamy i działania w mediach społecznościowych nie spełniają wymogu racjonalności ani uzasadnienia ekonomicznego, gdyż nie przyczyniają się bezpośrednio do osiągnięcia celu operacji ani do zwiększenia efektywności ekonomicznej realizowanego projektu. Beneficjenci są natomiast zobowiązani do informowania i rozpowszechniania informacji o pomocy otrzymanej z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) zgodnie z Księgą wizualizacji znaku PS WPR 2023–2027, w tym: • oznakowania miejsca realizacji operacji (tablice informacyjne, bilbordy, naklejki), • oznaczenia dokumentów, produktów i materiałów powstałych w ramach projektu, • stosowania obowiązkowych logotypów: Unii Europejskiej, PS WPR 2023–2027 oraz – fakultatywnie – LGD. Działania ukierunkowane na promowanie samej LGD jako podmiotu (jej działalności, wizerunku lub marki) nie stanowią więc kosztów kwalifikowalnych w projektach realizowanych przez innych beneficjentów, w tym przedsiębiorców. Zadania w zakresie promocji LGD oraz wdrażania strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność są finansowane w ramach interwencji I.13.1 LEADER/ RLKS – komponent Zarządzanie LSR. Podstawa prawna: (1) Wytyczne podstawowe w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027
161	Dotyczy: postępowania z wnioskami naborów w zakresie dotyczącym infrastruktury publicznej	W nawiązaniu do pisma dotyczącego postępowania z wnioskami o wsparcie z zakresów „poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności” i „poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej” oraz postępowania z wnioskami o wsparcie po wejściu w życie nowych zmienionych wytycznych szczegółowych (1), w których oba zakresy są połączone, uprzejmie

	Pytanie	Odpowiedź
		informuję, że proces procedowania tych wniosków wynika z treści wytycznych szczegółowych (1). Wytyczne szczegółowe (1) zostały zmienione i ich nowa wersja została podpisana przez Ministra RiRW w dniu 13 października 2025 r. Zgodnie z ich (1) treścią mają one zastosowanie do naborów wniosków o wsparcie, dla których regulamin naboru tych wniosków został uzgodniony przez LGD z zarządem województwa nie wcześniej niż w dniu następującym po dniu podania tych wytycznych do publicznej wiadomości na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zmienione wytyczne szczegółowe (1) zostały podane do publicznej wiadomości na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w dniu 14 października 2025 r., czyli mają zastosowanie do naborów wniosków o wsparcie, dla których regulamin naboru tych wniosków został uzgodniony 15 października 2025 r. lub później. Wszystkie nabory ogłoszone i przeprowadzone przed tą datą, a także te, których regulaminy naborów zostały wcześniej uzgodnione z zarządem województwa, należy procedować na podstawie wcześniejszych wytycznych szczegółowych (1) z dnia 28 marca 2024 r. obowiązujących od dnia 29 marca 2024 r. Podstawa prawna: (1) Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR
162	Pytanie 1. Chcielibyśmy uzyskać potwierdzenie lub zaprzeczenie czy gospodarstwa agroturystyczne funkcjonujące od lat na terenie miasta Olsztyna (woj. Śląskie) i innych małych miast naszego terenu, na terenie których również znajduje się kilkanaście gospodarstw agroturystycznych, objęte LSR, mogą składać wnioski o dofinansowanie na rozwój działalności gospodarczej?	Jednym z warunków przyznania pomocy w ramach interwencji LEADER/RLKS w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną, który ubiega się o pomoc w zakresach rozwijanie gospodarstw agroturystycznych (rozwój GA), rozwijanie zagród edukacyjnych (rozwój ZE) oraz rozwijanie gospodarstw opiekuńczych (rozwój GO), jest posiadanie miejsca wykonywania działalności w ramach pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych na obszarze wiejskim objętym LSR co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy (WOPP). Jednocześnie informuję, że zmiana statusu administracyjnego danej miejscowości, polegająca na nadaniu jej praw miejskich, nie wpływa na możliwość korzystania ze wsparcia w ramach interwencji I.13.1 LEADER/RLKS w przypadku, gdy miejscowość ta nadal znajduje się w granicach obszaru objętego LSR. W interwencji LEADER kluczowe znaczenie ma zakwalifikowanie danego obszaru do LSR, a nie jego bieżąca klasyfikacja administracyjna. Oznacza to, że osoby zameldowane oraz podmioty działające na obszarze objętym LSR, zachowują prawo do ubiegania

	Pytanie	Odpowiedź
		się o przyznanie pomocy, nawet jeśli w późniejszym okresie status danej miejscowości uległ zmianie.
163	Pytanie 2. W przypadku odpowiedzi pozytywnej na pytanie nr 1, jaki dokument powinien przedstawić wnioskodawca w celu udokumentowania miejsca prowadzenia działalności agroturystycznej, jeśli nie może uzyskać zaświadczenia o wpisie do ewidencji gminnej (z uwagi na położenie w granicach miasta)? Czy takim dokumentem mógłby być wypis z CEiDG, potwierdzający prowadzenie działalności gospodarczej pod kodem PKD 55.20.z, która to podklasa obejmuje zapewnienie krótkotrwałego zakwaterowania na przykład w gospodarstwach wiejskich (agroturystyka)?	Pierwszym, podstawowym obowiązkiem właściciela gospodarstwa agroturystycznego, jest dokonanie wpisu do ewidencji w urzędzie gminy, na terenie której znajduje się gospodarstwo. Jest to ewidencja tzw. „innych obiektów, w których świadczone są usługi hotelarskie”. Samo uzyskanie przez miejscowość praw miejskich nie powoduje automatycznego wykreślenia gospodarstwa agroturystycznego z ewidencji. W związku z nadaniem praw miejskich, status miejscowości się zmienia i może to mieć wpływ na status i przywileje związane z prowadzeniem agroturystyki, np. podatkowe, ale to na właścicielu obiektu spoczywa obowiązek zgłoszenia zmiany i potencjalnych konsekwencji w urzędzie gminy. Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi (1), w zakresie rozwój GA pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca wykaże, że w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wykonywał łącznie co najmniej przez 365 dni działalność, o której mowa art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców, potwierdzoną wpisem do gminnej ewidencji innych obiektów hotelarskich zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy o usługach hotelarskich. W przypadku, gdy uzyskanie takiego zaświadczenia nie jest możliwe, zalecane jest wystąpienie do właściwego organu prowadzącego ewidencję innych obiektów hotelarskich o wydanie potwierdzenia, że obiekt był wpisany do ewidencji w określonym czasie. Dokument ten może stanowić dowód potwierdzający prowadzenie działalności agroturystycznej w wymaganym czasie. Należy jednak podkreślić, że wytyczne szczegółowe nie przewidują alternatywnej formy potwierdzenia prowadzenia działalności agroturystycznej. W związku z tym, brak jakiegokolwiek potwierdzenia ze strony organu, skutkuje brakiem możliwości wykazania spełnienia warunku przyznania pomocy w zakresie rozwój GA.
164	Pytanie 3. Czy dla gospodarstw agroturystycznych, które funkcjonowały legalnie jako gospodarstwa agroturystyczne przed uzyskaniem przez miejscowość praw miejskich, przewidziane są jakiekolwiek rozwiązania przejściowe lub wyjątki	Uprzejmie informujemy, że nie zachodzi potrzeba wprowadzania rozwiązań przejściowych oraz wyjątków umożliwiających ubieganie się o wsparcie w zakresie rozwój GA, ponieważ jak wskazano w odpowiedzi na pytanie nr 1, zmiana statusu miejscowości z wiejskiej na miejską nie powoduje utraty możliwości ubiegania się o wsparcie w ramach interwencji I.13.1, o ile miejscowość ta znajduje się na obszarze objętym LSR.

	Pytanie	Odpowiedź
	umożliwiają im ubieganie się o wsparcie w zakresie rozwój GA?	
165	Pytanie 4. Czy zmiana statusu miejscowości z wiejskiej na miejską po złożeniu wniosku przez wnioskodawcę w trakcie jego rozpatrywania przez LGD/UM (miejscowość Janów od 01.01.2026 rok) dyskwalifikuje gospodarstwa agroturystyczne z tej miejscowości/miasta?	W myśl art. 21 ust. 1 pkt 43 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2025 r. poz. 163) wolne od podatku dochodowego są dochody uzyskane z tytułu wynajmu pokoi gościnnych, w budynkach mieszkalnych położonych na terenach wiejskich w gospodarstwie rolnym, osobom przebywającym na wypoczynku oraz dochody uzyskane z tytułu wyżywienia tych osób, jeżeli liczba wynajmowanych pokoi nie przekracza 5. Gospodarstwo agroturystyczne zlokalizowane na terenie miasta może nadal funkcjonować, ale nie może korzystać ze zwolnień podatkowych przewidzianych dla gospodarstw wiejskich. Status gospodarstwa agroturystycznego, czyli formy wypoczynku wiejskiego, pozostaje, jednak definicyjnie wymaga on położenia na terenie wiejskim. Aby skorzystać ze zwolnienia od podatku dochodowego z tytułu wynajmu pokoi, budynek mieszkalny, w którym znajdują się wynajmowane pokoje musi być położony w gospodarstwie rolnym na terenach wiejskich. Podsumowując, mimo że formalnie agroturystyka (jako usługa hotelarska) może funkcjonować w mieście i wymaga zgłoszenia do ewidencji, to jej specyfika jako działalności rolniczej powoduje, że nie można jej w pełni realizować w warunkach miejskich z zachowaniem wszystkich preferencji podatkowych przewidzianych dla wsi.
166	Pytanie 5. Czy w programie LEADER/RLKS PS WPR obszar wiejski należy rozumieć jako obszar LSR, który obejmuje zarówno tereny wiejskie, jak i miasta poniżej 20 000 mieszkańców czy też zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 Nr 16 poz. 95, z późn. zm.) czy też innym aktem prawnym?	Zgodnie z Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027) w przypadku realizacji interwencji I.13.1 LEADER/RLKS, obszary wiejskie to tereny położone poza granicami administracyjnymi miast oraz obszary małych miast o liczbie ludności nie większej 20 tys. mieszkańców.
167	Pytanie 6. Czy małżonek rolnika może się starać o dofinansowanie w zakresie rozwoju gospodarstwa agroturystycznego swojej działalności gospodarczej zarejestrowanej pod kodem PKD 55.20.z?	Małżonek rolnika może ubiegać się o przyznanie pomocy w zakresie rozwój GA, jeżeli spełnia warunki określone w wytycznych szczegółowych (1) dla interwencji I.13.1 LEADER/RLKS. Działalność w zakresie PKD 55.20.z to podklasa, która obejmuje zapewnienie krótkotrwałego zakwaterowania w: ośrodkach kolonijnych i pozostałych obiektach wypoczynku wakacyjnego (np. w ośrodkach wczasowych, domach wycieczkowych, ośrodkach szkoleniowo-

	Pytanie	Odpowiedź
		wypoczynkowych), kwaterach dla gości i bungalowach, domkach lub chatkach, bez obsługi, gospodarstwach wiejskich (agroturystyka), schroniskach młodzieżowych i górskich. MRiRW nie widzi przeciwwskazań, aby działalność zarejestrowana pod takim kodem PKD mogła zostać uznana za kwalifikującą się do wsparcia w ramach zakresu rozwój GA, o ile spełnione zostaną wszystkie pozostałe warunki niezbędne do przyznania pomocy w tym zakresie
168	Pytanie 7. Czy w sytuacji kiedy małżonek rolnika nie prowadzi działalności gospodarczej może się starać o dofinansowanie na rozwijanie gospodarstwa agroturystycznego swojego małżonka i po pozytywnej weryfikacji wniosku powinien zarejestrować taką działalność w CEiDG? A w związku z tym czy zaświadczenie z rejestru gminnej ewidencji innych obiektów hotelarskich wystawione na rolnika potwierdza fakt prowadzenia gospodarstwa przez rok przez małżonka rolnika?	Zgodnie z wytycznymi szczegółowymi, w zakresie rozwój GA pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca wykaże, że w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wykonywał łącznie co najmniej przez 365 dni działalność, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo przedsiębiorców, potwierdzoną wpisem do gminnej ewidencji innych obiektów hotelarskich zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy o usługach hotelarskich. Oznacza to, że pomoc może być przyznana wyłącznie wnioskodawcy, który faktycznie wykonuje działalność pozarolniczą polegającą na wynajmowaniu pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczeniu innych usług związanych z pobytem turystów. Jeśli małżonek rolnika nie prowadzi działalności agroturystycznej w tym gospodarstwie rolnym, nie może ubiegać się o przyznanie pomocy w zakresie rozwój GA prowadzonej przez swojego małżonka – rolnika. Warunkiem przyznania pomocy jest bowiem wykonywanie przez wnioskodawcę własnej działalności agroturystycznej. Tym samym, zaświadczenie z rejestru gminnej ewidencji innych obiektów hotelarskich wystawione na rolnika potwierdza wykonywanie działalności wyłącznie przez osobę, na którą zostało wystawione i nie może stanowić dowodu wykonywania działalności przez małżonka rolnika. W takiej sytuacji jedynym uprawnionym podmiotem do ubiegania się o przyznanie pomocy w zakresie rozwój GA jest osoba wykonująca działalność agroturystyczną w małym gospodarstwie rolnym. W omawianym przypadku będzie to rolnik, a nie jego małżonek. Jednocześnie należy podkreślić, że ubieganie się o przyznanie pomocy przez rolnika, małżonka rolnika lub domownika w zakresie start GA, w odniesieniu do działalności agroturystycznej już wykonywanej w danym małym gospodarstwie rolnym, nie jest możliwe. Działalność ta, jako już istniejąca, nie może być ponownie traktowana jako nowo zakładana, nawet jeśli osoby uprawnione do wnioskowania, po raz pierwszy rejestrowałyby tę działalność w CEiDG. Wsparcie w takim przypadku w ramach interwencji I.13.1 LEADER/RLKS może zostać przyznane wyłącznie w ramach zakresu rozwój GA, przy czym o pomoc może ubiegać się podmiot faktycznie wykonujący działalność agroturystyczną.